KREDITTILSYNET

ÅRSMELDING 2001

ORGANISASJONSKART

Styre
Erling Selvig
Leder

Kredittilsynsdirektør
Bjørn Skogstad Aamo

Sjefsjurist Marius Ryel
Informasjonssjef Kjetil Karsrud
Internasjonal koordinator Lisbeth Strand
Sjefssekretær Signe Sørensen

Administrasjonsavd.
Avdelingsdirektør
Gun Margareth Moy

Plan og økonomi
Underdirektør
Nils Johan Korsvik

Arkiv
Arkivleder
Else M. Skarheim

IT (internt)
IT-sjef
Per Sverre Frederichsen

Personal og organisasjon
Personalsjef
Bjørn Drevlo

Finans- og forsikringsavd.
Avdelingsdirektør
Sven-Henning Kjelsrud

Forvaltning og utredning
Underdirektør
Kjell Arne Aasgaarden

Dokumentbasert tilsyn og analyser
Underdirektør
Emil R. Steffensen

Stedlig tilsyn og verifikasjon
Underdirektør
Per Jostein Brekke

Forsikring
Underdirektør
Per T. Simonsen

Markedsavdeling
Avdelingsdirektør
Eirik Bunæs

Verdipapirmarked
Underdirektør
Eystein Kleven

Eiendomsmegling og inkasso
Underdirektør
Wilhelm Mohn Grøstad

Markedsatferd
Underdirektør
Geir Holen

Avdeling for regnskap og revisjon
Avdelingsdirektør
Anne Merethe Bellamy

Forvaltning
Underdirektør
Tore Johan Berg

Regnskapsspørsmål
Spesialrådgiver
Hans R. Schwencke

Tilsyn
Spesialrådgiver
Steinar Nyhus

IT-tilsyn
Spesialrådgiver
Frank Robert Berg

Per 15.02.2002

INNHOLDSFORTEGNELSE

RAPPORTDEL:

/02 Organisasjonskart
/03 Innholdsfortegnelse

/04 Forord
/06 Viktige hendelser i 2001
/10 Oppgaver og hovedmål
/10 Virkemidler i tilsynsarbeidet
/11 Organisasjon og ressursbruk
/18 Noen sentrale tall og data om tilsynsvirksomheten

Rapport fra tilsynsområdene:
/21 - Verdipapirmarkedet
/31 - Bank, finans og forsikring
/49 - Revisjon
/53 - Regnskapsførervirksomhet
/57 - Eiendomsmegling
/63 - Inkassovirksomhet

/66 Oversikt over internasjonal virksomhet

TEMADEL:

/73 Aktuelle utviklingstrekk og analyser

FORORD

ÅRET 2001 var preget av en stadig svakere utvikling i internasjonal økonomi og fallende aksjemarkeder, blant annet i tilknytning til terrorangrepene i USA. Usikkerheten økte også for norsk økonomi.

Før årsskiftet fant Kredittilsynet grunn til å sende brev til viktige finansinstitusjoner:

/Med brev datert 3. desember 2001 ble det rettet en sterk henstilling til livsforsikringsselskapene om å foreta disposisjoner ved årsavslutningen for 2001 som kan fremme soliditeten. Fall i aksjekursene førte til at selskapene pr. 21. september nesten ikke hadde bufferkapital utover lovbestemte minimumskrav. Uten myndighetenes justering av enkelte bestemmelser og en positiv vending i aksjemarkedet, måtte de ha solgt aksjer i et svakt marked til skade for kunder, eiere og markedet for øvrig. Problemet skyldes i stor grad at selskapene i 2000 bare fikk en verdijustert avkastning på 3 prosent, men likevel ga 8 prosent avkastning på kundemidlene ved å redusere kursreservene. Selskapene gikk derfor inn i 2001 med lav bufferkapital i forhold til risikoen i aksjebeholdningene. Som følge av det svake aksjemarkedet kan ikke kundene for 2001 regne med mer enn den garanterte avkastningen. I 2002 må bufferkapitalen på nytt styrkes slik at selskapene kan bære risiko og gi kundene best mulig avkastning i årene som kommer.

/I brev datert 20. desember 2001 til alle banker ble styrene bedt om å vurdere om de spesifiserte, og spesielt de uspesifiserte tapsavsetningene, i tilstrekkelig grad avspeilte risikoen i utlånsporteføljen. I tillegg til den økonomiske usikkerheten og de senere års betydelige kredittvekst, ble det vist til de betydelige variasjonene i vurderingene av behovet for tapsavsetninger som framkom i Kredittilsynets undersøkelse høsten 2001. Mange banker kan forbedre både systemer og praksis. Med økende usikkerhet er det viktig å anvende et godt og fornuftig skjønn når avsetningene fastsettes. Det ble også påpekt at usikkerheten bør vektlegges når bankene vurderer utbytte og behovet for egenkapital.

DET ER INSTITUSJONENES eget ansvar å ha avsetninger og egenkapital som er tilstrekkelige for å møte både de mest sannsynlige og andre mulige utviklingstrekk i risikobildet. Kredittilsynet skal i første rekke påse at institusjonene følger lover og regler og har systemer og kapital for å kunne møte den risiko de påtar seg. Kredittilsynet ser det også som viktig å peke på utviklingstrekk som i særlig grad kan true den enkelte institusjon og den finansielle stabiliteten samlet sett.

DET ER NÅ TI ÅR siden den store nordiske bankkrisen. Selv om helsetilstanden for økonomi og finansinstitusjoner i de nordiske land nå er god, er det viktig ikke å glemme at bankene på nytt kan bli utsatt for betydelige påkjenninger. Med unntak av deler av forsikringsnæringen, har virkningene for internasjonal finansnæring av terrorangrepet mot USA foreløpig vært mindre enn mange umiddelbart fryktet. På tross av svingningene, har aktørene i verdipapirmarkedet klart seg uten vesentlige problemer både internasjonalt og i Norge. Det er likevel knyttet usikkerhet til den videre internasjonale økonomiske utviklingen, med økonomisk nedgang eller stagnasjon i USA, Japan og Tyskland. I Norge er usikkerheten i første rekke knyttet til risikoen for lavere oljepriser, og for at økt bruk av oljeinntekter i kombinasjon med svak internasjonal utvikling kan gi betydelige omstillingsproblemer i næringer og regioner.

DET MÅ FORVENTES nye framstøt med sikte på å skape slagkraftige norske og nordiske finansgrupper. Det er grunn til å merke seg at det samtidig skjer en vekst i «underskogen», der nye aktører kommer til og bidrar til mangfold og konkurranse. Det er tegn til klarere profilering og spesialisering i flere markeder. Kredittilsynet vil understreke at utvikling av en sterk og levedyktig finansnæring i Norge er avhengig av kompetanse og forretningsmessig dyktighet, i kombinasjon med rammevilkår på linje med andre EØS-land, og ryddige samarbeidsrelasjoner mellom næring og myndigheter. Forvaltningen av den store formuen som skapes av oljeinntektene gir muligheter og ansvar for alle parter.

EN REKKE BANKER og kundene deres fikk i august 2001 mange problemer som følge av driftsavbrudd i en datasentral. Konkursen i Enitel ga også et eksempel på markedets avhengighet av stabilitet i data- og kommunikasjonssystemene. Utkontraktering og operasjonell risiko vil måtte tillegges økt oppmerksomhet både av institusjonene selv og fra Kredittilsynets side. Særlig i den grad tjenestene konsentreres hos få aktører, må det stilles store krav til dem som yter tjenestene og til oppfølging fra institusjonenes side.

ØKENDE OMFANG av verdipapirhandel har sammen med bedre overvåkingssystemer gitt et vesentlig økt tilfang av saker som må undersøkes nærmere når det gjelder mistanke om overtredelse av atferdsreglene. Pliktige lydopptak fra verdipapirforetakenes mottatte oppdrag vil være et nyttig redskap i disse undersøkelsene. Endringene i innsidebestemmelsene bør gi bedre muligheter for å bekjempe ulovlig innsidehandel. Ved siden av økt innsats fra Kredittilsynet, vil kampen mot ulovlig innsidehandel og andre brudd på atferdsreglene også kreve ytterligere økt innsats fra ØKOKRIM.

NYE LOVER og regler og utviklingen i markedene gir Kredittilsynet nye og mer omfattende oppgaver. I 2001 fikk vi tilsyn med børser og autoriserte markedsplasser, herunder markedet for kraftderivater. Fra 1. januar 2002 skal også foretak som kjøper og inndriver forfalte pengekrav for egen regning (egeninkassoforetak) ha bevilling og underlegges tilsyn fra Kredittilsynet. De nye pensjonsordningene vil kreve veiledning og oppfølging overfor institusjonene. Utviklingen av det felles europeiske finansmarkedet vil i årene framover gi økende oppgaver, særlig når det gjelder verdipapirmarkedet og nye regler for kapitaldekning med krav til risikobasert tilsyn. Med mer omfattende oppgaver er det viktig at de politiske organene med jevne mellomrom vurderer om det er oppgaver som ikke bør utføres av Kredittilsynet, slik at tilsynet kan sikre fokus på de oppgaver myndighetene mener er viktigst.

Oslo, 25. januar 2002

Erling Selvig
Styreleder

Bjørn Skogstad Aamo
Kredittilsynsdirektør

STRUKTURENDRINGER OG KONSESJONER:

/KREDITTILSYNET TILRÅR IKKE KONSESJON FOR SAMPO

Det finske bank- og forsikringskonsernet Sampo OYJ søkte 11. juli 2001 om tillatelse til å erverve mer enn 50 prosent av aksjene i Storebrand ASA, i samsvar med et framsatt tilbud til aksjonærene. Kredittilsynet la i sin innstilling til grunn at det ikke ville være i samsvar med de vilkårene som er oppstilt i gjeldende norsk lovgiving å tilrå at Sampo OYJ fikk konsesjon til å overta mindre enn 90 prosent av aksjene i Storebrand ASA. Sampo OYJ meddelte 1. oktober at selskapet ikke ville forlenge tilbudsperioden ytterligere, og at man ikke hadde oppnådd aksept for 90 prosent eller mer av aksjene i Storebrand ASA. Finansdepartementet stoppet etter dette behandlingen av søknaden.

/«UNDERSKOGEN» AV FINANSINSTITUSJONER VOKSER

I 2001 tilrådde Kredittilsynet konsesjon til tre nye banker (ACTA Bank ASA, Bankia Bank ASA, og Landkreditt), seks forsikringsselskaper (Bluewater Insurance ASA, ACTA Fondsforsikring ASA, Carnegie Fondsforsikring ASA, Prosjekt Fondsforsikring AS[1], NSB Forsikring AS og Landbruksforsikring AS) og innvilget konsesjon til 15 nye verdipapirforetak og ett nytt forvaltningsselskap for verdipapirfond.

RAMMEBETINGELSER OG REGELVERK:

/KREDITTILSYNET KARTLEGGER TAPSAVSETNINGSPRAKSIS I FORRETNINGS- OG SPAREBANKER

Det ble i 2001 gjennomført en kartlegging av praktiseringen av gjeldende tapsregelverk i 13 norske spare- og forretningsbanker. Undersøkelsen viste betydelig variasjon når det gjelder interne retningslinjer, organisering og dokumentasjon, og vurdering av behovet for spesifiserte tapsavsetninger og uspesifiserte tapsavsetninger.

/KREDITTILSYNET OG NORGES BANK UTTALER SEG I FELLESSKAP OM NYTT KAPITALDEKNINGSREGELVERK FOR BANKER

Basel-komiteen for banktilsyn har utarbeidet forslag til nye retningslinjer for beregning av kapitaldekning for banker, og gjennomførte i 2001 den andre høringen. Kredittilsynet og Norges Bank avga felles høringsuttalelse 7. juni 2001. Det ventes et tredje revidert forslag sommeren 2002, før den planlagte implementeringen i 2005. Forslaget vil innebære en vesentlig endring av gjeldende Capital Accord fra 1988, som er en harmonisert internasjonal standard for kapitaldekningsregler for banker.

/KREDITTILSYNET FORESLÅR ENDRINGER I REGELVERKET FOR TILLEGGSAVSETNINGEN FOR NORSKE LIVSFORSIKRINGSSELSKAPER

Kredittilsynet foreslo i brev datert 26. september 2001 til Finansdepartementet justeringer i regelverket som åpner muligheter for å inntektsføre midler fra sikkerhetsfondet, og for en utvidet bruk av tilleggsavsetninger i forbindelse med den kvartalsvise kapitaldekningen. I tillegg forlenget Kredittilsynet selv timeplanen for å styrke uføreavsetningene fra utgangen av 2001 til utgangen av 2003. Den samlede virkningen av tiltakene var om lag 6 milliarder kroner, og ga økt evne til å tåle et eventuelt ytterligere fall i aksjeverdiene.

[1] Konsesjon ble gitt etter søknad fra Orkla Finans ASA.

/VERDIPAPIRHANDELLOVENS INNSIDEBESTEMMELSER SKJERPES

Verdipapirhandellovens bestemmelser om forbud mot innsidehandel ble i 2001 skjerpet som følge av forslag utarbeidet av Kredittilsynet i 2000. Blant annet er kvalifikasjonskravene for hvilke opplysninger som faller inn under bestemmelsen om misbruk av innsideopplysninger endret. Videre tilføyes et krav om aktsom behandling av innsideopplysninger generelt.

/KREDITTILSYNET FÅR TILSYN MED BØRSER OG AUTORISERTE MARKEDSPLASSER

Den nye børsloven trådte i kraft 31. mars 2001. Med den nye loven er børser og andre autoriserte markedsplasser for finansielle instrumenter underlagt tilsyn av Kredittilsynet. Nord Pool ASA har søkt konsesjon som varederivatbørs, og Kredittilsynet oversendte saken med positiv innstilling til Finansdepartementet. Ved utgangen av 2001 var det ingen autoriserte markedsplasser, men Kredittilsynet hadde mottatt to søknader om konsesjon som autorisert markedsplass for varederivater.

/VAREDERIVATER INKLUDERES I KREDITTILSYNETS ANSVARSOMRÅDE

Verdipapirhandellovens definisjon av finansielle instrumenter er utvidet til å omfatte varederivater. En rekke av lovens bestemmelser skal gjelde for disse.

/ENDRINGER I VERDIPAPIRFONDLOVEN VEDTAS

Etter forslag fra Kredittilsynet er det vedtatt relativt omfattende endringer i lov om verdipapirfond som blant annet tar hensyn til vedtatte endringer i UCITS-direktivet.

/KREDITTILSYNET FORESLÅR Å OPPHEVE AUTORISASJONSORDNINGEN FOR REGNSKAPSFØRERE

Kredittilsynet har foreslått å oppheve autorisasjonsordningen for regnskapsførere. Dersom ordningen skal fortsette, er det foreslått gjennomført forenklinger. Finansdepartementet sendte lovendringsforslaget på høring med høringsfrist 15. januar 2002.

/KREDITTILSYNET FORESLÅR FORENKLINGER I REVISORLOVEN

Kredittilsynet har lagt fram et forslag for Finansdepartementet om forenklinger i kravene om sikkerhetsstillelse, innholdet i revisorregisteret og kursgodkjenning som ledd i etteruddannelsen.

TILSYN OG FORVALTNING:

/NORDISK TILSYNSSAMARBEID SKYTER FART

I tillegg til generelt stor tilsynsaktivitet i form av stedlig tilsyn i Norge, ble det i 2001 lagt ned en betydelig ressursinnsats i nordisk tilsynssamarbeid i henhold til inngåtte samarbeidsavtaler med de øvrige nordiske tilsynsmyndighetene. Dette gjelder i særlig grad tilsynet med Nordea-gruppen, der det i 2001 ble avholdt 22 møter på grunnlag av samarbeidsavtalen mellom svenske, finske, danske og norske tilsynsmyndigheter om tilsyn med Nordic Baltic Holding-konsernet, senere Nordea. Det er også nedlagt mye arbeid i tilsynet med If Skadeförsäkring der det er inngått samarbeidsavtale med den svenske Finansinspektionen.

/HALDEN KOMMUNALE PENSJONSKASSE MED STORE TAP PÅ INVESTERINGER

Inspeksjon i Halden kommunale pensjonskasse 20. juni 2001 avslørte store tap i aksjeporteføljen og et underskudd for 2000 på nær 80 millioner kroner. Sentrale bestemmelser i regelverket for pensjonskasser var brutt. Midlene var ikke plassert på en hensiktsmessig og betryggende måte. Styret i pensjonskassen ble bedt om å vurdere sin stilling og trakk seg deretter. Saken er oversendt ØKOKRIM.

/KREDITTILSYNET TREKKER TILBAKE BOSTON ASSET MANAGEMENT ASAS KONSESJON

Kredittilsynet trakk 9. oktober 2001 tilbake Boston Asset Management ASAs konsesjon til å yte investeringstjenestene (1) *aktiv forvaltning av investorers portefølje av finansielle instrumenter på individuell basis og etter investors fullmakt* og (2) *markedsføring av finansielle instrumenter*. Bakgrunnen for tilbakekallelsen av konsesjonen var lovbrudd som ble konstatert i forbindelse med foretakets forvaltning for Halden kommunale pensjonskasse.

/KREDITTILSYNET PÅLEGGER REVISJONSSELSKAPET ARTHUR ANDERSEN & CO Å FRATRE SOM REVISOR I SPAREBANK 1 SR-BANK

Kredittilsynet har pålagt revisjonsselskapet Arthur Andersen & Co å fratre som revisor i SpareBank 1 SR-Bank fordi revisorlovens regler om uavhengighet i relasjon til rådgivingstjenester var overtrådt. Vedtaket er påklaget og saken er oversendt Finansdepartementet for endelig behandling.

/IT-SYSTEMENE SOM EN BETYDELIG OPERASJONELL RISIKO FOR NORSKE FINANSINSTITUSJONER

Også i 2001 opplevde norske banker vesentlige avbrudd i sin systemtilgang og produksjon grunnet stopp i sentrale driftsmiljøer. EDB Teamco AS hadde 2. august 2001 full driftsstopp i alle systemer som driftes for et flertall av landets sparebanker. Kredittilsynet gjennomførte et stedlig tilsyn hos EDB Fellesdata AS / EDB Teamco AS, som ledet til kritiske merknader.

/UNDERSØKELSE VISER FORTSATT LAVE LÅN MED PANT I VERDIPAPIRER

Kredittilsynet har gjennomført årlige spørreundersøkelser om kreditt knyttet til kjøp av verdipapirer med pant i verdipapirer. Som følge av utviklingen i aksjemarkedet ble det utført en tilleggsundersøkelse i mars 2001. En undersøkelse i september 2001 viste at bankenes lån med pant i verdipapirer hadde gått ned fra 3,1 prosent av samlede utlån ved utgangen av september 2000, til 3,0 prosent ved utgangen av september 2001. I samme periode gikk bankenes samlede lån til kjøp av verdipapirer opp fra 28,5 milliarder kroner til 30,5 milliarder kroner.

/ANDELEN AV BOLIGLÅN MED HØY BELÅNINGSGRAD ØKER

Kredittilsynet har siden 1994 gjennomført undersøkelser av bankenes praksis når det gjelder lån med pant i bolig. Resultatene fra årets undersøkelse viser at andelen lån med høy belåningsgrad, det vil si over 80 prosent av forsvarlig verdigrunnlag, har økt i forhold til de to foregående årene. Totalt var nær en tredjedel av porteføljen lån med en belåningsgrad over 80 prosent. Over sju prosent av porteføljen innebar mer enn fullfinansiering, og bare i liten grad var det knyttet tilleggssikkerhet til lån med høy belåningsgrad.

/KREDITTILSYNET SAMTYKKER I SUSPENSJON AV INNLØSINGSKRAV FRA ANDELSEIERE

Som følge av terrorangrepet på World Trade Center 11. september 2001, fikk en rekke verdipapirfond med eksponering mot de amerikanske børsene samtykke til suspensjon av innløsingskrav fra andelseiere. Kredittilsynet har gitt samtykke til delvis suspensjon av verdiberegning og utbetaling av innløsingskrav i verdipapirfond med eksponering i Kværner-obligasjoner. Samtykket ble begrunnet i Kværner ASAs finansielle stilling på det aktuelle tidspunktet, noe som gjorde en kursfastsettelse av obligasjonene svært vanskelig.

/KREDITTILSYNET FØLGER OPP TILTAK MOT FINANSIERING AV TERROR

Som bindeledd mellom norske politiske myndigheter og finansnæringen iverksatte Kredittilsynet på høsten 2001 flere tiltak for å forhindre finansiering av terrorisme i kjølvannet av terrorangrepet på World Trade Center 11. september 2001. Dette gjaldt blant annet oppfølging av FNs sanksjonskomités begrensede tiltak mot Taliban, og senere provisorisk anordning fra den norske regjeringen (vedtatt av Kongen i statsråd fredag 5. oktober 2001) om forbud mot finansiering av terrorisme m.m.

INTERNASJONALT SAMARBEID:

/FORSIKRINGSTILSYN MØTES I OSLO

Den 116. konferansen for forsikringstilsynsmyndighetene i EU ble arrangert i Oslo av Kredittilsynet i samarbeid med tilsynene på Island og i Liechtenstein i mai 2001. De tre EFTA-landene deltar fast i konferansen som observatører.

/KREDITTILSYNET ER VERT FOR INTEGRERTE FINANSTILSYN

Representanter for ni integrerte finanstilsyn som omfatter både bank og forsikring, møttes til sin tredje konferanse i Oslo i juni 2001 for å utveksle erfaringer.

/TILSYNET MED DET EUROPEISKE VERDIPAPIRMARKEDET OMORGANISERES OG STYRKES

Som oppfølging av Lamfalussy-rapporten om effektivisering av det europeiske verdipapirmarkedet, er det etablert en European Securities Committee (ESC) med representanter for finansdepartementene. For løpende tilsyn og tekniske regelverk er The Forum of European Securities Commissions (FESCO) omdannet til Committee of European Securities Regulators (CESR), der Kredittilsynet deltar. CESR vil blant annet fungere som en rådgivende komité overfor Kommisjonen og skal arbeide for en konsistent implementering av fellesskapsretten i medlemslandene.

OPPGAVER OG HOVEDMÅL

KREDITTILSYNET har tilsyn med banker, finansieringsselskaper, kredittforetak, forsikringsselskaper, pensjonskasser, verdipapirhandel, børser og autoriserte markedsplasser, eiendomsmegling, inkasso, regnskaps- og revisorvirksomhet.

Kredittilsynet har som hovedmål å bidra til:

/Betryggende soliditet, risikobevissthet, styring og kontroll i institusjonene under tilsyn.
/Å avdekke forhold som truer stabiliteten i det finansielle system og ha beredskap for håndtering av problemer i finanssektoren.
/Etterlevelse av lover og regelverk, gode etiske normer og ordnede forhold blant aktørene i finansmarkedet.
/Rammebetingelser som gir velfungerende markeder både for tilsynsenhetene og deres brukere.

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter.» (Kredittilsynsloven § 3)

Kredittilsynets viktigste funksjoner er:
/Tilsyn og kontroll med institusjonene og deres virksomhet
/Overvåking av bransjer, markeder og makroøkonomiske forhold
/Forvaltning av regelverk
/Utvikling av regelverk
/Aktiv faglig rådgiving for overordnet myndighet, tilsynsenhetene og allmennheten

VIRKEMIDLER I TILSYNSARBEIDET

Kredittilsynet baserer sitt arbeid på internasjonalt anerkjente standarder og metoder for tilsynsarbeid. Dette betyr en kombinasjon av et bredt sett av virkemidler, herunder særlige tiltak som kan iverksettes etter lover og forskrifter overfor institusjoner under tilsyn. Grupperingen av aktiviteter nedenfor omfatter de virkemidler Kredittilsynet benytter. De er utgangspunktet for årlige virksomhetsplaner der ressursene fordeles, og der det settes konkrete mål og resultatkrav for det enkelte år.

Virkemidlene omfatter:

/Stedlig tilsyn (inspeksjonsvirksomhet)
/Dokumentbasert tilsyn og analyser
/Overvåking av makroøkonomi og andre utviklingstrekk
/Forvaltning og håndheving av lover og forskrifter
/Utvikling og forenkling av regelverk
/Internasjonalt samarbeid
/Informasjon, kommunikasjon og teknologi
/Organisasjonsutvikling, ledelse og administrasjon

Styret

Kredittilsynet ledes av et styre med fem medlemmer. Medlemmer og varamedlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd for en periode på fire år. Inneværende periode startet 30. januar 1998.

Kredittilsynets styre har i 2001 hatt denne sammensetningen:
Professor dr.juris **Erling Selvig**, leder
Professor **Asbjørn Rødseth**, nestleder
Advokat **Eli Aas**, styremedlem
Divisjonsdirektør **Kolbjørn Almlid**, styremedlem
Advokat **Hilde Myrberg**, styremedlem

Direktør **Lisbet Hjort**, første varamedlem
Ekspedisjonssjef **Morten Berg**, andre varamedlem fram til 6. april 2001
Avdelingsdirektør **Lasse Ekeberg** ble 25. juli 2001 oppnevnt som nytt andre varamedlem.

Fagdirektør i Norges Bank, **Henning Strand**, har vært observatør. Fagdirektør i Norges Bank, **Trond Eklund**, var stedfortreder fram til 1. februar 2001. Fra samme dato ble **Thorvald Grung Moe** ny stedfortreder.

To medlemmer valgt av og blant de tilsatte supplerer styret ved behandling av administrative saker. De tilsattes representanter var i 2001:

(fram til 15. februar 2001:)
Seniorrådgiver **Aud Kogstad**
Rådgiver **Kjell Engen**

Varamedlemmer: Rådgiver **Gry Hege Karlsen** og rådgiver **Cathrine Rønning**

(fra 15. februar 2001:)
Spesialrådgiver **Kjersti T. Trøbråten**
Rådgiver **Ellen Jakobsen**

Varamedlemmer: Spesialrådgiver **Johan Arnt Mettevoll** og rådgiver **Stein Tore Næprud**

I 2001 ble det holdt 11 ordinære styremøter og ett ekstraordinært. Styret behandlet i alt 43 administrative saker og 85 fagsaker. I tillegg fikk styret 117 saker til orientering.

Prioriterte oppgaver i 2001

Tilsynsvirksomheten tar utgangspunkt i Kredittilsynets lovbestemte oppgaver, Finansdepartementets styringssignaler (blant annet det årlige tildelingsbrevet) og Kredittilsynets strategi. På dette grunnlaget var Kredittilsynets prioriterte oppgaver i 2001:

/Kredittrisiko og soliditet
/Tilsyn med markedsrisiko
/Utvikling av risikobasert tilsyn
/Tilsyn med norske og nordiske finansgrupper
/Effektiv og forsvarlig forvaltning
/Oppbygging av effektivt tilsyn med børsvirksomhet og infrastruktur for verdipapirmarkedet
/Oppfølging av atferdsproblemer i verdipapirmarkedet
/Nye pensjonsordninger
/Teknologiske utfordringer
/Økende innsats i internasjonalt samarbeid
/Utvikling av Kredittilsynets organisasjon
/Vurdering av strategiske spørsmål

Administrasjon, personale og organisasjonsutvikling

Kredittilsynets direktør oppnevnes av Kongen i statsråd for en periode på seks år. *Bjørn Skogstad Aamo* ble oppnevnt for en ny seksårsperiode i februar 1999 med virkning fra april 1999.

KREDITTILSYNSDIREKTØRENS lønn var fra 1. oktober 2001 kr 820.000 pr. år, og styrelederens honorar var i 2001 kr 100.000 pr. år.

VED UTGANGEN av 2001 var det 165 fast tilsatte i Kredittilsynet, mot 157 ved utgangen av 2000. Av de fast tilsatte var 49 prosent kvinner.

ØKNINGEN i antall stillinger var dels en konsekvens av nye oppgaver som tilsyn med børsvirksomhet og nye pensjonsordninger, og dels av nødvendig ressursøkning på områder som arkiv, informasjon og stedlig tilsyn.

I 2001 ble det kunngjort 35 stillinger mot 31 i 2000. Av kunngjøringene var 8 interne, mens det var 10 interne kunngjøringer i 2000. Tilsammen var det 449 søkere, mot 262 i 2000. Sammenlignet med 2000, var tilgangen på søkere til ledige stillinger merkbart bedre fra høsten 2001.

KREDITTILSYNET har generelt sett tilfredsstillende tilgang på gode søkere, spesielt nyutdannede fra universiteter og høgskoler. Tilsynet legger i tillegg stor vekt på å knytte til seg medarbeidere med god kompetanse og bred erfaring fra bransjene, og hadde i 2001 god tilgang også på slike fagfolk. Ved utgangen av 2001 hadde Kredittilsynet 35 medarbeidere med god erfaring fra bransjene. Tilgangen på aktuarer og revisorer er noe mindre tilfredsstillende. Andelen tilsatte med høyere utdanning var 80 prosent.

HØSTEN 2000 startet en gjennomgang av stillings- og lønnsstrukturen i Kredittilsynet. Prosessen ble videreført i 2001, med oppjustering av lønnsnivået for tilsatte med spesialkompetanse og for rådgivere med høy kompetanse og lang tilsynserfaring.

KREDITTILSYNETS evne til å rekruttere, videreutvikle og beholde høyt kvalifiserte og dyktige medarbeidere, som er avgjørende for tilsynets måloppnåelse, er ikke et spørsmål om lønnsnivå alene. Det legges derfor stor vekt på å tilrettelegge for kompetansehevende tiltak som videreutdanning og hospiteringsordninger. I løpet av 2001 ble det gjennomført kompetansehevende tiltak internt, blant annet i form av fagseminarer og opplæring i språk og i bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Et lederutviklingsprogram som ble utviklet og iverksatt i samarbeid med Administrativt forskningsfond (AFF) i 2000, ble videreført i 2001. Mange tilsatte har deltatt i kompetansehevende tiltak eksternt. Det ble også gitt permisjoner for videreutdanning og for hospitering i institusjoner i inn- og utland.

FIGUR 1: UTDANNINGSFORDELING PR. 31.12.2001

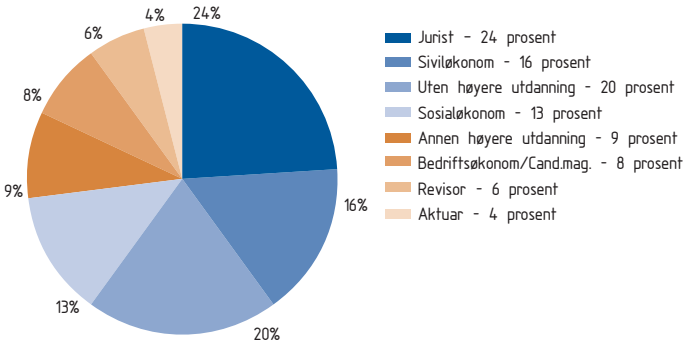

FLEKSIBLE arbeidsordninger har ellers vist seg å være gunstig i konkurransen om høyt kvalifisert arbeidskraft det ellers ville være vanskelig å knytte til seg innenfor de lønnsbetingelsene det er mulig å tilby.

KREDITTILSYNET er de senere årene tilført nye arbeidsoppgaver, i tillegg til at eksisterende oppgaver har blitt mer omfattende. Som en følge av dette har tilsynet behov for flere tilsatte og mer kontorplass. Mulighetene innenfor nåværende leiearealer er i ferd med å bli uttømt. Ved en fortetning gjennom åpne løsninger og deling av større kontorer, tas det sikte på å løse plassproblemene også i 2002. Kredittilsynet avventer en avklaring av spørsmålet om tilsynets framtidige arbeidsoppgaver, spesielt om tilsynet med regnskapsførerne skal videreføres. Deretter vil det bli tatt en beslutning om en mer langsiktig løsning på plassproblemene ved enten å bygge på nåværende arealer, eller å flytte hele Kredittilsynet til andre lokaler. Den økte aktiviteten i Kredittilsynet avspeiles blant annet i arkivet, der det i 2001 ble registrert 29.474 dokumenter, mot 27.663 i 2000.

TABELL 1: REGISTRERTE SAKSDOKUMENTER 1991-2001

Fagområde	1991	1993	1995	1997	1999	2000	2001
Administrasjon/stab	284	834	556	480	594	686	1.116
Finans- og forsikring	4.902	7.187	7.020	8.141	6.497	7.098	6.696
Verdipapir	1.323	1.872	2.920	3.850	3.798	4.908	6.833
Eiendomsmegling og inkasso	2.978	2.744	4.188	3.910	3.489	4.625	5.347
Regnskap og revisjon	1.257	3.360	4.981	4.356	11.101[2]	10.346[3]	9.482
Totalt	**10.744**	**15.997**	**19.665**	**20.737**	**25.479**	**27.663**	**29.474**

(Det må understrekes at kompleksitet og rekkevidde av dokumenter på finans- og verdipapirområdet er vesentlig større enn på de andre områdene.)

ØKONOMI

Utgifter

Kredittilsynets budsjett fastsettes av Stortinget som en del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2001 var på 111,0 millioner kroner inkludert overførte midler fra 2000 på 1,475 millioner kroner. I tillegg fikk Kredittilsynet ca. 2,2 millioner kroner i fødsels- og sykepengerefusjon. Den samlede disponible utgiftsrammen var etter dette 113,2 millioner kroner. Etatens samlede utgifter beløp seg til 111,4 millioner kroner, en økning på 5,6 prosent fra 2000.

TABELL 2 viser utviklingen i Kredittilsynets utgifter de tre siste årene.

TABELL 2: KREDITTILSYNETS REGNSKAP FOR 1999-2001

Utgiftsart	1999	2000	2001
Lønnsutgifter	**60.873**	**64.975**	**73.774**
Herav:			
Lønn og sosiale utgifter (faste og midlertidige stillinger)	59.582	63.060	71.727
Ekstrahjelp/vikarer	688	1.207	1.436
Andre lønnsutgifter (styre/råd/andre honorarer)	603	708	611
Varer og tjenester	**34.564**	**40.572**	**37.657**
Herav:			
Driftsutgifter	13.645	21.298	15.846
Informasjon	3.060	2.718	4.081
Administrative reiser og møter	2.935	3.398	3.712
Inspeksjonsreiser o.a. tilsynsarbeid	3.835	3.868	3.679
OU-arbeid, leder- og kompetanseutvikling	3.974	3.134	4.258
IT-utgifter	7.115	6.156	6.081
Sum utgifter	**95.437**	**105.547**	**111.431**

Tall i hele tusen kroner

Inntekter

Kredittilsynets utgifter dekkes etter tilsynsloven § 9 av institusjoner under tilsyn ved begynnelsen av budsjettåret. Stortinget vedtar derfor en inntektsbevilgning lik utgiftsbevilgningen. Etter loven skal utgiftene fordeles på de ulike grupper av institusjoner etter

[2] 1999 var første år Kredittilsynet hadde tilsyn med regnskapsførere.
Av 11.101 dokumenter var 6.177 knyttet til tilsynet med regnskapsførere.

[3] Av 10.346 dokumenter var 6.077 knyttet til tilsynet med regnskapsførere.

tilsynsarbeidets omfang. Utgiftene blir derfor innkrevet etterskuddsvis. Utlikningsbeløpet for 2000 utgjorde 104,2 millioner kroner. At utliknet beløp er mindre enn de regnskapsmessige utgiftene, skyldes at utlikningen tar utgangspunkt i budsjettbevilgningen, at eventuelle overførte midler fra året før trekkes fra, og at en del av utgiftene dekkes av folketrygden gjennom fødsels- og sykepengerefusjon. Kredittilsynets forslag til utlikning for 2000 ble godkjent av Finansdepartementet 20. juni 2001. Antall tilsynsenheter som omfattes av utlikningen for 2000 er 8.402, og i 1999 var det 8.033 enheter. Fordelingen på de respektive tilsynsgruppene går fram av tabell 3.

TABELL 3: UTLIKNING FORDELT PÅ TILSYNSGRUPPER

Tilsynsgruppe	Prosent av utliknet beløp i 1999	Prosent av utliknet beløp i 2000
Bank	25,67	27,13
Forsikring	26,09	25,71
Pensjonskasser og -fond	5,15	4,80
Finansieringsforetak	4,89	3,71
Revisorforetak/revisorer	5,17	5,04
Regnskapsførere	7,79	6,87
Verdipapirmarkedet	14,67	15,98
Eiendomsmegling	5,12	4,67
Inkassovirksomhet	1,79	2,00
Holdingselskaper	2,68	2,98
Andre	0,98	1,11
Sum	**100,00**	**100,00**

TABELL 4: UTLIKNING 1995-2000 - PROSENTANDEL AV GRUNNLAGET

Tilsynskategori	Beregningsgrunnlag	Prosentandel av grunnlaget		
		1995	**1997**	**2000**
Kredittinstitusjoner	Forvaltningskapital	0,0038	0,0030	0,0024
Forsikring	Premieinntekter	0,0404	0,0324	0,0432
Verdipapirforetak[4]	Inntekter fra investerings- og tilleggstjenester	0,4181	0,1563	0,1551
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	Forvaltningskapital	0,0049	0,0027	0,0028
Eiendomsmegling	Provisjonsinntekter	0,3627	0,2477	0,1736
Inkassovirksomhet	Inkassoinntekter	0,4138	0,2121	0,1674
Revisorer	Omsetning	0,1629	0,1923	0,2147

I TABELL 4 er det vist hvor stor andel utlikningen utgjorde i prosent av beregningsgrunnlaget for ulike grupper av tilsynsenheter for årene 1995, 1997 og 2000. Selv om det er visse variasjoner, er hovedtendensen at belastningen ved utlikningen er fallende. Dette gjelder selv om Kredittilsynets utgifter har økt betydelig. Den nominelle økningen i utgiftene fra 1995 til 1997 var 13,8 prosent, og fra 1995 til 2000 hele 53 prosent.

[4] 1995: Kurtasjeinntekter. Fra 1997: Inntekter fra investerings- og tilleggstjenester.

INFORMASJON, KOMMUNIKASJON OG TEKNOLOGI

Kredittilsynet vurderer informasjon, kommunikasjon og teknologi som et strategisk virkemiddel i tilsynsarbeidet. Kredittilsynet vektlegger kommunikasjon både ved å lytte til sine omgivelser og brukernes behov, og ved å benytte informasjon aktivt i forebyggende henseende. Det arbeides for å integrere informasjons- og kommunikasjonsaspektet i alt løpende tilsynsarbeid. Informasjonstiltakene retter seg i første rekke mot de institusjonene og bransjene det føres tilsyn med, og arbeidet følger prinsippene i den statlige informasjonspolitikken. Kredittilsynet vektlegger kontakten med bransjene under tilsyn, og har jevnlige møter med bransjeorganisasjonene. Tilsvarende møter holdes med samarbeidende myndigheter. I 2001 ble det også etablert faste kontaktmøter med Forbrukerombudet og Forbrukerrådet.

MEDIENES store interesse for økonomi- og finansstoff de senere årene gjør at en vesentlig del av oppgavene er å besvare henvendelser. Samtidig er utfordringene store når det gjelder utvikling av andre informasjonstiltak rettet mot institusjoner under tilsyn. Det har derfor vært nødvendig å styrke Kredittilsynets informasjonsfunksjon.

HØSTEN 2001 gjennomførte Kredittilsynet en ny brukerundersøkelse med tanke på registrering av synspunkter på ulike deler av Kredittilsynets arbeid. Resultatene vil bli anvendt i forbindelse med gjennomgangen av Kredittilsynets strategi i 2002. Se egen omtale i ramme side 17.

I LØPET AV 2001 ble det sendt ut 35 rundskriv mot 29 i 2000, og 36 pressemeldinger mot 46 i 2000. Det ble avholdt en pressekonferanse.

ANVENDELSE AV INFORMASJONS- OG KOMMUNIKASJONSTEKNOLOGI

Teknologi søkes blant annet anvendt for å forenkle kommunikasjonen mellom tilsynet og tilsynsenhetene, samarbeidende myndigheter med flere. I løpet av sommeren 2001 tok Kredittilsynet i bruk andre generasjons Internett-sider og en ny intranettløsning. Med de nye Internett-sidene er informasjonstilbudet fra Kredittilsynet kraftig forbedret. Rundskriv og annen sentral informasjon er med de nye og mer brukervennlige nettsidene tilgjengelige for brukerne til enhver tid. I 2002 vil det bli arbeidet med å utvikle løsninger for aktiv distribusjon av blant annet rundskriv og pressemeldinger i elektronisk form. Internett vil bli en hovedkanal for informasjon fra Kredittilsynet i tiden framover.

NÅR DET GJELDER interne IKT-løsninger, kunne Kredittilsynet i 2001 for alvor dra nytte av de investeringene som er foretatt de to foregående årene i teknisk infrastruktur. Det er nå lagt til rette for et enhetlig utviklings- og driftsmiljø med betydelige effektiviseringsmuligheter. Stadig flere tilsynsenheter vil etter hvert kunne rapportere elektronisk.

SPESIELLE OPPGAVER:

Klagebehandling – Regnskapsregisteret i Brønnøysund

Kredittilsynet er klageinstans for vedtak om forsinkelsesgebyr truffet av Regnskapsregisteret i Brønnøysund. I 2001 ble det behandlet 326 klagesaker mot 186 i 2000. I 60 av sakene ble gebyret helt eller delvis omgjort, det vil si 18,4 prosent mot 7,5 prosent i 2000. Økningen i antall klagesaker og antall omgjøringer kan sannsynligvis forklares med at ny regnskapslov, som trådte i kraft 1. januar 1999, åpnet for at det skulle være noe lettere å få ettergitt forsinkelsesgebyr etter særlige rimelighetsgrunner.

HVA MENER BRUKERNE OM KREDITTILSYNET?

Høsten 2001 gjennomførte Kredittilsynet en brukerundersøkelse rettet mot virksomhetens viktigste kontaktflater, i første rekke tilsynsenheter og bransjeorganisasjoner. Undersøkelsen var kvalitativt vinklet, basert på intervjuer med toppledere, mellomledere og saksbehandlere som har kontakt med Kredittilsynet. Den omfattet samtlige fagområder Kredittilsynet fører tilsyn med. Undersøkelsen dekket også journalisters kontakt med Kredittilsynet. Respondentene var positive til gjennomføringen av undersøkelsen.

Det er fire år siden sist en lignende undersøkelse ble gjennomført, og det var derfor viktig å gjøre en ny undersøkelse av hvordan brukerne oppfatter kvaliteten på arbeid, servicenivå og tilgjengelighet i Kredittilsynet. Slike tilbakemeldinger gir kunnskap om hvordan Kredittilsynet kan forbedre arbeidet og service overfor institusjoner under tilsyn.

Rapporten fra undersøkelsen inneholder konkrete tilbakemeldinger som gir grunnlag for å forbedre tilsynsvirksomheten på de ulike tilsynsområdene. Resultatene viser at respondentene gjennomgående har stor tillit til Kredittilsynet. Mange peker også på at de har merket en endring i positiv retning de siste årene. Kredittilsynet oppleves som et myndighetsorgan som er dyktig i sin rolle, men som også er formelt og til tider detaljorientert. Respondentene mener for øvrig at tilsynet etter hvert har blitt mer dialog- og relasjonsorientert. De opplever at Kredittilsynet har blitt mer internasjonalt orientert, men at denne tendensen må styrkes ytterligere. Videre savner respondentene en mer offensiv bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Når det gjelder service fra Kredittilsynet, nevner respondentene ønske om god tilgjengelighet, god kompetanse (inklusive bransjeforståelse), god aktiv informasjonstjeneste (også elektronisk, for eksempel i form av presedensarkiv på Internett-sidene), åpen og uformell dialog (gjerne i forkant av regelverksutvikling) og lydhørhet for andres behov og ønsker.

Resultatene fra undersøkelsen vil bli benyttet i arbeidet med gjennomgang av Kredittilsynets strategi, i virksomhetsplanleggingen og til å skape økt bevissthet og kunnskap om brukernes behov.

Brukerundersøkelsen ble gjennomført av Research International Feedback i november/desember 2001.

TABELL 5: OVERSIKT OVER TILSYNSENHETER PR. 31.12. FOR PERIODEN 1996-2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Banker og finansinstitusjoner						
Sparebanker	133	133	133	131	130	129
Forretningsbanker	16	13	13	13	13	15
Postbanken	1	1	1	–	–	–
Norske bankers filialer i utlandet	12	12	12	12	12	10
Utenlandske bankers filialer i Norge	3	6	6	8	9	8
Finansieringsselskaper	38	38	34	35	35	35
Norske finansieringsselskapers filialer i utlandet	–	–	–	–	–	2
Filialer i Norge av utenlandske finansieringsselskaper	8	11	12	13	18	21
Kredittforetak	8	8	9	9	11	10
Filial i Norge av utenlandsk kredittforetak	0	0	0	1	1	1
Forsikring						
Livsforsikringsselskaper	9	10	10	9	8	8
Unit Linked-selskaper (selskaper med investeringsvalg)	–	6	6	6	6	8
Skadeforsikringsselskaper	52	53	52	51	52	53
Lokale sjøtrygdelag	19	18	15	15	14	14
Lokale brannkasser	39	39	38	22	21	20
EØS-filialer og utenlandske selskaper v/ generalagentur	18	13	17	21	29	29
Forsikringsmeglere	44	40	41	41	44	49
Private pensjonskasser	136	136	144	132	130	122
Kommunale pensjonskasser	31	29	28	26	30	29
Pensjonsfond	114	104	96	84	80	70
Holdingselskaper						
Holdingselskaper	–	11	11	12	13	11
Verdipapirmarkedet						
Verdipapirforetak	34	61	70	88	93	93
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	22	23	26	27	28	28
Oppgjørssentraler	1	1	1	1	1	1
Verdipapirsentralen	1	1	1	1	1	1
Børser	–	–	–	–	–	1
Autoriserte markedsplasser	–	–	–	–	–	–
Eiendomsmegling						
Eiendomsmeglerforetak	348	381	407	428	479	507
Advokater med eiendomsmegling i egen praksis	918	944	898	928	961	1.016
Boligbyggelag	–	–	–	–	77	67
Inkassovirksomhet						
Inkassoforetak	127	123	122	117	115	113
Revisorer						
Revisorer	3.942	4.058	4.303	4.454	4.640	4.824
Revisjonsselskap	448	468	493	489	507	514
Regnskapsførere						
Regnskapsførere	–	–	–	6.961	5.544	5.856
Regnskapsførerselskap	–	–	–	2.325	2.138	2.377

BBS og Fellesdata er ikke under direkte tilsyn fra Kredittilsynet, men er relevante for Kredittilsynets tilsynsvirksomhet som leverandør av tekniske løsninger for norske finansinstitusjoner.

TABELL 6: ANTALL STEDLIGE TILSYN FORDELT PÅ INSTITUSJONSTYPER 1996-2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bank/finans[5]	50	40	47	43	42	51[6]
Holdingselskaper	1	0	0	0	0	2
Forsikring[5]	14	14	17	12	17	12[6]
Forsikringsmeglere	3	2	2	4	3	6
Pensjonskasser og -fond	9	8	7	13	12	5
Verdipapirforetak	15	19	25	23	25	20
Andre verdipapirinstitusjoner (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	11	11	12	14	2	10
Eiendomsmeglere	43	23	27	68	62	60
Inkassoforetak	30	10	14	7	6	5
Revisorer	134	123	82	128	80	73
Datasentraler	2	2	1	3	0	1
Regnskapsførere[7]	–	–	–	47	147	62

TABELL 7: SAKER BEHANDLET ETTER DELEGASJON FRA FINANSDEPARTEMENTET I 1996-2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Saker behandlet etter lov 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	30	38	45	45	48	28
Saker behandlet etter lov 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	23	30	28	45	29	13
Saker behandlet etter lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	47	46	94	81	69	64
Saker behandlet etter lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet	71	113	95	74	37	37
Saker behandlet etter skatteloven, delegasjon fra Sosialdepartementet iht. TPES-reglene	–	–	3	3	19	1
Saker behandlet etter lov 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner	–	–	–	–	2	0

[5] IT-tilsyn i bank og forsikring er tatt med under kategoriene bank/finans og forsikring.

[6] Herav to stedlige tilsyn i bank og to i forsikring som ble gjennomført i regi av den svenske og finske Finansinspektionen med deltakere fra Kredittilsynet.

[7] Forvaltningen av autorisasjonsordningen for regnskapsførere ble overført til Kredittilsynet fra 1. januar 1999.

www.kreditttilsynet.no

/VERDIPAPIRMARKEDET.....

TILSYNET MED institusjonene i verdipapirmarkedet består av stedlig og dokumentbasert tilsyn. Kredittilsynet er også tillagt forvaltnings- og utredningsoppgaver. Tilsynet omfatter foretak med tillatelse til å drive virksomhet etter lov om verdipapirhandel, lov om verdipapirfond, lov om verdipapirsentral og lov om børsvirksomhet. Viktige tilsynsområder er aktørenes finansielle stilling og drift, samt virksomhetsreglene. I tillegg føres det tilsyn med overholdelse av en rekke generelle atferdsregler i verdipapirhandelloven.

TILSYN MED INSTITUSJONER I VERDIPAPIRMARKEDET

Verdipapirforetak

TABELL 8: VERDIPAPIRFORETAK

	1999	2000	2001
Foretak med konsesjon	88	93	93
Nye foretak med konsesjon	21	20	15
Foretak som har levert inn konsesjon	3	14	14
Foretak som har blitt fratatt konsesjon	–	1	1
Foretak som kun har konsesjon for markedsføring av finansielle instrumenter	17	18	13
Foretak som kun har konsesjon for aktiv forvaltning	10	6	9
Foretak som både har konsesjon for aktiv forvaltning og markedsføring av finansielle instrumenter	13	18	18
Foretak som har konsesjon for alle investeringstjenestene beskrevet i verdipapirhandelloven § 1-2	14	6	12

Stedlig tilsyn

Kredittilsynet gjennomførte 20 stedlige tilsyn i verdipapirforetak i 2001. Som i tidligere år ble det i 2001 fokusert på at styret i foretakene hadde utarbeidet en strategi for virksomheten med klare målsettinger som følges opp løpende. Kredittilsynet har videre undersøkt om det er etablert styrings- og kontrollsystemer som blant annet innebærer at styret mottar rapportering om avvik fra internt fastsatte rammer for risikoeksponering. Det er også fokusert på rutiner for rapportering av eventuelle overtredelser av verdipapirhandelloven til styret. Kredittilsynet har vært opptatt av at foretakene har rutiner som sikrer at kundene får riktig pris og at det ikke skjer forfordeling mellom kunder. I den forbindelse har betydningen av korrekt føring av mottatte oppdrag vært vektlagt. Siden egenkapitalinstrumenter var gjenstand for betydelige verdifall gjennom året, ble det rettet særlig oppmerksomhet mot foretakenes eksponering for markeds- og kredittrisiko.

OGSÅ I 2001 ble det under stedlige tilsyn avdekket alvorlige mangler ved verdipapirforetaks føring av ordre- og omsetningsjournaler. I ett tilfelle, hvor det ble avdekket at kunder er blitt forfordelt og at foretaket hadde medvirket til ulovlig shortsalg, var forholdet så alvorlig at det ble gitt pålegg om retting.

KREDITTILSYNET trakk 9. oktober 2001 tilbake Boston Asset Management ASAs konse-

sjon til å yte investeringstjenestene (1) *aktiv forvaltning av investorers portefølje av finansielle instrumenter på individuell basis og etter investors fullmakt* og (2) *markedsføring av finansielle instrumenter*. Bakgrunnen for tilbakekallet var lovbrudd som ble konstatert ved foretakets forvaltning for Halden kommunale pensjonskasse. Investeringene påførte pensjonskassen betydelig høyere risiko enn avtalen åpnet for, og godtgjørelsen verdipapirforetaket hadde tatt, gikk ut over det som var avtalt.

Dokumentbasert tilsyn

Antall verdipapirforetak under tilsyn har økt de senere årene. Dette har medført et større behov for å målrette det stedlige tilsynet. Analyse av periodisk innrapporterte data fra tilsynsenhetene og selektiv innhenting av informasjon på ad hoc-basis, har vært viktige redskaper ved utvelgelse av foretak som er blitt prioritert i det stedlige tilsynet.

TALL FOR TREDJE KVARTAL 2001 viste at foretakene generelt hadde en betydelig svikt i inntjeningen sett i forhold til de to foregående kvartalene. Enkelte foretak, i første rekke mindre og nyetablerte foretak, er blitt fulgt opp på grunn av at de har hatt for lav ansvarlig kapital i forhold til minstekravet til kapital. Dersom ikke inntjeningen bedrer seg, utelukkes det ikke at enkelte foretak kan få problemer med å oppfylle minstekravet til ansvarlig kapital. Forholdet vil bli fulgt opp, og hyppigere rapportering fra utsatte foretak vil bli vurdert.

Utredning og forvaltning

I 2001 konsentrerte Kredittilsynet seg i tillegg til løpende tilsyns- og forvaltningsoppgaver, særlig om følgende:

Forslag til regelverksendringer

Kredittilsynet har i løpet av tiden som er gått siden verdipapirhandelloven ble vedtatt i 1997 erfart at enkelte verdipapirforetak ikke kan anses å ha betryggende rutiner for mottak og føring av ordre. Kredittilsynet anser slike rutiner som svært viktige, både for foretakenes egen internkontroll og for det offentlige tilsynet. Sikker informasjon om når og fra hvem ordre mottas, er av vesentlig betydning både i forhold til kontroll av regler som gjelder generelt for verdipapirmarkedet, som forbud mot markedsmanipulasjon og innsidehandel, og i forhold til regler som forbyr forfordeling av kunder. På bakgrunn av dette har Kredittilsynet foreslått at det fastsettes en ny forskrift som pålegger verdipapirforetak å ta lydopptak av ordre mottatt pr. telefon. Forskriftskompetansen ligger hos Finansdepartementet. Kredittilsynet har i forlengelsen av dette forslaget også foreslått at føring av oppdrags- og omsetningsoppgaver skal skje elektronisk. Dette forslaget er ment å avhjelpe de mangler som er gjennomgående i manuelle oppgaver, for eksempel at oppgaver er ufullstendig utfylt.

KREDITTILSYNET FORESLO en tilføyelse i lov om verdipapirhandel, ny § 1-8, som innebærer at det blir gitt en forskriftshjemmel for å kunne møte behov for rask implementering av EU-rettsakter på verdipapirområdet som etter sitt innhold ikke krever lovendringer. Forslaget tar videre sikte på at det om nødvendig skal kunne gis forskrift for å tilpasse norske regler til omforente fortolkninger av direktivkrav m.m.

DET KAN OGSÅ VISES TIL at EU-rådet i juli 2000 nedsatte en ekspertgruppe, «Lamfalussy-gruppen», som skulle utrede mer effektive prosedyrer for vedtakelse av rettsakter innenfor EU. Gruppens tilråding, datert 15. februar 2001, var økt bruk av komitologiprosedyre og av forordninger. Komitologiprosedyren innebærer at direktiver og forordninger i større grad konsentrerer seg om overordnede prinsipper, mens fastsettelse av bestemmelser av teknisk eller implementeringsmessig karakter delegeres til Kommisjonen i samråd med en komité. Gitt at disse prosedyrene virker etter forutsetningene, vil det kreve beredskap for raskere implementering i nasjonal rett. Forslaget om forskriftshjemmel er ment å ivareta dette behovet.

KREDITTILSYNET tok Riksadvokatens henleggelse av saken mot tidligere administrerende direktør i Storebrand ASA[8] til etterretning. Kredittilsynet er fortsatt av den oppfatning at det er prinsipielt uheldig med en lovforståelse som fører til at det blir stilt mindre krav til personer som har ledende stillinger i forvaltning av og arbeid med verdipapirer, enn til andre ansatte. Kredittilsynet igangsatte på dette grunnlaget arbeidet med å vurdere behovet for endringer i lovbestemmelsene om ansattes og tillitsvalgtes egenhandel i finansielle instrumenter. Kredittilsynet oversendte i begynnelsen av februar 2002 et forslag til Finansdepartementet til en presisering i loven av hvem som omfattes av verdipapirhandellovens bestemmelser om egenhandel.

KREDITTILSYNET foreslo i høringsuttalelse til Finansdepartementet, i samsvar med forslag fra Norsk Oppgjørssentral ASA (NOS), at verdipapirhandellovens definisjon av oppgjørsvirksomhet endres slik at denne virksomheten skal omfatte ikke bare derivater og forpliktelser vedrørende lån av finansielle instrumenter, men også omsettelige verdipapirer, verdipapirfondsandeler og pengemarkedsinstrumenter. Definisjonen er bestemmende for hvilken type virksomhet som regnes som konsesjonspliktig oppgjørsvirksomhet.

Varederivater

Verdipapirhandellovens definisjon av finansielle instrumenter ble i 2001 utvidet med varederivater, men hele loven er imidlertid ikke gjort gjeldende. «Clearing» av varederivater i oppgjørssentraler er blitt konsesjonspliktig. Bestemmelsene om kursmanipulering, urimelige forretningsmetoder, krav til god forretningsskikk, motregning, samt tilsyn og sanksjoner skal gjelde for handel med varederivater.

Forslag til revisjon av Investeringstjenestedirektivet (ISD)

EU-kommisjonen har fremmet et forslag til revisjon av Investeringstjenestedirektivet (ISD). Formålet er blant annet å effektivisere det felles verdipapirmarkedet («single passport»), styrke investorenes stilling og markedets integritet. Dette gjøres gjennom et omfattende forslag til regelverk for god forretningsskikk, og ved å effektivisere tilsynet. Kommisjonens forslag til endringsdirektiv er ventet i første halvår 2002. En implementering av forslaget i norsk rett vil kreve en rekke lovendringer.

[8] Omtalt i Kredittilsynets årsmelding for 2000, side 17 og 25.

Forvaltningsselskaper for verdipapirfond

Ved utgangen av 2001 var det 28 forvaltningsselskaper som hadde konsesjon til å drive forvaltning av verdipapirfond. Foretakene forvaltet til sammen ca. 390 fond. I tillegg har en rekke utenlandske forvaltningsselskaper meldt grenseoverskridende virksomhet. I løpet av 2001 fikk ett nytt foretak konsesjon, mens to konsesjoner ble trukket tilbake.

Stedlig tilsyn

Det stedlige tilsynet i forvaltningsselskaper for verdipapirfond ble trappet opp i 2001. I løpet av året ble det gjennomført ni stedlige tilsyn.

KREDITTILSYNET har blant annet rettet oppmerksomheten mot asymmetrisk forvaltningsgodtgjørelse. Med slik godtgjørelse menes at forvaltningsselskapet tar en ytterligere godtgjørelse utover den faste forvaltningsgodtgjørelsen hvis avkastningen i fondet overstiger en bestemt prosentsats, indeks eller en annen referanse. Imidlertid blir ikke forvaltningsselskapet belastet tilsvarende hvis avkastningen til fondet blir lavere enn det angitte målet. I ett tilfelle har Kredittilsynet gitt pålegg om retting med krav om at beregnet mergodtgjørelse tilbakeføres til andelseierne.

Dokumentbasert tilsyn

Skjemaet for forvaltningsselskapenes kvartalsrapportering til Kredittilsynet ble endret pr. første kvartal 2001. Foretakene skal nå rapportere eventuelle overtredelser av plasseringsbegrensningene i verdipapirfondloven og fondenes vedtekter i løpet av rapporteringsperioden.

DET ER KREDITTILSYNETS generelle inntrykk at denne endringen i rapporteringen som stiller krav til daglig kontroll, har medført at plasseringsbegrensningene overholdes i større grad enn tidligere. I ett tilfelle har Kredittilsynet ansett overtredelsene av plasseringsbegrensningene som så alvorlige at det er gitt pålegg om retting i henhold til verdipapirfondloven § 2-8.

Utredning og forvaltning

I tillegg til løpende forvaltningsoppgaver, konsentrerte Kredittilsynet seg i 2001 særlig om følgende:

Endringer i lov om verdipapirfond

I juni 2001 ble det vedtatt relativt omfattende endringer i lov om verdipapirfond. Endringene bygger på Kredittilsynets framsatte forslag til endringer i loven fra 1999. Endringsloven trådte i kraft 1. august 2001 med unntak av enkelte bestemmelser som fordrer nye forskrifter før endelig ikrafttredelse. Dette gjelder blant annet forvaltningsselskapenes adgang til å praktisere differensiert forvaltningsgodtgjørelse, verdipapirfonds adgang til utlån av finansielle instrumenter, regler om utkontraktering og regulering av markedsføring for såkalte non-UCITS-fond. Kredittilsynet har arbeidet med utarbeidelse av nye forskrifter på disse områdene.

Endringer i UCITS

EU-kommisjonen har framlagt to endringsforslag i Rådsdirektiv 89/611 EØF om samordning av lover og forskrifter om visse foretak for kollektiv investering i verdipapirer (investeringsforetak, UCITS). Begge forslagene ble vedtatt 4. desember 2001.

DET ENE endringsdirektivet gjelder forvaltningsselskap for verdipapirfond. Rammevilkårene for slike selskaper er foreslått harmonisert med hva som gjelder for verdipapirforetak som yter aktiv forvaltningstjenester. Det andre endringsdirektivet gjelder hovedsakelig hvilke produkter som skal kunne markedsføres grensekryssende som UCITS. Det er tatt hensyn til det mest vesentlige ved revisjonen av verdipapirfondloven.

Revidert forslag til forskrift om verdipapirfonds handel med derivater

Kredittilsynet utarbeidet i 2001 et endringsforslag til forskrift om verdipapirfonds handel med derivater. Etter forslaget kan verdipapirfond sikre valutarisiko med derivater. Det åpnes for handel med unoterte derivater, men disse må enten «cleares» av en oppgjørssentral eller inngås mot kvalifisert motpart. Utkastet tydeliggjør at fond kan bruke derivater for en viss økning av risikoen i porteføljen. Derivathandel som tar sikte på å oppnå kontroll i utstederforetaket til derivatets underliggende finansielle instrument er ikke tillatt.

Utsettelse av verdiberegning og innløsingskrav

Som følge av terrorangrepet mot World Trade Center 11. september 2001, fikk en rekke verdipapirfond med eksponering mot de amerikanske børsene samtykke til suspensjon av innløsingskrav fra andelseiere. Kredittilsynet har gitt samtykke til delvis suspensjon av verdiberegning og utbetaling av innløsingskrav i verdipapirfond med eksponering i Kværner-obligasjoner. Samtykket ble begrunnet i Kværner ASAs finansielle stilling på det aktuelle tidspunktet, som gjorde en kursfastsettelse av obligasjonene svært vanskelig.

VERDIPAPIRMARKEDETS INFRASTRUKTUR

Kredittilsynet har tilsyn med Verdipapirsentralen (VPS) og NOS Clearing ASA (NOS, tidligere Norsk Oppgjørssentral ASA). Oslo Børs ASA har fått konsesjon etter ny lov om børsvirksomhet og ble underlagt tilsyn av Kredittilsynet våren 2001. Nord Pool ASA, som driver markedsplass for kraftderivater, søkte konsesjon som varederivatbørs, og Kredittilsynet oversendte søknaden med positiv innstilling til Finansdepartementet for avgjørelse. Høsten 2001 mottok Kredittilsynet søknad fra Nordic Electric Clearing House ASA (NECH) om å drive oppgjørssentral for varederivater etter verdipapirhandelloven. Kredittilsynet oversendte søknaden med positiv innstilling til Finansdepartementet for avgjørelse.

KREDITTILSYNET godkjente tre verdipapiroppgjørssystemer etter lov om betalingssystemer i 2001. Loven er en implementering av rådsdirektiv 98/26/EF (Finalitetsdirektivet).

ENITEL AS gikk konkurs høsten 2001. Selskapet var leverandør av kommunikasjonstjenester, det vil si linjer og driftstjenester til VP-nett. VP-nett er nettverket som gir verdipapirforetak/børsmedlemmer tilgang til handelssystemet på Oslo Børs og informasjon fra Oslo Børs Informasjon AS, og som benyttes til kommunikasjon med VPS og NOS. Kredittilsynet

fulgte utviklingen som ledet fram til konkursen i Enitel nøye, og hadde i den forbindelse tett kontakt med institusjonene i infrastrukturen for å sikre stabilitet i driftssystemene. Leveransen av driftstjenestene til VP-nett er nå overtatt av ny leverandør.

I 2001 ble det gjennomført stedlig tilsyn i NOS Clearing ASA. Kredittilsynet undersøkte særlig foretakets og NOS-konsernets styrings- og kontrollsystemer, herunder organisering, risikovurdering og internkontroll.

TILSYN MED DE ALMINNELIGE ATFERDSREGLENE I VERDIPAPIRHANDELLOVEN

Den 1. juli 2001 trådte lov av 15. juni 2001 nr. 43 om endringer i verdipapirhandelloven av 19. juni 1997 nr. 79 (vphl.) i kraft. Siktemålet med lovendringen er å effektivisere, klargjøre og skjerpe forbudet mot innsidehandel og reglene som er gitt til forebygging av slik handel. Lovendringen innebærer blant annet en senking av enkelte av kvalifikasjonskravene for hvilke opplysninger som faller inn under bestemmelsen om misbruk av innsideopplysninger. Videre tilføyes det et krav om aktsom behandling av innsideopplysninger generelt. Bestemmelsene om primærinnsiderens undersøkelsesplikt ble plassert i egen bestemmelse. Samtidig opphevet man det tidligere forbudet mot handel for primærinnsidere i visse perioder. Det er også gjort enkelte endringer i bestemmelsene om meldepliktig verdipapirhandel for primærinnsidere. Kredittilsynet ble dessuten tillagt kompetanse til å pålegge vinningsavståelse.

Tilsynsoppgaver og -ressurser

FIGUR 2: OMSETNING OG ANTALL HANDLER VED OSLO BØRS

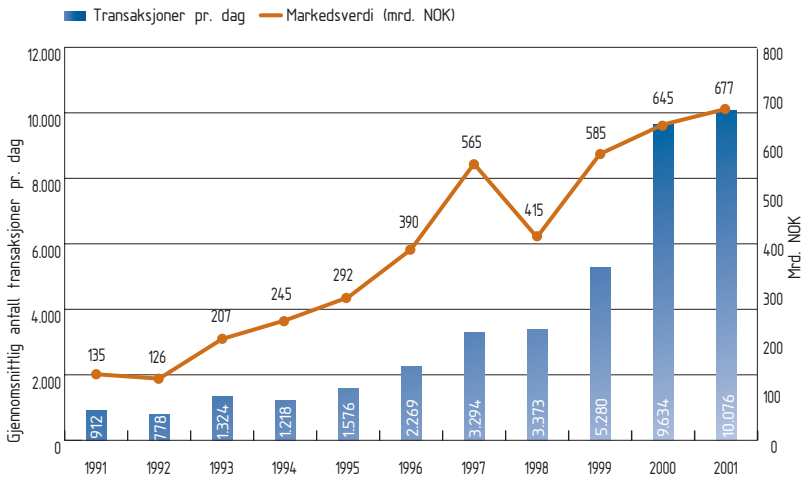

Kilde: Oslo Børs

DET ØKENDE ANTALL handler og omsetningsvolum ved Oslo Børs de siste årene (figur 2), påvirker også ressursbruken ved tilsyn med overholdelse av de generelle atferdsreglene i verdipapirhandelloven. Den løpende tilsynsvirksomheten er blitt styrket ved at markedsatferdsgruppen ble omdannet til egen seksjon. Seksjonen ble vedtatt utvidet med ytterligere en medarbeider fra årsskiftet 2001/2002. Oppgavene retter seg mot håndhevelse av de generelle atferdsreglene som er fastsatt i verdipapirhandellovens kapittel 2, herunder forbudet mot ulovlig innsidehandel og kursmanipulasjon. Også bestemmelser om taushetsplikt og forbud mot rådgiving, samt særskilte regler for primærinnsidere, følges opp av nevnte seksjon. Dette innebærer at virksomheten er rettet inn mot investorer, utstedere og deres eksterne samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Siktemålet er å avdekke og forfølge ulovlig virksomhet i verdipapirmarkedet, samt gjennom utadrettet virksomhet å bidra med tiltak som må antas å ha en preventiv virkning i forhold til lovovertredelser.

KREDITTILSYNET har, etter inngåelsen av en ny samarbeidsavtale med Oslo Børs i 2001, fått ansvar for oppfølging i forbindelse med brudd på flaggeplikten. Videre har Kredittilsynet, etter endringer i verdipapirhandelloven, ansvar for å følge opp saker oversendt fra Oslo Børs vedrørende grove eller gjentatte overtredelser av utsteders opplysningsplikt etter børsloven. Kredittilsynet skal dessuten etter lovendring følge opp de atferdsreglene i verdipapirhandelloven som nå gjelder for handel og virksomhet knyttet til varederivater.

Undersøkelser og anmeldelser

Det ble i løpet av 2001 foretatt undersøkelser i en rekke saker oversendt fra Oslo Børs hvor det forelå mistanke om overtredelser av verdipapirhandellovens atferdsregler. Et viktig ledd i dette arbeidet er å kontrollere transaksjoner forut for og omkring tidspunktet for offentliggjøring av informasjon som kan ha vesentlig betydning for prisingen av verdipapirer. I enkelte av sakene som ble undersøkt, var det også i 2001 vanskelig å framskaffe informasjon som kunne danne grunnlag for en tilstrekkelig klargjøring av hendelsesforløp og således være grunnlag for eventuell politianmeldelse. For øvrig har antall meldepliktsaker oversendt fra Oslo Børs økt betydelig. I løpet av 2001 mottok Kredittilsynet 536 meldepliktsaker fra Oslo Børs. Økningen skyldes at Oslo Børs' register for primærinnsidere ble knyttet opp mot Verdipapirsentralen i november 2000. Tallet er imidlertid ikke representativt for antall brudd på meldepliktsbestemmelsen. Behandlingen så langt viser at det i halvparten av de mottatte sakene ikke foreligger brudd. I 2001 ble 19 personer og foretak anmeldt for brudd på meldeplikten. Anmeldelsene omfatter i alt 36 antatte brudd på meldeplikten. I 115 saker som omhandler førstegangsovertredere og hvor forholdet har blitt ansett som mindre grovt, ble det sendt ut advarsel om at nye brudd vil bli politianmeldt. De resterende sakene som ble mottatt i 2001 var fortsatt under behandling i seksjonen.

TRE FORHOLD hvor det forelå konkret mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt ble oversendt ØKOKRIM. Videre ble tre saker vedrørende kursmanipulasjon oversendt. En av disse tre sakene ble avgjort ved forelegg. Det største antall saker også i 2001 var likevel knyttet til overtredelse av primærinnsiders meldeplikt overfor Oslo Børs ved egne transaksjoner.

EN REKKE SAKER som har vært vurdert ble kjent gjennom medieomtale. Ett tilfelle som fikk oppmerksomhet i mediene, var en sak hvor det forelå mistanke om at en megler og hans kunde overtrådte verdipapirhandellovens bestemmelser om innsidehandel og kursmanipulasjon. For meglerens vedkommende gjaldt mistanken også overtredelse av verdipapirhandellovens regler om taushetsplikt og forbud mot rådgiving. Ved siden av undersøkelser av transaksjoner med børsnoterte verdipapirer, står arbeid av forebyggende karakter for en betydelig del av virksomheten. Herunder kommer foredragsvirksomhet, utarbeidelse og formidling av uttalelser og rundskriv, samt kontakt med utstederforetakene og deres rådgivere om aktuelle spørsmål.

Samarbeid med Oslo Børs og ØKOKRIM

I løpet av 2001 ble det arbeidet med å videreutvikle samarbeidet mellom Kredittilsynet, Oslo Børs og ØKOKRIM. Dette foregikk blant annet i form av felles seminarer for medarbeiderne i de tre virksomhetene. Målet er å effektivisere den samlede markedsovervåkingen. Blant annet ble det drøftet rettslige problemområder samt prioriteringer i lys av ressurssituasjonen. Som følge av ikrafttredelsen av den nye børsloven var det behov for å revidere retningslinjene i tidligere inngått samarbeidsavtale mellom Oslo Børs og Kredittilsynet. Etter den nye loven forutsettes børser å få en løsere tilknytning til offentlig forvaltning ved at de skal drive etter ordinære forretningsmessige prinsipper i form av allmennaksjeselskap. Kredittilsynet og Oslo Børs ASA har imidlertid som siktemål å fortsette det etablerte samarbeidet også under den nye børsloven.

FIGUR 3: AKSJEEMISJONER (VOLUM) VED OSLO BØRS

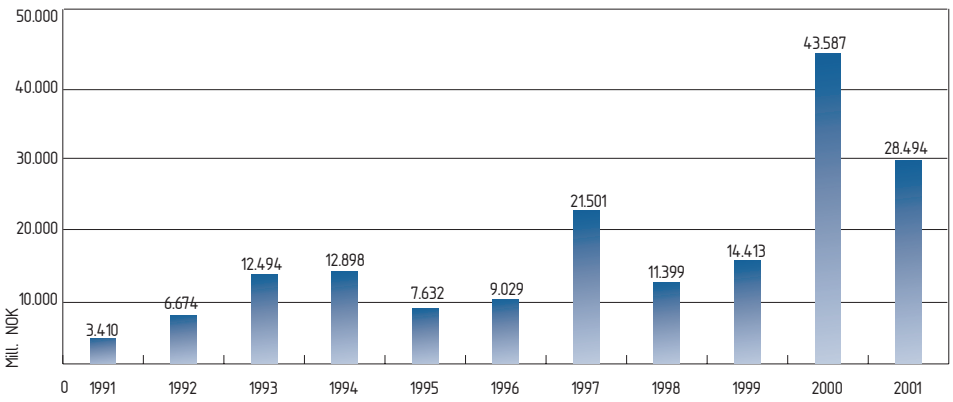

Kilde: Oslo Børs

www.kredittilsynet.no

/BANK/FINANS
/FORSIKRING.....

TILSYNET MED bank, finans og forsikring skal sikre betryggende soliditet, risikobevissthet, styring og kontroll i institusjonene. Tilsynsarbeidet består av stedlig og dokumentbasert tilsyn, og i tillegg er Kredittilsynet tillagt forvaltnings- og utredningsoppgaver, samt regelverksarbeid.

DOKUMENTBASERT ANALYSE

I det dokumentbaserte tilsynet med kredittinstitusjoner og forsikringsselskaper overvåkes og analyseres utviklingen i lønnsomhet, risiko og soliditet. Kvartalsvise rapporter publiseres på Kredittilsynets Internett-sider. I Kredittilsynets arbeid med makroøkonomisk overvåking følges utviklingstrekk i økonomi og markeder som kan ha betydning for stabiliteten i finansmarkedene.

BANKENES RESULTATER for 2001 var svakere enn i de to årene forut. Avtakende utlånsvekst til foretakene og tilførsel av kjernekapital bidro til å øke kjernekapitaldekningen noe i 2001. Lavere aktivitetsnivå førte til at både tap og mislighold økte noe, men nivået var fortsatt forholdsvis beskjedent for bankene samlet sett. Den svake utviklingen i de norske og internasjonale verdipapirmarkedene fram til høsten 2001, førte til svake resultater og svekket soliditet etter tre kvartaler, både i skadeforsikringsselskapene, pensjonskassene og spesielt livsforsikringsselskapene. Tiltak fra myndighetene og oppgang i aksjemarkedene i siste kvartal bedret den finansielle stillingen noe. En nærmere analyse gis i årsmeldingens temadel: Aktuelle utviklingstrekk og analyser.

DET BLE I DEN dokumentbaserte analysen lagt vekt på utviklingen i tap og mislighold i banker og andre kredittinstitusjoner. Det ble spesielt lagt vekt på identifikasjon av institusjoner som på bakgrunn av høy utlånsvekst, svekket soliditet og økende mislighold og tap kan være sårbare for en mer negativ utvikling i deler av økonomien. Det ble lagt vekt på bruk av stresstester. Gjennom 2001 ble det gjennomført undersøkelser av bankenes lån til risikoutsatte næringer, av bankenes belåningsgrad og kredittpraksis for øvrig innenfor boligfinansiering, samt av bankenes finansiering av lån med pant i aksjer og andre verdipapirer.

BANKENES tapsavsetninger har de senere årene ligget på et lavt nivå. På bakgrunn av usikkerheten i internasjonal og norsk økonomi og de senere årenes betydelige kredittvekst, ba Kredittilsynet i brev datert 20. desember 2001 bankene vurdere spesifiserte og uspesifiserte avsetninger i forhold til risikoen i utlånsporteføljen. Det ble videre pekt på at hensynet til den økte usikkerheten også bør vektlegges når banken vurderer utbytte og egenkapital ved regnskapsavslutningen for 2001. Brevet ble publisert på Kredittilsynets Internett-sider.

DET VAR I 2001 sterk fokus i det dokumentbaserte tilsynet på risiko og soliditet i forsikringsselskapene. Livsforsikringsselskapenes finansielle situasjon ble fulgt opp gjennom ekstraordinær rapportering, møter med institusjonene og bruk av stresstester for kontinuerlig å kunne vurdere selskapenes sårbarhet. Det ble foretatt endringer i regelverket i løpet av året. Også skadeforsikringsselskapene og pensjonskassene var gjenstand for aktiv dokumentbasert oppfølging.

PÅ BAKGRUNN AV usikkerheten i verdipapirmarkeder og livsforsikringsselskapenes svake resultater og lave bufferkapital, ble det fra Kredittilsynet i brev datert 3. desember 2001 rettet en henstilling til selskapene om å foreta disposisjoner ved årsavslutningen som kunne styrke soliditeten. Det ble pekt på betydningen av en langsiktig strategi for å bygge opp tilstrekkelig bufferkapital til å kunne tåle plutselige fall i aksjekursene uten å måtte redusere plasseringene i aksjer. Brevet ble publisert på Kredittilsynets Internett-sider.

LIKELYDENDE BREV ble sendt til alle norske pensjonskasser i september 2001. Kredittilsynet minnet pensjonskassene om deres plikter dersom det skulle oppstå en situasjon der lov- og forskriftspålagte minstekrav ikke var oppfylt, eller marginen ned mot minstekravene ikke kunne anses som tilfredsstillende.

DET NORSKE FINANSMARKEDET er dominert av finanskonsern som omfatter selskaper innenfor alle de tradisjonelle bransjene. Oppfølging av den samlede risiko og risikobærende evne i de blandede finanskonsernene ble tillagt vekt i 2001.

I ARBEIDET MED den makroøkonomiske overvåkingen følges løpende indikatorer for utviklingen av den finansielle sårbarheten både i finanssektoren og i husholdninger og foretak. I 2001 ble det spesielt satt fokus på den økte usikkerheten i internasjonal økonomi og internasjonale verdipapirmarkeder og faren for omstillingsproblemer i enkelte næringer, spesielt dersom det internasjonale konjunkturtilbakeslaget fortsetter. Det ble gjennomført et seminar om utviklingen i eiendomsmarkedene, spesielt markedene for næringseiendommer.

KREDITTILSYNET fører løpende tilsyn med at ulike lovkrav for finansinstitusjonene er oppfylt. I samarbeidet med Norges Bank og SSB legges det ned betydelig arbeid i vedlikehold og videreutvikling av systemer for innrapportering av data fra finansinstitusjonene.

OPPFØLGING AV SANKSJONER MOT TALIBAN

Kredittilsynet meddelte i rundskriv 24/2001, datert 26. september 2001, «Forskrift om begrensede sanksjoner mot Taliban – frysing av midler og andre finansielle ressurser». Forskriften inneholder en plikt til å fryse midler og andre finansielle ressurser som tilhører personer eller enheter navngitt i lister utarbeidet av FN. Tilsynet tok videre i brev til Utenriksdepartementet (via Finansdepartementet) datert 14. november 2001 initiativ til at det framskaffes slike autoritative, konsoliderte og oppdaterte lister, herunder på Internett.

Med bakgrunn i terrorangrepene i USA 11. september 2001 vedtok FNs sikkerhetsråd 28. september samme år (resolusjon 1373) en rekke konkrete tiltak for bekjempelse av internasjonal terrorisme. Norge er folkerettslig forpliktet til å iverksette disse tiltakene, og de er gjennomført i norsk rett ved provisorisk anordning fastsatt 5. oktober 2001. Anordningen omfatter blant annet en rapporteringsplikt for finansinstitusjonene til ØKOKRIM ved mistanke om terrorrelaterte transaksjoner. Anordningen ble meddelt i Kredittilsynets rundskriv 25/2001, datert 9. oktober 2001.

STEDLIG TILSYN

I 2001 ble det gjennomført 73 inspeksjoner, mot 74 året før. Det ble foretatt inspeksjoner i 44 banker, 3 finansieringsselskap, 2 livsforsikringsselskap, 8 skadeforsikringsselskap, 5 pensjonskasser, 6 forsikringsmeglere, 2 holdingselskaper samt gjennomført 3 IT-inspeksjoner.

KREDITTILSYNET har i forbindelse med det nordiske tilsynssamarbeidet om Nordea og If Skadeförsäkring Holding AB i tillegg deltatt på fire inspeksjoner i regi av henholdsvis den svenske Finansinspektionen og den finske Finansinspektionen.

INSPEKSJONER I DE største konsernene og i de større bankene og forsikringsselskapene er en del av den faste oppfølgingen av disse institusjonene. Oppfølgingen innebærer blant annet at det er utpekt egne konsern-/institusjonsansvarlige for institusjonene, og at det blir utarbeidet årlige inspeksjonsprogrammer. Inspeksjoner i slike institusjoner er gjerne avgrenset til særskilte risikoområder eller forretningsområder.

DE ØVRIGE institusjonene som er inspisert, ble valgt ut på grunnlag av early warning-analyser og annen tilgjengelig informasjon. Siden de mindre institusjonene av kapasitetsmessige grunner inspiseres relativt sjelden, omfatter disse inspeksjonene som regel institusjonenes totale virksomhet.

HOVEDFORMÅLET med stedlig tilsyn er å se til at institusjonene har egnet ledelse og tilstrekkelig soliditet, samt å vurdere om styrings- og kontrollsystemene er tilfredsstillende. I det følgende blir det trukket fram en del sentrale forhold fra inspeksjonsvirksomheten i 2001.

Bank

Det er en generell erfaring fra inspeksjonsvirksomheten at de mellomstore bankene de siste årene har økt sin kredittrisiko gjennom økt satsing og vekst på bedriftssegmentet. Det synes også som om sparebankene i økende grad ekspanderer utenfor sine primære markedsområder. Den antatt økte kredittrisikoen har hittil bare i begrenset grad slått ut i økt mislighold og økte tap. Bankenes systemer for styring og overvåking av kredittrisiko har generelt bedret seg gjennom de siste årene. Særlig har de største bankene kommet langt med hensyn til å utvikle modeller for kredittstyring.

STERK UTLÅNSVEKST samt endrede sparevaner påvirker bankenes balansesammensetning. Økt avhengighet av pengemarkeds- og verdipapirinnlåning stiller strengere krav til styring og kontroll med likviditetsrisikoen. Det er et generelt inntrykk at flere banker har problemer med å få fast grep om den overordnede styringen av likviditetsrisikoen. Som en veiledning blir det under inspeksjoner vist til den internasjonale standarden som er etablert på likviditetsområdet av Basel-komiteen for banktilsyn («Sound Practices for Managing Liquidity in Banking Organisations», februar 2000).

Skadeforsikring

Det er registrert en generell forbedring av de tekniske resultatene som følge av premie-

økninger, men det er fortsatt sterk konkurranse aktørene i mellom. Distribusjon av forsikringsprodukter over bankdisk er blitt en betydelig konkurransefaktor. I inspeksjonsrapportene er det advart mot for sterk vekst. Det er videre registrert at enkelte selskaper har høy reassuranseprosent på volumprodukter som for eksempel bilforsikring. Dette innebærer redusert krav til avsetninger, men samtidig forsinkes oppbyggingen av egenkapital i selskapene.

I REASSURANSEMARKEDET hadde aktørene tapt penger i lang tid før hendelsene 11. september 2001. Man kan derfor forvente redusert reassuransekapasitet og høyere priser. Utfordringen for skadeforsikringsselskapene blir dermed å gjennomføre nødvendige prisøkninger overfor kundene i et tempo som gjør at skadeforsikringsselskapene kan stå imot en periode med vesentlig høyere eksponering for egen regning.

PÅ INSPEKSJONER i blandede konserner der forsikringsvirksomhet inngår, har Kredittilsynet gjort spesielt oppmerksom på de begrensninger som ligger i de generelle taushetspliktsreglene. Ved utkontraktering av tjenester har Kredittilsynet understreket at styrets ansvar for selskapets virksomhet, herunder internkontroll, også gjelder i forhold til kontraktspartnerne.

Livsforsikringsselskaper og pensjonskasser

Ved stedlig tilsyn i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser har etterlevelse av kapitalforvaltningsforskriften vært et sentralt tema. Det er særlig fokusert på institusjonenes bufferkapital og deres evne til å tåle et verdifall i verdipapirmarkedet. Endringen i kapitalforvaltningsforskriften 20. juli 2001 innebærer strengere krav til styrene i institusjonene når det gjelder styring og overvåking av markedsrisiko, herunder krav om å foreta stresstester og krav om å vurdere om bufferkapitalen er tilstrekkelig i forhold til faktisk eksponering.

DET ER EN økende tendens til at flere livsforsikringsselskaper og pensjonskasser setter bort kapitalforvaltning til spesialiserte forvaltningsselskaper. Dette innebærer at den operasjonelle risikoen knyttet til kapitalforvaltningen kommer under mindre direkte kontroll av livsforsikringsselskapene og pensjonskassene, og må således ivaretas av de aktuelle verdipapirforetakene som driver aktiv forvaltning. Etter Kredittilsynets oppfatning er det avgjørende at det er tilstrekkelig kompetanse og ressurser tilbake i selskapet, slik at styring og kontroll av kapitalforvaltningen faktisk kan ivaretas av selskapet selv. Under inspeksjonene ble det også lagt vekt på at det foreligger en ajourført forvaltningsavtale som klargjør forvaltningsmandatet og kravet til rapportering.

OGSÅ I 2001 viste det seg å være behov for å inspisere pensjonskasser for å bidra til å bygge opp de interne styrings- og kontrollsystemene. Mange av pensjonskassene har hatt svake interne kontrollrutiner, både i forhold til etterlevelse av lover og forskrifter, og når det gjelder å styre og overvåke egen risikoeksponering.

Forsikringsmeglerforetak

I rapportene fra inspeksjonene i forsikringsmeglerforetak er det særlig trukket fram svak soliditet, til dels negativ egenkapital samt sviktende rutiner for klientkontoer og mangel-

fulle rutiner for å ivareta opplysningsplikten overfor forsikringstaker. Videre er det påpekt at det må være uavhengighet i forhold til forsikringsselskaper, og at det må være et tydeligere skille mellom megler- og agentvirksomhet.

Halden kommunale pensjonskasse

Det ble gjennomført inspeksjon i Halden kommunale pensjonskasse 20. juni 2001. Pensjonskassens årsregnskap for 2000 viste et underskudd på 48 millioner kroner som følge av at pensjonskassen hadde tapt nærmere 80 millioner kroner, hovedsakelig som verditap på aksjeporteføljen. Underskuddet var av en slik størrelse at egenkapital og ansvarlig lånekapital var tapt, og pensjonskassen fikk en forverret forsikringsteknisk underdekning.

HALDEN kommunale pensjonskasse brøt etter Kredittilsynets vurdering sentrale bestemmelser i regelverket for pensjonskasser. Det ble ikke sørget for at eiendelene til dekning av de forsikringsmessige avsetningene til enhver tid ble plassert på en hensiktsmessig og betryggende måte sett i forhold til arten av forsikringsforpliktelsene og hensynet til sikkerhet, risikospredning, avkastning og likviditet. Styret overholdt ikke fristen for å fastsette årsregnskap og årsberetning. Det sørget heller ikke for umiddelbart å legge fram en plan for Kredittilsynet for hvordan pensjonskassen skulle klare å oppnå forsikringsteknisk balanse etter at det var konstatert forverret forsikringsteknisk underdekning.

KREDITTILSYNETS vurdering etter inspeksjonen var at styret for Halden kommunale pensjonskasse på viktige områder hadde vist at det ikke besatt nødvendig kompetanse og at det hadde vist manglende respekt for sentrale bestemmelser i regelverket. Kredittilsynet var derfor av den oppfatning at det burde oppnevnes et nytt styre for Halden kommunale pensjonskasse. Dette ble tatt til følge, og et nytt styre ble oppnevnt i september 2001. Halden kommune vedtok å skyte inn 60 millioner kroner i pensjonskassen. Pensjonskassen søkte Kredittilsynet om å få godkjent overføring av kommunale eiendommer til pensjonskassen som egenkapitalinnskudd.

IT-risiko

Operasjonell risiko knyttet til bruk og drift av IT-systemer utgjør en betydelig risikofaktor for norske finansinstitusjoner. De siste årene er det skjedd en konsentrasjon av risiko ved at drift av datasystemer for de fleste norske banker nå skjer i regi av EDB Business Partner ASA (EDB Fellesdata AS / EDB Teamco AS) – dog på forskjellige driftsplattformer.

OGSÅ I 2001 opplevde norske banker vesentlige avbrudd i sin systemtilgang og produksjon grunnet problemer i sentrale driftsmiljøer. Det mest omtalte og dramatiske avbruddet fant sted hos EDB Teamco AS 2. august 2001, da det oppsto full driftsstopp i systemene for et flertall av landets sparebanker. Blant annet var minibanker og nettbanker nede i ca. to døgn. Om lag halvparten av alle bankkunder i Norge ble i større eller mindre grad rammet. Først etter en uke kom bankene igjen i normal drift. Det lyktes å gjenskape data slik at det ikke oppsto feiloverføringer eller rentetap. Skadevirkningene synes derfor begrenset til tap av renommé og til den usikkerhet som ble skapt hos bankkundene. Hadde hendelsesforløpet vært annerledes, eller om uhellet hadde skjedd på et tidspunkt hvor for

eksempel hovedmengden av trygdeutbetalinger lå i betalingssystemet, kunne konsekvensene blitt vesentlig større. Kredittilsynet ble orientert om de tekniske årsakene til uhellet, og ble i dialog med ledelsen i EDB Business Partner ASA orientert om ulike tiltak som ble iverksatt i etterkant av den nevnte hendelsen. Det ble også gjennomført stedlig tilsyn hos EDB Fellesdata AS / EDB Teamco AS.

Undersøkelse av tapsavsetningspraksis

Det ble i 2001 gjennomført en kartlegging av praktiseringen av gjeldende tapsregelverk. Kartleggingen ble gjennomført i form av stedlig tilsyn i 13 norske spare- og forretningsbanker. Bakgrunnen for undersøkelsen var blant annet tilsynsmessig erfaring som viste variasjoner i institusjonenes praktisering av tapsregelverket med effekt både for spesifiserte og uspesifiserte tapsavsetninger.

UNDERSØKELSEN viste blant annet at majoriteten av bankene hadde overordnede retningslinjer som ga lite konkret veiledning utover det som følger av tapsforskriften. Praksis var varierende med hensyn til hvilke engasjementer som ble medregnet i gruppen «øvrige tapsutsatte engasjementer». Det var imidlertid kun et fåtall av bankene som hadde en direkte kobling mellom identifikasjon av engasjementer for tapsvurdering og bankens risikoklassifiseringssystem. I majoriteten av bankene var den uspesifiserte tapsavsetningen en udokumentert størrelse. Kredittilsynet arbeidet ved årsskiftet 2001/2002 med et forslag til ny tapsforskrift med sikte på oversendelse til Finansdepartementet tidlig i 2002.

Nordisk tilsynssamarbeid

Nordic Baltic Holdings (senere Nordea) virksomhet i fire nordiske land medførte at de nordiske tilsynsmyndighetene i 2000 undertegnet en samarbeidsavtale om tilsyn med konsernet, herunder Vesta-konsernet. MeritaNordbanken fikk i 2000 tillatelse til å erverve alle aksjene i Christiania Bank og Kreditkasse (CBK). Avtalen ble så utvidet til også å omfatte Kredittkassen-konsernet.

I SAMSVAR MED denne avtalen er det etablert en tilsynsgruppe som skal se til at det regelmessig blir utarbeidet en samlet risikovurdering og en helhetlig tilsynsplan for Nordea-konsernet. Inspeksjonsrapporter fra stedlige tilsyn i Nordea-selskaper blir utvekslet mellom tilsynsmyndighetene i Sverige, Danmark, Finland og Norge.

TILSYNSGRUPPEN har etablert fire undergrupper med ansvar for henholdsvis samlet risikovurdering, forsikringsmessige forhold, kapitalallokering og regnskapsmessige spørsmål når det gjelder Nordea. Kredittilsynet er representert med en medarbeider i hver av gruppene.

RISIKOGRUPPEN ferdigstilte i juni 2001 en samlet risikovurdering av Nordea-konsernet som ble behandlet i tilsynsgruppen samme måned. Rapporten ble behandlet av tilsynssjefene fra de fire nordiske land på Nordisk tilsynsmøte 20. august 2001. Med utgangspunkt i rapporten hadde tilsynssjefene en drøftelse med konsernledelsen i Nordea. Finansinspektionen sendte i oktober 2001 et oppfølgingsbrev til Nordea.

AVTALEN FRA 1999 MELLOM Finansinspektionen og Kredittilsynet om tilsynet med If Skadeförsäkring Holding AB regulerer informasjonsutvekslingen mellom tilsynsmyndighetene. Dette gir Kredittilsynet adgang til alle viktige møter Finansinspektionen har med If Skadeförsäkring Holding AB, samt deltagelse på Finansinspektionens stedlige tilsyn i If Skadeförsäkring Holding AB, herunder i If Skadeforsikring NUF og If Reiseforsikring NUF. Det tas nå sikte på at avtalen blir revidert og undertegnet også av finske tilsynsmyndigheter siden Sampos skadeforsikringsvirksomhet ble overtatt av If Skadeförsäkring Holding AB i januar 2002.

FORVALTNING AV REGELVERKET

Bank/finans

Nordea-konsernet

Kredittilsynet godkjente samordning av Nordea-konsernets forsikringsvirksomhet i Norge 11. oktober 2001. Samordningen ble gjennomført ved at forsikringsselskapet Vesta Liv AS fusjonerte med forsikringsselskapet Norske Liv AS, og forsikringsselskapet Vesta Link AS fusjonerte med forsikringsselskapet K-Fondsforsikring AS. De fusjonerte selskapene eies 100 prosent av Vesta Liv Holding AS, som igjen eies av skadeforsikringsselskapet Vesta Forsikring AS. Det er senere annonsert planer om å splitte skade- og livsforsikringsvirksomheten i to delkonsern under det danske forsikringskonsernet Tryg-Baltica og videre salg av skadevirksomheten. Selskapene Norske Liv AS og K-Fondsforsikring AS var tidligere eid av Christiania Forsikring AS som er et datterselskap av Christiania Bank og Kreditkasse ASA, nå Nordea Bank Norge ASA.

Bergensbanken ASA

Etter tilråding fra Kredittilsynet ga Finansdepartementet samtykke til avvikling av bankvirksomheten i Bergensbanken ASA, ved at Bergensbankens virksomhet ble overført til eieren, Svenske Handelsbanken AB, ved dens filial i Norge. Det ble stilt vilkår som skulle bidra til å sikre et ryddig og ordentlig forhold til kundene i Bergensbanken, noe som også omfattet informasjon om bytte fra den norske til den svenske sikringsordningen.

ACTA Bank ASA

I samsvar med Kredittilsynets tilråding ga Finansdepartementet konsesjon til etablering av forretningsbanken ACTA Bank ASA, samt til etablering av finanskonsern med ACTA Holding ASA som konsernspiss. ACTA Bank ASA skal i utgangspunktet være en ren nettbank, og den skal henvende seg til den midtre og øvre delen av privatmarkedet.

Bankia Bank ASA

I samsvar med Kredittilsynets tilråding ga Finansdepartementet i 2001 konsesjon til etablering av forretningsbanken Bankia Bank ASA, som skal være en nisjebank med hovedvekt på spareprodukter og kortvirksomhet.

Landkreditt

Kredittilsynet tilrådde overfor Finansdepartementet at Landkreditt skulle gis konsesjon til å etablere en forretningsbank som datterselskap gjennom et mellomliggende holding-

selskap. For at Landkreditt skal kunne eie en bank, er det nødvendig med dispensasjon. Etter Kredittilsynets oppfatning vil hensynene bak eierbegrensningsregelen på ti prosent være oppfylt med Landkreditt som eier av banken. Kredittilsynet fant videre at det ikke var noe til hinder for at Landkreditt som kredittforetak påtok seg risiko som eier av en bank, forutsatt nærmere angitte vilkår. Konsesjonssøknaden ble i første omgang avslått av Finansdepartementet, men Landkreditt fikk etter klage midlertidig dispensasjon fra eierbegrensningsreglene i brev datert 7. desember 2001. Konsesjonen ble gitt på nærmere angitte vilkår.

Andre tilrådinger

Det har vært en utvikling i markedet knyttet til systemer for betaling av varer eller tjenester som koster lite (småhandel). Ofte er dette varer eller tjenester som tilbys over Internett, eller andre elektroniske kanaler (WAP og UMTS). Systemene skal gjøre det mulig å betale varer og tjenester ved hjelp av forhåndsbetalte kort, mobiltelefoner eller andre elektroniske hjelpemidler. Maksimalt innskudd på de forhåndsbetalte «kontoene» vil være kr 1.000,-. I tråd med Kredittilsynets tilråding har Vivectra AS, E-Trade Technology AS og ContoPronto AS fått konsesjon fra Finansdepartementet til å drive slik virksomhet.

Forsikring

Etter tilråding fra Kredittilsynet ga Finansdepartementet i 2001 tillatelse til følgende:

/etablering av **Bluewater Insurance ASA** som skal drive sjø- og transportforsikring. Selskapet skal tilby spesialtilpassede produkter til maritime næringer.

/etablering av egenforsikringsselskapet **NSB Forsikring AS**.

/etablering av fondsforsikringsselskapet **ACTA Fondsforsikring ASA** som skal drive virksomhet innenfor livsforsikringsklasse III (livsforsikring med investeringsvalg). Selskapet har meldt filial til Sverige og Finland.

/etablering av fondsforsikringsselskapet **Carnegie Fondsforsikring ASA**, etter søknad fra Carnegie Asset Management Holding Norge ASA.

/etablering av **Prosjekt Fondsforsikring AS** etter søknad fra Orkla Finans ASA.

Landbruksforsikring AS

I samsvar med Kredittilsynets tilråding, ga Finansdepartementet konsesjon til etablering av skadeforsikringsselskapet Landbruksforsikring AS. Forsikringsselskapet skal fokusere på forsikringsprodukter og skadeforebyggende arbeid rettet mot landbruket. Konsesjon ble gitt etter søknad fra Norsk Landbrukssamvirke.

Sampo/Storebrand

Det finske bank/forsikringskonsernet Sampo, ved morselskapet Sampo OYJ, søkte 11. juli 2001 om tillatelse til å erverve mer enn 50 prosent av aksjene i Storebrand ASA.

SØKER SANNSYNLIGGJORDE ikke at Sampo i rimelig nær framtid ville kunne overta mer enn 90 prosent av aksjene, og dermed være i stand til å gjennomføre tvangsinnløsing av de øvrige aksjene for å oppfylle kravet om 100 prosent eie av finansinstitusjoner i konsernforhold. Kredittilsynet fant derfor ikke å kunne tilrå midlertidig dispensasjon til å eie mindre enn 90 prosent av aksjene i Storebrand ASA.

Den Norske Krigsforsikring for Skib Gjensidig forening

Kredittilsynet anbefalte overfor Finansdepartementet at Den Norske Krigsforsikring for Skib Gjensidig forening ikke ble gitt tillatelse til omdanning fra forening til aksjeselskap med de forutsetninger om oppløsning og utdeling av forsikringstekniske avsetninger som lå i søknaden. Foreningen ba senere om at søknadsbehandlingen ble innstilt.

Skandia Life

Skandia Lifes filial i Norge har i flere år tilbudt produktet «Livrente med fondsvalg» med et innløsingsgebyr i strid med norske forskriftsbestemmelser. Tross gjentatte anmodninger fra Kredittilsynet, ble ikke produktet endret til å være i overensstemmelse med norske regler. Kredittilsynet anmodet i mars 2001 The Financial Services Authority (FSA) i Storbritannia om å treffe nødvendige tiltak mot selskapet. I mai 2001 meddelte FSA at de ikke fant grunnlag for å treffe tiltak mot selskapet. I overensstemmelse med forsikringsdirektivene varslet Kredittilsynet i september 2001 selskapet om at videre salg av produktet ville forbys dersom det ikke ble endret i samsvar med norske regler.

I OKTOBER 2001 meddelte selskapet at de ville endre produktet i samsvar med norske regler. I brev datert 24. oktober 2001 ble Skandia Life gitt en frist til 31. mars 2002 for å foreta disse endringene.

Yrkesskadeforsikring

Yrkesskadeforsikring har vært en problembransje for forsikringsnæringen i flere år. Den negative utviklingen som er en konsekvens av den økende skadeprosenten, ser nå ut til å ha stagnert som følge av relativt kraftige premiepåslag innenfor bransjen den senere tiden. Tall Kredittilsynet har hentet inn for de seks største selskapene, viste en nedgang i påløpt brutto skadeprosent fra 251 prosent i 1999 til 165 prosent i 2000.

DET TEKNISKE beregningsutvalget for avsetningsmetoder er i gang med å utarbeide et bransjeregnskap for yrkesskadeforsikring. Både organisasjonene innen næringslivet, LO og forsikringsbransjen, herunder reassuranseselskapene, har uttrykt store forventninger til et bransjeregnskap for yrkesskadeforsikring. Arbeidet med et slikt regnskap har imidlertid vært mer krevende enn forventet. Den første offisielle versjonen av et bransjeregnskap for yrkesskadeforsikring var bransjeregnskapet pr. 31. desember 2000 som ble ferdigstilt i slutten av 2001. Dette regnskapet omfatter de seks største selskapene som driver yrkesskadeforsikring i Norge.

REGELVERKSENDRINGER

Taushetsplikt

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) kom med innsigelser til Kredittilsynets rundskriv nr. 11/2000 om taushetsplikt. Etter en fornyet vurdering i brev datert 27. april 2001 til FNH og de seks største finanskonsernene, utvidet Kredittilsynet adgangen til å utveksle «nøytrale kundeopplysninger» innenfor finanskonsern, godta andre samtykkeformer enn skriftlig kommunikasjon for å innskrenke rekkevidden av taushetsplikten og modifisere taushetsplikten vedrørende eksisterende kundeforhold for andelseiere i verdipapirfond.

Vedtekter

Som følge av endringer i aksjelovgivingen, herunder bestemmelser om representantskap, fant Kredittilsynet det hensiktsmessig å foreta enkelte justeringer i de såkalte normalvedtektene for banker, finansieringsforetak og forsikringsselskap. Finansinstitusjoner som allerede har godkjente vedtekter, avgjør selv om de ønsker å endre sine vedtekter i samsvar med de nye normalvedtektene eller ikke.

Bank/finans

Kapitaldekning

Forskrift datert 22. oktober 1990, nr. 875 om minstekrav til kapitaldekning i finansinstitusjoner og verdipapirforetak, ble 1. april 2001 endret slik at lån med pantesikkerhet i bolig innenfor 80 prosent av forsvarlig verdigrunnlag kan risikovektes 50 prosent. Siden tredje kvartal 1998 hadde lån med pantesikkerhet i bolig blitt risikovektet 100 prosent mellom 60 og 80 prosent av forsvarlig verdigrunnlag. Endringen fra og med andre kvartal 2001 forbedret kapitaldekningsprosenten med om lag 0,2 prosentpoeng for forretningsbankene og 0,5 prosentpoeng for sparebankene.

SOM EN HOVEDREGEL blir det stilt et minimumskrav på sju prosent kjernekapitaldekning ved opptak av ny tidsbegrenset lånekapital. I tråd med Kredittilsynets forslag ga Finansdepartementet i brev datert 12. februar 2001 sin tilslutning til at det blir innført en praksisendring i retning av større fleksibilitet ut fra risikoen i den enkelte institusjon når det gjelder krav til kjernekapital ved opptak av tidsbegrenset ansvarlig lånekapital. Det gjelder et minimumskrav på seks prosent kjernekapital for institusjoner med vesentlig lavere risiko enn gjennomsnittet, mens det for øvrig skjønnsmessig blir satt et krav på mellom seks og sju prosent.

KREDITTILSYNET videreforer sin praksis der førtidig tilbakebetaling av ansvarlig lånekapital kun godkjennes dersom kapitaldekningen er meget god, eller dersom kapitalen blir erstattet av annen ansvarlig kapital av minst like god kvalitet. Det åpnes videre for godkjenning av førtidig tilbakebetaling av ansvarlig lånekapital ved kjernekapitaldekning over sju prosent. I tilfeller der kjernekapitaldekningen ligger mellom sju og åtte prosent, og lånekapitalen ikke skal erstattes av ny kapital av minst samme kvalitet, vil Kredittilsynet føre en streng praksis. Når det gjelder tilleggskapital, vil det både bli lagt vekt på størrelsen og sammensetningen av institusjonens ansvarlige lånekapital etter nedbetalingen.

Forsikring

Oppfølging av markedsrisiko

Finansdepartementet fastsatte ved endringsforskrift datert 20. juli 2001 bestemmelser om oppfølging av markedsrisiko i forsikringsselskaper og pensjonskasser. Forskriften endrer forskrift datert 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning. Endringen trådte i kraft 1. oktober 2001. Bestemmelsene er gitt tilsvarende anvendelse for pensjonskasser.

KREDITTILSYNET sendte ut rundskriv med det formål å presisere Kredittilsynets forståelse av de nye bestemmelsene om oppfølging av markedsrisiko i forsikringsselskaper og pensjonskasser. I dette rundskrivet beskriver Kredittilsynet forskriftsendringen, og gir forsikringsselskapene og pensjonskassene nærmere råd og retningslinjer for implementeringen og gjennomføringen av analysesystemer for vurdering av markedsrisikoen som forskriftsendringen krever.

Vedtekter

Kredittilsynet foretok i 2001 en revidering av standardvedtektene for private pensjonskasser for enkeltforetak, for private konsernpensjonskasser og for kommunale pensjonskasser.

BAKGRUNNEN for revideringen av standardvedtektene for private pensjonskasser var blant annet ikrafttredelsen av lov om foretakspensjon 1. januar 2001. Den vesentligste bakgrunnen for revidering av standardvedtektene for kommunale pensjonskasser, er endringer i hovedtariffavtalen. Videre ble det foretatt tilpasninger til konsernstrukturer innen kommunal sektor, herunder en klarere definering av hvilke enheter som kan omfattes av samme pensjonskasse.

FOR ALLE vedtektssettene ble det samtidig foretatt en generell gjennomgang med justeringer og redaksjonelle endringer på bakgrunn av erfaringene med tidligere standardvedtekter. Det ble også foretatt endringer i standardvedtektene som følge av innføringen av den nye bestemmelsen om meldeplikt for vedtekter i pensjonskasseforskriften.

FORSLAG TIL REGELVERKSENDRINGER

Blandede finanskonsern

Kredittilsynet deltok i en arbeidsgruppe oppnevnt av EU-kommisjonen for forberedelse av direktiv om tilsyn med blandede finanskonsern. Direktivforslaget som nå er til politisk behandling i EU-systemet, foreslår blant annet regler for rapportering av konserninterne transaksjoner, samt utvidet adgang for tilsynsmyndighetene i ett land til å delta under stedlige tilsyn i andre land innen EØS.

KREDITTILSYNET oversendte i 2001 forslag til forskrift om årsregnskap for blandede finanskonsern til Finansdepartementet for fastsettelse.

Kapitaldekning

I brev til Finansdepartementet datert 1. februar 2001 vurderte Kredittilsynet ulike kapitaldekningsspørsmål. Rådsdirektiv 98/32/EØF åpner for å tilegne utlån med pant i næringseiendommer som oppfyller visse kriterier, risikovekt på 50 prosent. I perioden 1987–1993 var spesielt tapene i dette segmentet høye. Etter Kredittilsynets vurdering vil også de konkurransemessige ulempene ved å opprettholde en risikovekt på 100 prosent være begrensede. På denne bakgrunn tilrådde Kredittilsynet å opprettholde risikovekten på denne typen engasjementer.

SAMME DIREKTIV åpner også for at verdipapirer med sikkerhet i en pantelånsportefølje på visse vilkår kan risikovektes 50 prosent ved beregning av kapitaldekningskravet. I dette spørsmålet tilrådde Kredittilsynet at det skulle vurderes nærmere når Banklovkommisjonens innstilling om regelverket for verdipapirisering foreligger.

I BREVET datert 1. februar 2001 vurderte Kredittilsynet også enkelte bestemmelser i Rådsdirektiv 89/647/EØF som ikke er implementert i norsk regelverk. Kredittilsynet tilrådde at risikovektingen på 20 prosent også skal omfatte fordringer med pant i verdipapirer utstedt av norske kommuner og fordringer med pant i verdipapirer utstedt av utenlandsk offentlig sektor når visse vilkår er oppfylt. Videre ble det tilrådd at fordringer med pant i innskudd i annen kredittinstitusjon innen OECD-området kan vektes 20 prosent. Kredittilsynet anbefalte at bestemmelsen om anvendelsen av vertslandets vektingsregler for fordringer på, eller garantert av andre lands regionale eller lokale myndigheter, ikke ble implementert.

KREDITTILSYNETS forslag til behandling av disse problemstillingene ble sendt på høring fra Finansdepartementet 7. mars 2001 med høringsfrist 7. juni 2001. Saken er ikke ferdigbehandlet i Finansdepartementet.

Forslag til nye regler for beregning av kapitaldekning

Basel-komiteen for banktilsyn har utarbeidet forslag til nye retningslinjer for beregning av kapitaldekning for banker. Komiteen har siden 1999 gjennomført to høringer, der Kredittilsynet og Norges Bank har avgitt felles høringsuttalelser. Det ventes et tredje revidert forslag i 2002, før planlagt implementering i 2005. Forslaget vil innebære en vesentlig endring av gjeldende Capital Accord fra 1988, som er en harmonisert internasjonal standard for kapitaldekningsregler for banker.

FORSLAGET er ment å erstatte de eksisterende kapitaldekningskrav for kredittrisiko. I tillegg innføres et nytt kapitalkrav for operasjonell risiko. Gjeldende krav til kapitaldekning for markedsrisiko berøres i liten grad. Forslaget berører ikke regelverket for definisjonen og sammensetningen av ansvarlig kapital.

PARALLELT MED Basel-komiteen, arbeider EU-kommisjonen med revidering av kapitaldekningsregelverket for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Revisjonen tar utgangspunkt i Basel-komiteens forslag, men legger spesielt vekt på behandling av problemstillinger som er viktige i EU-sammenheng. Det blir lagt opp til at direktivet skal være

implementert i den nasjonale lovgivingen i 2005. Kredittilsynet og Norges Bank har avgitt felles høringsuttalelse til EU-kommisjonens forslag.

Tidligere administrerende direktør i Storebrand ASA og egenhandelsbestemmelsene

Kredittilsynet tok Riksadvokatens henleggelse av saken mot tidligere administrerende direktør i Storebrand ASA[9] til etterretning, jf. omtale under Verdipapirmarkedet, side 24.

FORSLAG TIL NYE REGLER OG HØRINGSUTTALELSER

Kredittilsynet har avgitt høringsuttalelser til følgende utredninger:

Bank/finans

Lov om elektroniske penger

Etter forespørsel fra Finansdepartementet har Kredittilsynet utarbeidet forslag til en egen lov for gjennomføring av direktivene om elektroniske penger. Elektroniske penger er definert som pengeverdi representert ved et krav på utstederen og som er lagret på en elektronisk innretning, utstedt mot betaling av et beløp ikke mindre enn den verdi som blir utstedt og akseptert som betaling av andre foretak enn utstederen. Kredittilsynet foreslår at e-pengedirektivet blir gjennomført ved en ny lov om utstedere av elektroniske penger.

GJENNOMFØRING av direktivene i Norge innebærer regulering av hittil uregulert virksomhet. Det antas at regulering av virksomheten vil gjøre forholdet til gjeldende regulering av bankvirksomhet (innskuddsmonopolet) og annen finansieringsvirksomhet klarere.

KREDITTILSYNET foreslår at det ikke fastsettes en absolutt beløpsgrense for den høyeste verdi utstedte elektroniske penger kan ha, men at det i stedet skal settes vilkår for tillatelse om at utstederen ikke kan utstede elektroniske penger med en verdi som overstiger et nærmere fastsatt beløp.

Forsikring

Forslag til ny livsforsikringslovgiving

Banklovkommisjonen la i sin utredning nr. 7 (NOU 2001: 24) fram forslag til ny livsforsikringslovgiving. Kredittilsynets høringsuttalelse er oversendt Finansdepartementet. I høringsuttalelsen ble det lagt stor vekt på soliditetsmessige vurderinger under et nytt regelverk, samt beskrivelse av forslaget til en modifisert modell for behandling av fellesporteføljen, det vil si porteføljen hvor livsforsikringsselskapet gir avkastningsgaranti.

Kjønnsnøytralitet i pensjonsordninger i privat sektor

Kredittilsynet deltok i et offentlig utvalg som så på metodene for fastsettelse av premier i livsforsikring. Gjennomgangen søkte å belyse hvordan medlemmenes kjønn virker inn på forholdet mellom premier og kjønn. Utvalget tilrår at like årlige ytelser kan oppnås ved at det blir stilt krav om høyere tilskudd for kvinner enn for menn. Det er i den sammenheng pekt på at arbeidskraftsvirkningene vil være beskjedne. Utvalget foreslår at det blir gjort enkelte mindre endringer i innskuddspensjonsloven.

[9] Omtalt i Kredittilsynets årsmelding for 2000, side 17 og 25.

Lege- og forsikringsutvalget
Utvalget som har utredet forsikringsselskapers bruk av helseopplysninger ved tegning av forsikringsavtaler og bruk av sakkyndige leger ved oppgjør av forsikringsavtaler, la 4. juli 2000 fram sin innstilling, NOU 2000: 23 *Forsikringsselskapers innhenting, bruk og lagring av helseopplysninger*.

I HØRINGSUTTALELSEN støttet Kredittilsynet blant annet utvalgets forslag om at opplysningsplikten skulle begrenses slik at selskapet bare kan spørre om det forsikringssøkeren kjenner til. Det er Kredittilsynets oppfatning at forsikringssøkeren må ha plikt til å gi de opplysninger hun eller han selv kjenner til, og som kan ha betydning for selskapets vurdering av risiko, uavhengig av hvilken type helseopplysning det dreier seg om. Bioteknologiloven bør således ikke være til hinder for en slik gjennomføring av den alminnelige opplysningsplikt i forsikringsavtaleloven.

ETTER KREDITTILSYNETS oppfatning vil det videre være unødvendig med en bestemmelse om kontraheringsplikt for forsikringsselskapene siden dette blir ivaretatt gjennom et krav om at begrunnelsen for et avslag skal være saklig, og at nektelsen ikke skal være urimelig.

BEREDSKAP FOR HÅNDTERING AV KRISER

Kredittilsynet gjennomførte en beredskapsøvelse høsten 2001 basert på en tenkt bank med medlemsskap i Forretningsbankenes Sikringsfond. Øvelsens formål var å se hvordan spesielt Kredittilsynet selv og sikringsfondet håndterte problemstillingene knyttet til en mellomstor forretningsbank med negativ egenkapital. Øvelsen avdekket blant annet et behov for å gjennomgå egne rutiner med tanke på den relativt knappe tiden som er til disposisjon for løsning av gryende kriser i en enkeltinstitusjon. Som en oppfølging av øvelsen vil Kredittilsynet gjennomgå aktuelle lover og forskrifter med sikte på å vurdere behov for justeringer.

RISIKOBASERT TILSYN

Utviklingen i finanssektoren de siste årene har skapt en bred internasjonal debatt om tilnærmingsmåten for tilsyn med finansinstitusjoner. Flere land har revidert sine tilsynsmetoder, eller arbeider med å utvikle dem, for å øke innsikten i institusjonenes risikoforhold og for å effektivisere tilsynsarbeidet. Utviklingen av nytt internasjonalt regelverk er også en pådriver i denne delen av tilsynsarbeidet.

ETTER EN FORUTGÅENDE utredningsfase, blant annet med kartlegging av tilsvarende arbeid i andre land, startet Kredittilsynet i 2001 arbeidet med å utvikle et nytt rammeverk som skal brukes i det løpende tilsynet med de 8-10 største finanskonsernene. Rammeverket skal være et hjelpemiddel i kartleggingen av risikoer/risikoområder og for gjennomføringen av risikoanalysen. En strukturert og godt dokumentert risikoanalyse som det her blir lagt opp til, vil bidra til økt innsikt i institusjonenes risikosituasjon og deres håndtering av risiko. Det vil bidra til en mer enhetlig praksis i analysearbeidet, og vil gi en forbedret konsistens i vurderinger og konklusjoner. Rammeverket skal i første omgang brukes på banker, men det vil også bli arbeidet med å tilpasse det til finanskonsern der også forsikringsrisikoer trekkes inn. Selv om rammeverket skal brukes på de

største institusjonene, er det antatt at erfaringer som høstes i denne sammenheng også vil bidra til å forbedre tilsynet med de øvrige institusjonene.

PROSJEKTPERIODEN er delt inn i en utviklings- og en testfase. Etter at det fullstendige rammeverket er testet på pilotbanker i 2002, skal det etter planen implementeres i 2003.

TILTAK MOT HVITVASKING AV PENGER

I inspeksjonsvarsler til banker, livsforsikringsselskaper, finansieringsselskaper og forsikringsmeglerforetak blir det anmodet om rutiner og retningslinjer for å hindre hvitvasking av penger, jf. finansieringsvirksomhetslovens § 2-17 og tilhørende forskrift. Det blir normalt tatt stikkprøver for å kontrollere at legitimasjonskontrollen er utført i henhold til gjeldende krav. Stikkprøvene viser fortsatt at det er klare forbedringsmuligheter i enkelte institusjoner.

Kredittilsynet utarbeidet på oppdrag fra Finansdepartementet et bidrag til høringsnotat om lovregler til gjennomføring av krav i provisorisk anordning datert 5. oktober 2001 om rapportering av mistenkelige transaksjoner knyttet til finansiering av terrorisme og EUs annet hvitvaskingsdirektiv (direktiv 2001/97/EF). Høringsnotatet, vedlagt et utkast til ny lov om forebyggende tiltak mot hvitvasking av penger og finansiering av terrorisme, ble oversendt Finansdepartementet 7. desember 2001.

KREDITTILSYNETS OPPFØLGING AV EGNETHETSKRAV

For tilnærmet alle virksomhetene underlagt tilsyn av Kredittilsynet, er det oppstilt ulike krav til personers egnethet. Kravene knytter seg til privatpersoner så vel som til foretak. Gjeldende regler om egnethet er i det vesentligste en gjennomføring av EØS-avtalen i norsk rett. Kredittilsynets vurdering av personers egnethet vil kunne ha stor betydning for dem det gjelder. Det har derfor blitt lagt særlig vekt på å sikre en forsvarlig saksbehandling av disse spørsmålene i Kredittilsynet, og å skape en forståelse blant tilsynsenhetene og de enkeltpersonene det gjelder. Som et ledd i dette arbeidet ble det sendt ut et rundskriv til tilnærmet alle virksomheter under tilsyn (Rundskriv 29/2001, datert 28. november 2001, om prøving av egnethetskrav). De aktuelle interesseorganisasjonene ble gitt anledning til å uttale seg.

Nærmere informasjon om Kredittilsynets oppfølging av egnethetskrav er tilgjengelig på Kredittilsynets Internett-sider (www.kredittilsynet.no).

1214726402394349003494502495829384025398192489103984920358295812747821943909240258013572948520524960481493428395024602986459025201489123526728194

www.kredittilsynet.no

/REVISJON.....

KREDITTILSYNETS oppgaver i forhold til revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkrav som gjelder for yrkesgruppen, samt registerføring og tilsyn. Tilsynet blir foretatt mot de enheter som står oppført i revisorregisteret, og omfatter kontroll av at virksomheten drives i samsvar med lov og forskrift, og at den foregår på en hensiktsmessig og betryggende måte.

GODKJENNING AV ENKELTPERSONER OG FORETAK

For å få godkjenning som revisor, kreves godkjent teoretisk utdanning og tre års variert praksis. I tillegg skal kandidaten etter teoretisk og praktisk opplæring gjennomgå en praktisk prøve som dokumenterer at vedkommende er egnet til å påta seg revisjonsoppdrag. Kredittilsynet fastsatte forskrift om en slik praktisk prøve 24. april 2001. Praktisk prøve blir ventelig arrangert for første gang i 2005, siden overgangsbestemmelsene til loven gjør at de som ble tatt opp som studenter på revisorstudiet eller høyere revisorstudium før den nye revisorloven trådte i kraft 1. august 1999, fortsatt kan bli godkjent som revisorer uten å avlegge praktisk prøve dersom kravene til praksis etter tidligere revisorlov er oppfylt. Andre krav er at revisorer må gjennomgå etterutdanning, ha fast kontorsted i Norge, være bosatt i en EØS-stat og ha nødvendig sikkerhet for mulig erstatningsansvar. Sikkerhetsstillelsen skal være på minimum fem millioner kroner. Videre er det krav om at 105 timer etterutdanning innenfor emner som er sentrale for revisorene, må gjennomføres i løpet av tre år. Kredittilsynet godkjenner i denne forbindelse kurs og annen relevant aktivitet.

FOR GODKJENNING av revisjonsselskaper er det blant annet krav om at et selskap skal være eiet med mer enn 50 prosent av godkjente revisorer, og at flertallet i styret skal bestå av godkjente revisorer. Det er dessuten spesielle vedtektskrav og krav til økonomisk vederheftighet.

FORVALTNINGSVIRKSOMHETEN I 2001

Blant de mest sentrale oppgavene i Kredittilsynets forvaltningsansvar av revisorloven, er godkjenningen av revisorer. Antall godkjente revisorer og revisjonsselskap i 2001 framgår av tabellen nedenfor.

TABELL 9: ANTALL GODKJENTE REVISORER

				Godkjenning i
Revisorer	**31.12.1999**	**31.12.2000**	**31.12.2001**	**2001**
Statsautoriserte	1.824	1.902	1.998	117
Registrerte	2.630	2.738	2.826	179
Revisjonsselskap	489	507	514	37

I LØPET AV 2001 ble det gjennomført en vurdering av regelverket med sikte på å foreslå forenklinger i lover og forskrifter. Resultatet av dette arbeidet er at Kredittilsynet har lagt fram et forslag for Finansdepartementet om forenklinger, blant annet i forhold til kravene om sikkerhetsstillelse og innholdet i revisorregisteret. Kravet om at Kredittilsynet skal godkjenne kurs som ledd i etterutdanningen foreslås opphevet. Finansdepartementet sendte lovendringsorslaget på høring 21. desember 2001 med høringsfrist 22. mars 2002.

TILSYNSVIRKSOMHETEN I 2001

Det ble gjennomført 73 tilsyn med revisorer i 2001 etter samme mønster som tidligere. Arbeidet har vært preget av oppfølgingstilsyn av revisorer som Kredittilsynet tidligere har kritisert og tilsyn hos revisorer hvor det forelå innrapporteringer, hovedsakelig fra skattemyndighetene. Det er mottatt 32 klager på revisorer i 2001. Tilsvarende tall for 1998, 1999 og 2000 var henholdsvis 24, 43 og 31.

VED TILSYN BLIR det lagt vekt på at virksomheten blir drevet i henhold til krav i lov, forskrift og god revisjonsskikk. Dette innebærer blant annet en grundig vurdering av om revisor har en hensiktsmessig metodikk for revisjonsarbeidet, at omfanget av utførte revisjonshandlinger er tilstrekkelig, at revisors vurderinger og konklusjoner samsvarer med resultatet av de utførte revisjonshandlinger og at det foreligger tilfredsstillende dokumentasjon for revisjonen.

I 2001 BLE DET gjennomført et visst antall tilsyn med revisjon av større konsern på prosjektbasis, rettet mot alle de store revisjonsselskapene. Tilsynene var begrenset til enkelte forhåndsdefinerte temaer, hvor blant annet den revisjonsmessige dekningen av mindre enheter innen konsernet ble viet spesiell oppmerksomhet. Kredittilsynet har ennå ikke avsluttet dette arbeidet, men regner med at gjennomgangen blir fulgt opp på en del temaer i forhold til de store revisjonsselskapene.

TILSYNENE som ble gjennomført i 2001 har medført vedtak av mer prinsipiell karakter. Kredittilsynet har blant annet avgitt merknader vedrørende kravene til revisors kritiske skjønn og aktsomhet, og har i ett tilfelle pålagt et revisjonsselskap å fratre som revisor fordi revisorlovens regler om uavhengighet i relasjon til rådgivingstjenester var overtrådt. Dette vedtaket er imidlertid påklaget og oversendt Finansdepartementet for endelig behandling.

DET KAN FOR ØVRIG nevnes at Finansdepartementet mot slutten av året ferdigbehandlet et antall klager på Kredittilsynets vedtak vedrørende revisorer. For samtlige saker ble Kredittilsynets vedtak opprettholdt. Sakene gjaldt vedtak om tilbakekalling av godkjenning som revisor og avslag på søknader om godkjenning som revisjonsselskap fra kommunerevisjonsdistrikter.

HØSTEN 2001 ble det igangsatt dokumentbasert tilsyn med samtlige revisorer og revisjonsselskap. Formålet med det dokumentbaserte tilsynet er, i tillegg til statistiske formål, blant annet å måle revisorenes kjennskap til og etterlevelse av revisorloven og god revisjonsskikk. I tillegg er det også hentet inn opplysninger som i henhold til revisorloven skal finnes i revisorregisteret. Endelig behandling av innhentet informasjon vil skje i 2002.

TABELL 10: TILBAKEKALLING AV GODKJENNING FOR REVISORER

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Statsautoriserte revisorer	0	0	0	0	1	4	0
Registrerte revisorer	6	3	9	8	10	5	7
Godkjente revisjonsselskap	–	–	–	–	–	–	2
Sum	6	3	9	8	11	9	9

www.kreditfilsynet.no

/REGNSKAPSFØRER-VIRKSOMHET.....

KREDITTILSYNETS **oppgaver i forhold til regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkrav som gjelder for yrkesgruppen, samt registerføring og tilsyn. Tilsynet blir foretatt mot de enheter som står oppført i regnskapsførerregisteret og omfatter kontroll av at virksomheten blir drevet i samsvar med lov og forskrift, og at den foregår på en hensiktsmessig og betryggende måte.**

GODKJENNING AV ENKELTPERSONER OG FORETAK

Lov om autorisasjon av regnskapsførere regulerer virksomheter som i næring påtar seg regnskapsføring for andre. For å bli autorisert regnskapsfører må man ha høyere økonomiutdanning som tilsvarer minst 40 vekttall og relevant praksis tilsvarende to årsverk. Autorisasjonsordningen for regnskapsførere er en omfattende forvaltningsmessig oppgave. Regnskapsførerregisteret består pr. 31. desember 2001 av 8.282 enheter, som fordeler seg på 5.894 enkeltpersoner og 2.388 selskaper. På dette feltet har et meget høyt antall saker kombinert med mange henvendelser for øvrig, ført til at saksbehandlingstiden fortsatt er svært lang.

TABELL 11: OVERSIKT - REGNSKAPSFØRERE

	31.12.1999	31.12.2000	31.12.2001
Autoriserte regnskapsførere	4.999	5.544	5.856
Autoriserte regnskapsførerselskap	1.829	2.138	2.377
Registrerte regnskapsførere med dispensasjon eller forlenget overgangsperiode	1.962	298	38
Registrerte regnskapsførerselskap med dispensasjon eller forlenget overgangsperiode	496	35	11

Regelverk

Kredittilsynet fastsatte 21. mars 2001 endringer i forskrift datert 8. februar 1999 nr. 196 om autorisasjon av regnskapsførere. Forskriftsendringene trådte i kraft 1. mai 2001. Endringene som ble foretatt ble hovedsakelig gjort for å forenkle forvaltningsoppgavene knyttet til regnskapsførerne. Tidligere krav om at Kredittilsynet skulle godkjenne kurs for faglig oppdatering er nå opphevet. Dette har redusert arbeidet med godkjenning av kurs med ca. 200 saker pr. år.

KREDITTILSYNET foretok i løpet av 2001 en gjennomgang av regnskapsførerloven. Et lovendringsforslag fra Kredittilsynet er sendt på høring fra Finansdepartementet med høringsfrist 15. januar 2002. Kredittilsynet foreslår der å oppheve hele autorisasjonsordningen, eller å flytte ordningen til et annet organ enn Kredittilsynet. Subsidiært har Kredittilsynet foreslått lovendringer som forenkler forvaltningen av regnskapsførerne. Videre er prosessen med å fornye autorisasjonen hvert femte år foreslått opphevet, noe som vil redusere antall saker med ca. 1.500 pr. år.

BRANSJEFORENINGENE, Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening og Landslaget for regnskapskonsulenter fastsatte høsten 2001 de foreløpige standardene «God regnskapsføringsskikk» og «God regnskapsførerskikk». Kredittilsynet ser positivt på at det er etablert slike bransjestandarder.

ULOVLIG REGNSKAPSFØRERVIRKSOMHET

Kredittilsynet har erfart at det er et betydelig antall regnskapsførere som driver ekstern regnskapsførervirksomhet uten autorisasjon som regnskapsfører. Kredittilsynet fulgte i 2001 opp ulovlig regnskapsførervirksomhet. I hvert enkelt tilfelle blir det vurdert alvorlighetsgrad og om forholdet skal politianmeldes. Ulovlig regnskapsførervirksomhet avdekkes ved mottak av innrapporteringer, ved behandling av autorisasjonssøknader fra enkeltpersoner og ved andre undersøkelser som blir utført av tilsynet. I 2001 ble det mottatt 44 innrapporteringer om ulovlig virksomhet. Hovedsakelig mottas slike innrapporteringer fra skattemyndighetene.

TILSYNSVIRKSOMHETEN I 2001

Kredittilsynet gjennomførte 62 stedlige tilsyn som omfattet 167 autoriserte regnskapsførere i 2001. Tilsvarende tall for 2000 var 147 stedlige tilsyn som omfattet 250 autoriserte regnskapsførere. Arbeidet var i 2001 primært preget av oppfølgingstilsyn hos regnskapsførere som Kredittilsynet tidligere har kritisert, og tilsyn hos regnskapsførere hvor det forelå innrapporteringer, hovedsakelig fra ligningsmyndighetene. Det ble mottatt 28 innrapporteringer på regnskapsførere i 2001. Tilsvarende tall for 2000 var 51. Det har også vært gjennomført tilsyn ut fra et geografisk utvalg.

TILSYNETS PRIMÆRE formål er å bidra til at regnskapsførere også i praksis holder en minimumsstandard i forhold til sin yrkesutøvelse. I den grad krav fastsatt i lov og forskrift ikke blir fulgt, eller at yrkesutøvelsen av andre grunner anses for å være svak, kan Kredittilsynet tilbakekalle godkjenningen som regnskapsfører. Kredittilsynet har ved de stedlige tilsynene lagt vekt på hvordan de autoriserte regnskapsførerne har innrettet sin virksomhet i forhold til Kredittilsynets rundskriv (tilsynsveiledningen), og om de autoriserte regnskapsførerne driver sin virksomhet i samsvar med sentrale deler av regnskapslovgivingen og skatte- og avgiftslovgivingen for øvrig.

KREDITTILSYNETS hovedinntrykk etter de tilsyn som er foretatt, er at regnskapsførernes driftsopplegg er preget av store forskjeller i kvalitet, og at det på noen områder er betydelige svakheter som synes å gjelde for bransjen generelt.

TABELL 12: ANTALL SANKSJONER - AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERE

	1999	2000	2001
Tilbakekalling av autorisasjon	0	2	6
Advarsel	0	11	14

www.kreditttilsynet.no

/EIENDOMSMEGLING.....

TILSYNET MED eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling og ordinære boligbyggelags formidling av tilknyttede andeler. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med de krav som følger av lov og forskrift, blant annet om virksomheten er i samsvar med god meglerskikk. Kontrollen med eiendomsmeglere skjer ved stedlig og dokumentbasert tilsyn. Kredittilsynet er også tillagt forvaltnings- og utredningsoppgaver, samt regelverksarbeid.

HØY AKTIVITET I EIENDOMSMEGLINGSBRANSJEN I 2001

Eiendomsmarkedet var i første halvår 2001 fortsatt preget av stor omsetning og høye priser i boligmarkedet, særlig i de største byene. På bakgrunn av presseoppslag, stedlige tilsyn og samtaler med enkeltpersoner i eiendomsmeglingsbransjen, synes det som om det i løpet av høsten 2001 var en noe tregere omsetning, i det minste innen enkelte segmenter.

PR. 31. DESEMBER 2001 var det registrert 507 foretak med bevilling til å drive eiendomsmegling. Det ble utstedt 91 nye bevillinger i 2001, mens 55 foretak opphørte sin eiendomsmeglingsvirksomhet. Ved årsslutt 2001 var det videre 67 boligbyggelag og 1.016 advokater som hadde stilt sikkerhet for å drive eiendomsmegling.

TILTAGENDE KJEDEDANNELSE

Kjededannelse med sentralisering av funksjoner er tiltagende. Av det totale antallet formidlinger har eiendomsmeglingskjedene en andel som ligger i overkant av 60 prosent. Antallet eiendomsmeglingsforetak som er eid eller kontrollert av banker og finansieringsforetak er økende. Dette ser ut til å fortsette, både gjennom nyetableringer og oppkjøp av etablerte foretak. Denne gruppens andel av antall formidlinger er i 2001 på om lag 40 prosent. I tillegg har en utenlandsk franchisekjede etablert seg i markedet, og den ser ut til å ekspandere.

DET BLE I 2001 etablert en ny bransjeforening, Eiendomsmeglerforetakenes Forening (EFF). Denne foreningen har foretak som medlemmer, i motsetning til Norges Eiendomsmeglerforbund som kun har statsautoriserte eiendomsmeglere som medlemmer. Alle foretak har adgang til å være medlem av EFF, også foretak med advokat som faglig leder. De fleste av foretakene hvor faglig leder er medlem i Norges Eiendomsmeglerforbund, er i dag medlem av EFF. I tillegg er flere av de store kjedene organisert i foreningen.

MEGLINGSTJENESTER som blir formidlet over Internett er basert på at selger skal gjøre deler av arbeidet selv, og dermed oppnå redusert meglerhonorar. Dette har imidlertid hittil ikke erstattet de tradisjonelle tjenestene meglerne tilbyr.

STEDLIG TILSYN

I 2001 gjennomførte Kredittilsynet 60 stedlige tilsyn i eiendomsmeglerforetak, hos advokater som driver eiendomsmegling og hos boligbyggelagene. Ett foretak fikk inndratt sin tillatelse til å drive eiendomsmegling på bakgrunn av sterkt kritikkverdige forhold. Det ble også rettet kritikk mot flere foretak på grunn av utilfredsstillende rutiner for dokumenta-

sjon av behandlingen av klientmidler. En person leverte inn meglerbrevet sitt (statsautorisasjonen) og frasa seg dermed retten til å kalle seg statsautorisert eiendomsmegler. Dette skjedde etter at det ble avdekket at eiendomsmegleren hadde skrevet falskt på et skjøte. Denne saken var av en slik karakter at Kredittilsynet ville ha inndratt meglerbrevet dersom eiendomsmegleren selv ikke hadde levert det inn.

HOS FLERE av de boligbyggelagene som kun formidler tilknyttede andeler, er det blitt avdekket en del problemer både når det gjelder saksbehandling og regnskapsmessig behandling vedrørende klientmidler. Dette har medført at Kredittilsynet har sett det som særlig nødvendig å gjennomføre stedlige tilsyn i boligbyggelag. For øvrig synes det som om de fleste foretakene stort sett etterlever lovens minimumskrav når det gjelder selve meglingen (saksbehandlingen).

EGENKAPITALSITUASJONEN

Som ledd i det dokumentbaserte tilsynet har Kredittilsynet blant annet hatt fokus på egenkapitalsituasjonen i foretakene. Etter rapporteringen for første halvår 2001 ble 23 foretak pålagt å dokumentere overfor Kredittilsynet at de hadde iverksatt tiltak og gjenoppnådd lovens krav om suffisiens, altså positiv egenkapital, etter at de hadde innrapportert negativ egenkapital. Ved samme rapporteringstidspunkt hadde 49 foretak lavere aksjekapital enn aksjelovens minstekrav på kr 100.000,-. To foretak begjærte oppbud, og deres tillatelse til å drive eiendomsmegling ble tilbakekalt. For ett foretak utløp sikkerhetsstillelsen under foretakets avvikling av virksomheten, og bevillingen ble derfor tilbakekalt.

SEN RAPPORTERING

Det er forholdsvis mange eiendomsmeglingsforetak som oversitter fristen for halvårsrapporteringen. Tilsynet blir dermed avskåret fra og forsinket i sine vurderinger av om foretakene fyller sentrale lovmessige krav for fortsatt å kunne drive virksomheten, siden rapportene blant annet skal dokumentere positiv egenkapital og inneholde revisorerklæring vedrørende behandling og oppbevaring av klientmidler. For å bevirke større grad av rettidig rapportering, ble det i 2001 sendt rundskriv til foretakene hvor det ble varslet at bevillingsinndraging vil bli vurdert dersom foretakene gjentatte ganger oversitter rapporteringsfristen. Kredittilsynet ga i 2001 for første gang en samlet oversikt til pressen om hvilke foretak som hadde oversittet fristen for rapportering for første halvår.

LOVENDRINGSFORSLAG

Kredittilsynet fremmet også i 2001 forslag til Finansdepartementet om endringer i lov og forskrift om eiendomsmegling. Lovendringsforslaget gjelder en bestemmelse om egnethet for eiere av eiendomsmeglingsforetak. Forslaget er utformet etter mønster av den tilsvarende bestemmelsen i verdipapirhandelloven. Kredittilsynet foreslår at tilsynet blir gitt hjemmel i loven til å gi forskrift om henholdsvis innsynsrett i budrunder, og om innholdet av faglig leders plikter. Videre går Kredittilsynet inn for at eiendomsmeglingslovens forbud mot annen næringsvirksomhet utvides til å omfatte alle ansatte i eiendomsmeglingsforetak. Forslaget ble sendt på høring i november 2001.

FORMIDLING AV EIENDOMMER I UTLANDET

Kredittilsynet foreslo høsten 2000 endringer i eiendomsmeglingsloven som i hovedsak går ut på at lov om eiendomsmegling ikke skal gjelde for foretak som utelukkende driver megling av eiendommer i utlandet. Forslaget inneholder hjemmel for gjennom forskrift å pålegge autoriserte, norske eiendomsmeglere som også driver megling av utenlandske eiendommer i Norge visse plikter. Dette forslaget har Finansdepartementet nå sendt på høring. Kredittilsynet er kjent med at forslaget har blitt mottatt med skepsis i flere instanser.

KREDITTILSYNET observerer at det er en økende interesse blant de etablerte eiendomsmeglingforetakene for å formidle eiendommer i utlandet, ofte gjennom egne avdelinger. I tillegg observerer Kredittilsynet stadig annonsering i aviser og på Internett for eiendommer i utlandet, og gjør til en viss grad undersøkelser for å vurdere om denne formen for eiendomsmegling skal underlegges tilsyn av Kredittilsynet. Ofte blir det påstått at virksomheten som blir drevet ikke er av en slik karakter at den er omfattet av eiendomsmeglingsloven, og dermed heller ikke underlagt Kredittilsynets tilsyn. Omfanget av slike grensetilfeller der det ikke er mulig å gjennomføre et reelt tilsyn, kan medføre at publikum får urealistiske forventninger til det tilsynet som faktisk utføres.

www.kreditttilsynet.no

/INKASSOVIRKSOMHET.....

TILSYNET med inkassovirksomhet omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler og den inkassovirksomhet (fremmedinkasso) som blir drevet på grunnlag av personlig inkassobevilling. Inndriving av egne fordringer (egeninkasso) og advokaters inkassovirksomhet faller utenfor tilsynet. Ved stedlige tilsyn blir det kontrollert at foretakene driver inkasso etter de særlige krav som er stilt i lov og forskrift, herunder korrekt behandling av innkasserte midler og, så langt det er mulig, at virksomheten skjer i samsvar med god inkassoskikk.

STABILITET I ANTALL INKASSOFORETAK

Ved utgangen av 2001 var det registrert 113 inkassoforetak som drev på grunnlag av personlig inkassobevilling fra Kredittilsynet. Av disse var 8 nye, og 9 var boligbyggelag. Videre innstilte 10 foretak virksomheten i løpet av 2001, hvorav 6 ble kjøpt opp av andre. Det ble utstedt 61 personlige inkassobevillinger. 2 bevillinger ble tilbakekalt på bakgrunn av forhold avdekket gjennom rapportering og tilsyn. Bakgrunnen for inndragingene var at bevillingshaverne i selskapene ikke hadde påsett at behandlingen av klientmidler var i samsvar med regelverket, og at innbetalinger fra oppdragsgivere ikke ble brukt i samsvar med forutsetningene. Ved utgangen av 2001 var det registrert i alt 397 aktive bevillingshavere, det vil si bevillingshavere som benytter bevillingen i et inkassoforetak.

LØNNSOMHET I BRANSJEN

Generelt har inkassoforetakene god lønnsomhet. Dette kan forklares med at foretakene tilbyr produkter som har gitt dem mulighet til å komme tidligere inn i inndrivingsprosessen, samtidig som et stort produktspekter gir tilgang til flere kunder. Dessuten økte rettsgebyret, som er beregningsgrunnlag for størrelsen på inkassosalærene, fra kr 600,- i 2000 til kr 655,- i 2001. Foretakene har også datasystemer som gjør det mulig å redusere kostnadene pr. sak som blir behandlet.

STEDLIG TILSYN

Det ble gjennomført 5 stedlige tilsyn i inkassoforetak i 2001. Det er ikke gitt krav om oppbevaring av dokumenter i saksmapper. Derfor oppbevarer de fleste foretakene saksopplysninger elektronisk, samtidig som datasystemene bidrar til at saksbehandlingen blir korrekt med hensyn til tidsfrister, formuleringer og salærberegninger. Nytteverdien av saksbehandlingskontroll ved stedlige tilsyn er de siste årene derfor blitt redusert. Tidvis avdekkes sviktende rutiner i henhold til krav som følger av regelverket når det gjelder klientmidler, men dette fanges imidlertid normalt opp ved gjennomgang av rapporteringsoppgavene fra foretakene.

DET BLE gjennomført et stedlig tilsyn sammen med Datatilsynet i landets største inkassoforetak – Lindorff. Bakgrunnen for fellestilsynet var at inkassovirksomhet medfører utstrakt bruk av personopplysninger, og håndhevelsen av personopplysningsloven er underlagt Datatilsynet. Det var en nyttig erfaring å avholde fellestilsyn, og spesielt relevant er dette i de store inkassoforetakene som behandler et betydelig antall av saker og dermed personopplysninger.

LOVENDRINGSFORSLAG

Kredittilsynet mottok i 2001 et høringsbrev fra Justisdepartementet med forslag om blant annet redusert inkassosalær og opprettelse av klagenemnd for inkassosaker. Videre var Kredittilsynet observatør i møter mellom Forbrukerrådet i Oslo og Norske Inkassobyråers Forening ved forberedelsene til organisering av klagenemnda. Kredittilsynet antar at opprettelsen av en slik nemnd vil medføre reduksjon av antallet henvendelser til Kredittilsynet om inkassoforetaks saksbehandling. Kredittilsynet valgte ikke å uttale seg om inkassosalærene bør reduseres, fordi man på den ene siden har de hensyn som følger av at man har tilsynet med foretakenes økonomi, mens man på den andre siden har hensynet til debitor.

FRA 1. JANUAR 2002 skal også virksomheten til foretak som kjøper opp og inndriver forfalte fordringer bli underlagt tilsyn. Det er også gjort endringer i loven slik at alle foretak nå må søke om foretaksbevilling for å kunne drive inkasso- eller oppkjøpsvirksomhet. Denne lovendringen skal være gjennomført i løpet av 2002.

INTERNASJONALISERINGEN av finansvirksomheten fører til stadig økende internasjonal aktivitet også for tilsynsmyndighetene, både globalt og innenfor EU/EØS-området. Arbeidet er hovedsakelig organisert ut fra de tre hovedområdene bank/finans, forsikring og verdipapir. I tillegg er det etablert samarbeid mellom tilsynsmyndigheter og organisasjoner på tvers av disse tre sektorene, blant annet med det formål å bidra til større finansiell stabilitet. Kredittilsynets deltakelse i internasjonale møter har dermed økt de siste årene.[10]

MODELLEN med integrert tilsyn for hele finansmarkedet har fortsatt økende gjennomslagskraft. I tillegg til de landene som allerede deltar i møtene mellom integrerte finanstilsyn[11], er det etablert eller foreslått etablert integrert finanstilsyn i minst seks andre europeiske land[12]. Samtidig som banktilsynet i flere land skilles ut fra sentralbanken, er det behov for et tett samarbeid med sentralbankene når det gjelder enkelte spørsmål knyttet til finansmarkedenes utvikling. Dette gjelder særlig spørsmål i forbindelse med finansiell stabilitet og makroøkonomisk overvåking. Kredittilsynet har derfor også lagt vekt på kontakt med organisasjoner som Den europeiske sentralbanken (ECB), Basel-komiteen / Bank for International Settlements (BIS) og Det internasjonale valutafondet (IMF).

SAMARBEID PÅ GLOBAL BASIS

Samarbeid om tilsyn på tvers av sektorene

I juni 2001 var Norge vertskap for det tredje internasjonale møtet mellom representanter for tilsynsmyndighetene i land med godt utviklede finansielle markeder som har ansvar for tilsyn med både bank- og forsikringsvirksomhet. Hovedformålet med et slikt forum er å utveksle informasjon om og erfaring med integrert finansielt tilsyn, blant annet når det gjelder tilsyn med finansielle konglomerater. Forumet har ikke til hensikt å utforme internasjonale tilsynsstandarder.

Bank/Finans

Det er Basel-komiteen for banktilsyn[13] som koordinerer det globale samarbeidet innenfor banktilsyn. Kredittilsynet mottar relevante dokumenter fra komiteen og får anledning til å kommentere disse, samt til å delta i enkelte av komiteens aktiviteter. Kredittilsynet avga i juni 2001 sammen med Norges Bank en høringsuttalelse til Basel-komiteens annet konsultasjonsdokument for nye retningslinjer for beregning av kapitaldekning i banker. Det er varslet et tredje og siste dokument fra Basel-komiteen sommeren 2002. De nye retningslinjene skal gjelde fra 2005.

Forsikring

Etter at International Association of Insurance Supervisors (IAIS) ble opprettet i 1994, har det vært stor aktivitet i organisasjonen. Organisasjonen arbeider blant annet for harmonisering av forsikringstilsyn, og har utarbeidet «Core Principles for Insurance

[10] Se tabell 13.

[11] Australia, Canada, Danmark, Island, Japan, Korea, Norge, Singapore, Storbritannia og Sverige.

[12] Ungarn, Estland, Irland, Latvia, Østerrike og Tyskland.

[13] Basel-komiteen består av representanter for banktilsynsmyndighetene og sentralbankene fra følgende land: Belgia, Canada, Frankrike, Italia, Japan, Luxembourg, Nederland, Storbritannia, Sveits, Sverige, Tyskland og USA.

Supervision». Norge foretok sommeren 2001 en evaluering av eget tilsyn i forhold til disse internasjonale prinsippene. Undersøkelsen viste at disse prinsippene i stor grad er implementert i norsk regelverk og tilsynspraksis. IAIS har flere underkomiteer, og Norge deltar blant annet i teknisk komité, i en undergruppe som arbeider med solvensspørsmål og i en undergruppe som arbeider med vurdering av regnskapsstandarder for forsikring.

Verdipapir

International Organization of Securities Commissions (IOSCO) har hittil vedtatt 19 prinsipper som Kredittilsynet har sluttet seg til. Under IOSCO er Kredittilsynet medlem av Den europeiske regionalkomiteen som møtes to ganger i året. Kredittilsynet deltar også i en arbeidsgruppe under den tekniske komiteen som arbeider med håndheving av IOSCO-resolusjonene og samarbeider om spørsmål knyttet til overvåking, undersøkelser, etterforskning og forfølgelse av straffbare forhold. Kredittilsynet er også medlem av Enlarged Contact Group for Supervisors of Collective Investment Funds (ECG) som møtes en gang i året.

Andre internasjonale fora

Kredittilsynet har deltatt i de faste møtene i OECDs kapitalmarkedskomité og forsikringskomité.

EN SENIORMEDARBEIDER fra Kredittilsynet har hatt oppdrag som rådgiver for banktilsyn for IMF i Gambia og Armenia. Formålet med disse oppdragene, som hver var av 14 dagers varighet, var å bistå med utvikling av tilsynsmetoder som er på linje med internasjonale standarder.

KREDITTILSYNET har også deltatt i en arbeidsgruppe under Joint Forum som sammenlignet prinsipper for tilsyn på tvers av sektorene verdipapir, bank og forsikring. Rapporten ble ferdigstilt i juni 2001, og ble oversendt de tre internasjonale tilsynsorganisasjonene (IAIS, Basel-komiteen, IOSCO), Joint Forum og Financial Stability Forum.

Hvitvasking

Som ledd i kampen mot hvitvasking deltok Kredittilsynet også i 2001 i flere møter i Financial Action Task Force against Money Laundering (FATF) som utveksler erfaringer om, og utvikler felles internasjonale standarder for tiltak mot hvitvasking av penger.

SAMARBEID INNENFOR EU/EØS

EU gjennomførte i forbindelse med utvidelsen av unionen i 2001 flere «peer reviews» i søkerlandene hvor team av spesialister fra EU-landene vurderer tilsynsmyndighetenes virksomhet innen bank, verdipapir- og forsikringssektoren i de aktuelle søkerlandene. På forespørsel fra EU deltok Norge i to slike team, for forsikringstilsynet på Kypros og for verdipapirtilsynet i Slovenia.

KREDITTILSYNET deltar i EFTAs Working Group on Financial Services, en arbeidsgruppe under en av EFTAs underkomiteer som forbereder saker innenfor finanssektoren, vurderer direktiver som skal inkluderes i EØS-avtalen og oppdaterer EFTA-landene om hva som

skjer i EU-organene. Kredittilsynet hadde i 2001 lederervervet i denne arbeidsgruppen. Den politiske behandlingen som skjer i arbeidsgrupper under EU-rådet og i EU-parlamentet er forbeholdt EU-medlemmer. Som hovedregel deltar imidlertid Norge i de ekspert- og arbeidsgruppene på finansområdet som EU-kommisjonen har ansvar for.

Bank

Hvert EFTA/EØS-land deltar med en observatør i Banking Advisory Committee (BAC) i EU. Finansdepartementet og Kredittilsynet veksler på å representere Norge i BAC-møtene. Arbeidet med nye kapitaldekningsregler i EU dekkes av BAC og dets Technical Sub Group, hvor Norge deltar. Kredittilsynet deltar også i samarbeidsorganet Groupe de Contact (GdC) sammen med banktilsynsmyndigheter fra andre EU/EØS-land.

I GROUPE DE CONTACT blir det utvekslet løpende informasjon om en rekke tilsynsmessige spørsmål som kan være av felles interesse for EØS-landene. I 2001, som i 2000, besto en vesentlig del av arbeidet i å forberede en felles tilsynsmetodikk for å imøtekomme kravene i det nye kapitaldekningsregimet som vil bli implementert i 2005, som særlig gjelder pillar 2, Supervisory Review Process. Hensikten er å finne fram til en ensartet tilsynspraksis på områder som ikke er eller blir harmonisert gjennom direktiver, slik at bankene i minst mulig grad blir stilt overfor ulike konkurransevilkår som følge av ulik tilsynspraksis.

KREDITTILSYNET har bilaterale samarbeidsavtaler, eller *Memorandum of Understanding* (MoU) med banktilsynsmyndighetene i Frankrike, Luxembourg, Nederland, Storbritannia og Tyskland. I 2001 ble det holdt bilaterale møter med banktilsynsmyndighetene i Nederland, Storbritannia og Tyskland.

Forsikring

Hvert EØS-/EFTA-land deltar med en observatør i Insurance Committee (IC) i EU. I likhet med BAC veksler Finansdepartementet og Kredittilsynet på å representere Norge i denne komiteen. Kredittilsynet er også observatør i EUs Forsikringstilsynskonferanse som møtes to ganger i året. EØS-/EFTA-landene Liechtenstein, Island og Norge var vertskap for den 116. konferansen for forsikringstilsynsmyndigheter innen EU som ble avholdt i mai 2001 i Oslo, og hvor Kredittilsynet hadde hovedansvaret for det praktiske arrangementet. I møtet tok Norge initiativ til en gjennomgang og effektivisering av konferansens arbeidsmetoder. Det er opprettet en egen arbeidsgruppe i henhold til en samarbeidsprotokoll mellom de 18 EØS-landene for å koordinere tilsynsoppgavene landene imellom. Parallelt med konferansen ble det avholdt et seminar om koordinering av tilsynsoppgaver knyttet til forsikringsgrupper med grensekryssende aktivitet. På seminaret ble Norges representant valgt som ny leder etter den nederlandske representanten som hadde ledet arbeidet med framforhandling av samarbeidsprotokollen og opprettelsen av gruppen ett år tidligere.

Verdipapir

EU nedsatte i juli 2000 en gruppe ledet av baron Alexander Lamfalussy fra Belgia som skulle vurdere tiltak for å oppnå et mer effektivt felles europeisk verdipapirmarked. Gruppen foreslo i februar 2001 å effektivisere utviklingen og håndhevelsen av regelverket ved at grunnprinsipper i lovgivingen blir fastsatt i direktiver av EU-parlamentet og EU-

1214726402394349003494502495829384025398192489103984920358295812747821943909240258013572948520524960481493428395024602986459025201489123526728194

rådet, og at mer tekniske detaljer gjennom den såkalte komitologiprosessen delegeres til EU-kommisjonen.

PÅ BAKGRUNN av dette er European Securities Committee opprettet, og består av representanter fra finansdepartementene. For å ivareta en utforming av tekniske detaljer og løpende tilsyn, besluttet EU-kommisjonen i juni 2001 å etablere Comittee of European Securities Regulators (CESR) som er en videreutvikling av The Forum of European Securities Commissions (FESCO). CESR, hvor Kredittilsynet deltar, vil blant annet fungere som en rådgivende komité overfor EU-kommisjonen og skal arbeide for en konsistent implementering av fellesskapsretten i medlemslandene.

I ARBEIDET med regelverket skal CESR konsultere markedet/markedsaktørene i en «åpen og transparent prosess» for å dra nytte av deres ekspertise og få et best mulig grunnlag for å vurdere konsekvensene av forslagene. Gjennom en slik dialog vil man også fremme forståelse for komiteens arbeid. CESR vil lage et årlig arbeidsprogram slik at aktørene får oversikt over de ulike forslagene. Konsultasjonene vil foregå via høringsmøter hvor berørte parter blir invitert, og via Internett slik at informasjonen er tilgjengelig for alle interesserte.

KREDITTILSYNET deltar aktivt i arbeidsgruppene nedsatt av FESCO/CESR. Disse er: Expert Group on Standards for Investor Protection, Expert Group on Market Abuse, Expert Group on Primary Market Practises, Expert Group on Accounting, Expert Group on European Public Offers og Expert Group on Alternative Trading System. Et fast forum for informasjonsutveksling om overvåking av markedene, CESRPOL, er opprettet. FESCOPOL/CESRPOL hadde tre møter i 2001, hvorav ett i Oslo.

Samarbeid om tilsyn på tvers av sektorene

Kredittilsynet deltar som medlem i Mixed Technical Group, en ekspertgruppe som i regi av EU-kommisjonen utarbeider forslag til regulering av finansielle konglomerater.

Samarbeid med Den europeiske sentralbanken ECB

Den europeiske sentralbanken ECB vil spille en viktig rolle for finansiell stabilitet i Europa. I samarbeid med Norges Bank er det lagt opp til et mønster med halvårlige møter om finansmarkedsspørsmål med ECB. Det ble avholdt to møter med banken i 2001.

NORDISK TILSYNSSAMARBEID

Kredittilsynet deltar i faste, årlige tilsynsmøter innen Norden for behandling av aktuelle spørsmål av felles interesse. Møtet i 2001 ble holdt i Reykjavik, og møtet i juni 2002 skal holdes i Bergen. I tillegg arrangeres det møter for de ulike tilsynsområdene som bank, forsikring og verdipapir samt for administrasjon.

DE NORDISKE lands finanstilsynsmyndigheter har en avtale om samarbeid på tvers av landegrensene. Avtalen omfatter generelt tilsynsmessig samarbeid vedrørende bank, forsikring og verdipapir. Avtalen har blant annet bestemmelser om informasjonsutveksling og samarbeid om felles tilsyn på konsolidert grunnlag.

I TILLEGG til den generelle avtalen om tilsynssamarbeid i Norden er det også avtaler mellom tilsynsmyndighetene vedrørende tilsyn med If og Nordea. Avtalene innebærer blant annet risikovurdering av hele konsern samt at det legges opp til felles planlegging og gjennomføring av inspeksjoner.

I AVTALEN om tilsyn med Nordea er det nedsatt en egen tilsynsgruppe med representanter fra de respektive myndighetene som blant annet skal påse at det regelmessig foretas en risikovurdering av hele konsernet. Gruppens første risikovurderingsrapport ble avsluttet 26. juni 2001. Partene har forpliktet seg til å arbeide for utveksling av personell mellom landene. For øvrig er det lagt opp til omfattende møtevirksomhet og informasjonsutveksling.

TABELL 13: OVERSIKT OVER KREDITTILSYNETS INTERNASJONALE VIRSKOMHET 1996-2001

	Antall møter 1996	Antall møter 1997	Antall møter 1998	Antall møter 1999	Antall møter 2000	Antall møter 2001
EU-/EØS-møter, konferanser og arbeidsgrupper (bank, forsikring, verdipapir, regnskap, revisjon)	48	54	48	57	62	69
Diverse bilaterale møter	8	9	8	8	11	19
Nordiske møter	9	12	8	14	16	38[14]
IAIS og andre internasjonale møter, forsikring	2	5	9	16	16	13
IOSCO og andre internasjonale møter, verdipapir	6	6	6	8	6	5
ICBS og andre internasjonale møter, banktilsyn og finansiell stabilitet	3	2	4	10	8	9
Andre internasjonale møter, regnskap og revisjon	3	7	6	5	6	–
Andre internasjonale møter (paneuropeisk/integrert tilsyn)	–	1	1	3	13	9
OECD	5	6	5	5	4	2
IT/Hvitvasking	7	5	8	9	4	11

[14] 22 av disse møtene var knyttet til tilsynet med Nordea.

TABELL 14: OVERSIKT OVER INTERNASJONALE ORGANISASJONER OG EU/EØS-RELATERTE KOMITEER HVOR KREDITTILSYNET DELTAR ELLER OBSERVATØR

BANK/FINANS

ICBS (International Conference of Banking Supervisors – Den internasjonale konferansen for banktilsyn)
OECD's Financial Markets Committee (OECDs kapitalmarkedskomité)
BAC (Banking Advisory Committee – EUs bankkomité)
GdC (Groupe de Contact – Banktilsynsmyndighetene i EØS)
Nordiske tilsynsmøter

FORSIKRING

IAIS (International Association of Insurance Supervisors – Den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn)
OECD's Insurance Committee (OECDs forsikringskomité)
EU's Insurance Committee (IC – EUs forsikringskomité)
EU Insurance Supervisory Authorities' Conference (EUs forsikringstilsynskonferanse)
Conference of European Insurance Supervisory Services (Den paneuropeiske forsikringstilsynskonferansen – ikke EU-relatert)
Nordiske tilsynsmøter
Nordisk-baltiske tilsynsmøter

VERDIPAPIR

IOSCO (International Organization of Securities Commissions – Den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn)
ECG (Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds – Den utvidede kontaktgruppen for tilsyn med kollektive investeringsfond)
CESR (Committee of European Securities Regulators)
Nordiske møter

REGNSKAP OG REVISJON

European Committee on Auditing (Den europeiske komiteen for revisjon)
Nordiske møter

HVITVASKING/IT

FATF Financial Action Task Force on Money Laundering – Internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot hvitvasking)
Nordiske møter

/TEMADEL

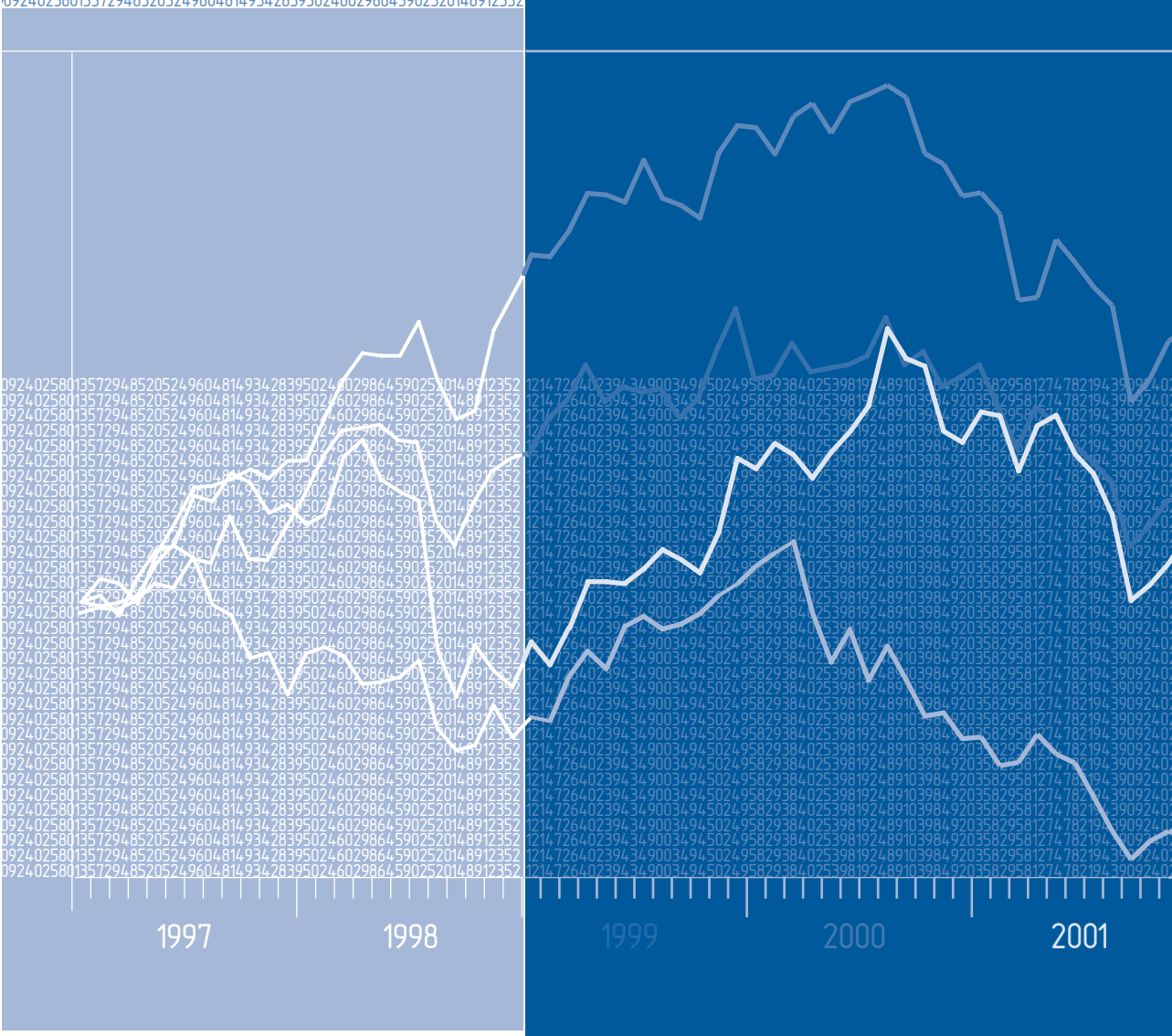

Oppsummering

Svekkelsen av veksten i internasjonal økonomi som startet i andre halvdel av 2000, fortsatte gjennom 2001, og ble ytterligere forsterket etter terrorangrepet i september 2001. Vekstanslagene for 2002 ble gradvis nedjustert, både for USA, euroområdet og Japan. Tidspunktet for ny oppgang ble forskjøvet til tidligst i slutten av 2002. Svakere vekst og større usikkerhet førte til store fluktuasjoner og fall i internasjonale aksjemarkeder. Det ble i løpet av 2001 gitt betydelige finans- og pengepolitiske stimulanser til økonomien, spesielt i USA, men etter hvert også i andre land. Både lange og korte renter sank i løpet av året. Internasjonale aksjemarkeder tok seg imidlertid noe opp mot slutten av året. Veksten i norsk økonomi var moderat i 2001, både som følge av lavere vekst i investeringer og lavere etterspørsel etter norske eksportvarer. Fortsatt høy kapasitetsutnyttelse i norsk økonomi, blant annet med lav ledighet, høy kostnadsvekst og høy kredittvekst, førte imidlertid til at de norske rentene ikke ble vesentlig redusert i løpet av året.

UROEN i den internasjonale økonomien og i verdipapirmarkedene rammet norske forsikringsselskaper. Resultatene i norske livsforsikringsselskaper var svake i 2001, og bufferkapitalen var nær null etter det kraftige fallet i aksjemarkedene etter 11. september 2001. Tiltak fra myndighetene og oppgang i markedene fra slutten av september førte imidlertid til at det ikke var nødvendig for selskapene med omfattende salg av aksjer. Skadeforsikringsselskapene er i mindre grad utsatt for sterke fall i verdipapirmarkedene på grunn av både noe lavere eksponering og høyere buffere. Imidlertid ble også resultatene i disse selskapene svake i 2001. Norske banker er bare i begrenset grad direkte påvirket av fall i aksjemarkedene. Resultatene i 2001 var svakere enn i 1999 og 2000. Bankenes kredittvekst var avtakende gjennom 2001, og kjernekapitaldekningen økte noe. Bankenes misligholdte lån og utlånstap vokste, men lå fortsatt på lave nivåer. Flere banker hadde imidlertid en sterk kredittekspansjon også gjennom 2001, og økte sin sårbarhet for et eventuelt konjunkturtilbakeslag.

UTVIKLING I MARKEDENE

Verdipapirmarkedene

I 2001 ble det for første gang siden 1974 registrert nedgang i produksjonen i USA, Tyskland og Japan samtidig. Nedkjølingen i verdensøkonomien ble i løpet av året kraftigere enn forventet, og reaksjonene etter terrorangrepet mot USA 11. september 2001 forsterket det økonomiske tilbakeslaget. Verdens aksjemarkeder gjenspeiler bildet, og med unntak av forbigående oppgang i april og mai 2001, falt kursene fra september 2000. I de første ti dagene etter angrepet mot USA falt verdensindeksen med drøyt 12 prosent. Fra bunnpunktet ble nådd 21. september 2001 fikk imidlertid verdien av aksjene en positiv utvikling, og i de fleste landene var referanseindeksene allerede ved inngangen av november tilbake på nivået før angrepet.

DET NORSKE aksjemarkedet har i stor grad fulgt det internasjonale, og fra årsskiftet 2000/2001 til bunnpunktet 21. september falt hovedindeksen ved Oslo Børs med nær 33 prosent. Hendelsene i USA påvirket også det norske markedet sterkt, og i løpet av de første ti dagene etter angrepet gikk referanseindeksen ned med 21 prosent. Det har imidlertid vært ulik utvikling i delindeksene.

FIGUR 4: LANGE RENTER (5-ÅRIG) I USA, TYSKLAND, JAPAN OG NORGE

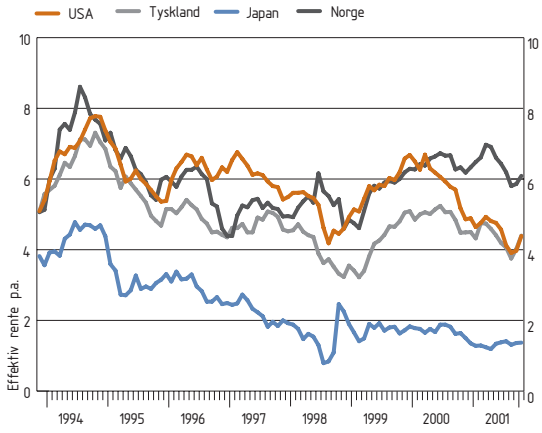

Kilde:Ecowin

FIGUR 5: AKSJEINDEKSER I USA, STORBRITANNIA, JAPAN OG NORGE

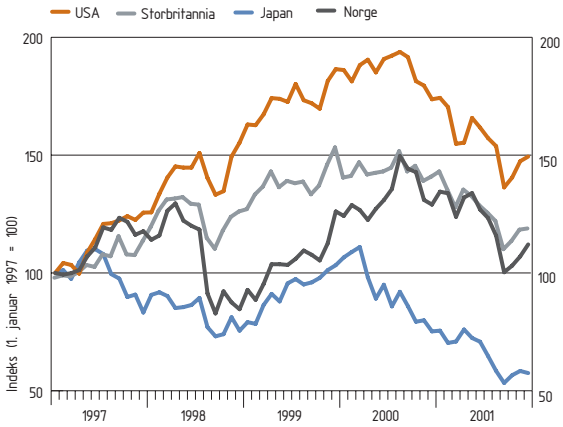

Kilde:Ecowin

I MOTSETNING til i de fleste andre land lå referanseindeksen for Oslo Børs ved utgangen av 2001 fortsatt under nivået før terroranslaget. Den negative utviklingen i verdensøkonomien førte til prispress nedover på flere viktige norske eksportvarer som olje og aluminium. Dette bidro til å trekke ned forventningene til framtidig inntjening for flere av børslokomotivene. Norges Bank fant som følge av høy kapasitetsutnyttelse og dermed fare for høy prisvekst i norsk økonomi, heller ikke rom for stimuleringstiltak i form av rentenedsettelse før i desember 2001.

FLERE SENTRALBANKER reduserte sine styringsrenter gjennom første halvdel av 2001.

Frykten for et alvorlig tilbakeslag som følge av terrorangrepet mot USA førte til ytterligere, kraftige rentesenkinger. I USA ble renten satt ned til 1,75 prosent som er det laveste nivået siden 1961. Mange andre lands sentralbanker fulgte opp. Allerede fra inngangen til 2000 begynte de lange amerikanske rentene å synke, og terroraksjonen bidro til ytterligere nedgang. Troen på fortsatt nedgang i aksjemarkedet og i de korte rentene bidro til at renten på 10-årige amerikanske statsobligasjoner gikk ned til i underkant av 4,5 prosent i begynnelsen av oktober 2001. Høstens stigning i aksjemarkedet dro lange renter noe opp. Fallet i lange renter i USA har blitt etterfulgt av lavere renter i alle de store internasjonale markedene.

I NORGE har de lange rentene svingt noe mer enn i utlandet. Det var en særnorsk markert økning i første halvår 2001, trolig en gjenspeiling av kraftig økning i prisstigningen kombinert med oppgang i aksjemarkedene i denne perioden. Fra sommeren 2001 har imidlertid mønsteret vært mer i tråd med internasjonal utvikling. Både utviklingen i aksjemarkedet og innenlandsk prisstigning er av vesentlig betydning for de lange rentene. Lavere lange renter reflekterer trolig den avtakende veksten i norsk økonomi som har funnet sted gjennom de tre første kvartalene av 2001.

Virkningen på finansmarkedene av terroraksjonen

Terrorangrepene førte ikke til vesentlige problemer for den finansielle infrastrukturen. I USA ble verdipapirhandelen stoppet i noen få dager. Dette førte til at enkelte norske verdipapirfond med eksponering i USA ikke kunne stille korrekte kurser på amerikanske verdipapirer. Innløsingsretten ble derfor suspendert i disse fondene. Det norske betalingssystemet fungerte som normalt i etterkant av terrorangrepene.

NORSKE skadeforsikringsselskaper ble ikke direkte berørt av terrorangrepene. Erstatningene dekkes i stor grad av de store internasjonale reassuranseselskapene, og dette vil føre til en ytterligere prisøkning på reassuranse utover den økningen som ville kommet uavhengig av terrorangrepene. I tillegg vil reassuranseselskapene ikke lenger tilby dekning for terror på visse forsikringsobjekter. Dette kan føre til at norske forsikringsselskaper ikke kan tilby sine kunder dekning for terror. For flyselskapene ble forsikringsdekningen sterkt redusert i etterkant av 11. september 2001, noe som førte til at myndighetene både i Norge og i utlandet måtte gå inn som garantister. Prisøkningene og vilkårsendringene for reassuranse vil i hovedsak påvirke skadeforsikringsselskapene fra og med 2002.

TERRORANGREPENE fikk først og fremst en indirekte effekt på norske finansinstitusjoner. Nedgangen i aksjemarkedene førte til negative resultater for forsikringsselskapene. Spesielt for livsforsikringsselskapene ble bufferkapitalsituasjonen svært anstrengt. Dette skyldes delvis at livsforsikringsselskapene i utgangspunktet hadde lavere bufferkapital i forhold til forvaltningskapitalen, og delvis at aksjeandelen var høyere i livsforsikringsselskapene enn i skadeforsikringsselskapene. For livsforsikringsselskapene var bufferkapitalen 21. september 2001 kun 2,2 mrd. kroner, sammenlignet med 23 mrd. kroner ved utgangen av 2000. Med liten eller ingen bufferkapital ut over minstekravene til kapitaldekning, ville flere av selskapene kunne bli nødt til å vurdere ytterligere salg av aksjer dersom den negative utviklingen fortsatte. Dette ville i så fall gå ut over mulighetene til å gi kundene en tilfredsstillende avkastning på lang sikt, og ville også kunne være uheldig for det norske aksjemarkedet.

FIGUR 6: AKSJEINDEKSER I NORGE OG VERDENSINDEKSEN (10.09.2001=100)

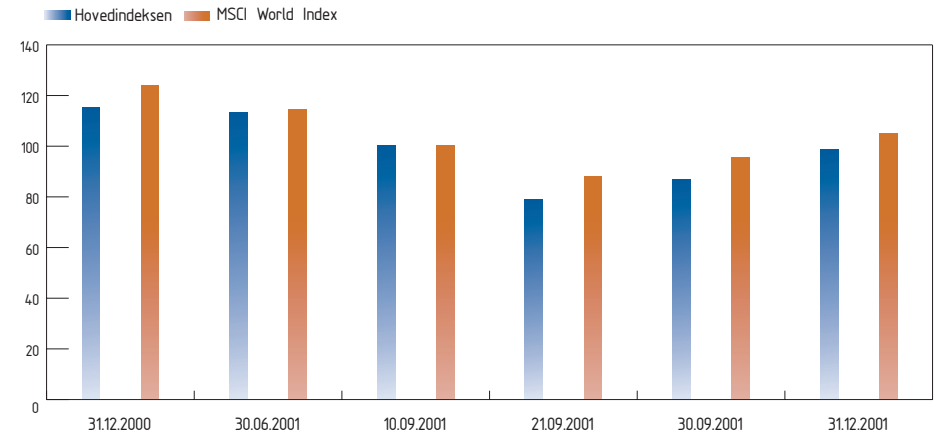

Kilde:Ecowin

FIGUR 7: BUFFERKAPITAL I FORHOLD TIL FORVALTNINGSKAPITAL*

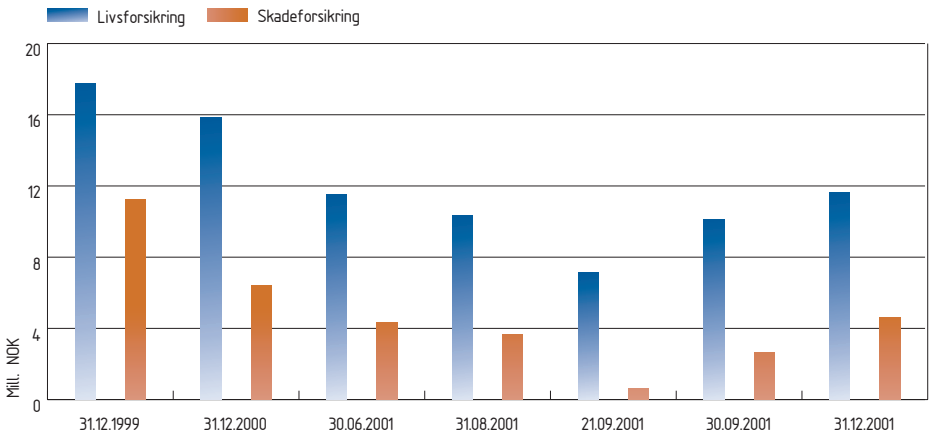

Kilde:Ecowin

*Foreløpig rapportering for livsforsikringsselskapene og beregnet for de tre største skadeforsikringsselskapene

MYNDIGHETENE gjennomførte i 2001 visse tiltak for å styrke livsforsikringsselskapenes evne til å oppfylle kapitaldekningskravene. Tiltakene førte til at selskapene kunne tåle et økt tap på 6 mrd. kroner uten å falle under minstekravene til kapitaldekning. I tillegg oppfordret Kredittilsynet selskapene til å styrke soliditeten ved å tilføre ny egenkapital. Tiltakene har i kombinasjon med kursoppgangen siden 21. september, bidratt til at buffer-

kapitalen ved utgangen av 2001 var 18 mrd. kroner. Til tross for den anstrengte soliditeten for livsforsikringsselskapene ble det ikke nødvendig å gi noen forsikringsselskaper dispensasjon fra kapitaldekningskravene.

OGSÅ FOR pensjonskassene ble soliditeten markert svekket som følge av nedgangen i aksjemarkedene. Dette førte til at bedriftene måtte skyte inn nye midler i flere av pensjonskassene. For banker og andre finansinstitusjoner med lave aksjebeholdninger fikk terrorangrepet 11. september 2001 svært begrensede direkte virkninger. Bankene berøres derimot av eventuelle konsekvenser som følger gjennom endringer i veksten i realøkonomien.

Verdipapirmarkedene i et langsiktig perspektiv

Avkastningen på obligasjoner og aksjer har historisk sett vist stor variasjon, som vist i figur 8a. Gjennomsnittlig avkastning i perioden 1926-2001 har vært 12,5 prosent for amerikanske aksjer og 5,5 prosent for obligasjoner. Siden 1926 har avkastningen på aksjer vært negativ i 22 av årene, i gjennomsnitt hvert tredje år, mens obligasjoner har hatt negativ avkastning i 8 av årene, nesten hvert tiende år. I fire perioder, sist i 1973-1974 og i 2000-2001, har det vært negativ aksjeavkastning sammenhengende i to år eller mer, mens dette bare har skjedd to ganger for obligasjoner.

FOR AKSJER er den høyeste og laveste avkastningen henholdsvis 54 prosent (1933) og minus 43 prosent (1931). For obligasjoner er tilsvarende tall 29 prosent (1982) og minus 5 prosent (1994). I 2001 falt aksjeprisene i USA med om lag 13 prosent (S&P-500). Endringene fra bunn til topp vil være større fordi tallene i figuren er begrenset til endringer i et kalenderår.

VED Å BEREGNE avkastning over lengre perioder får en inntrykk av at aksjeprisene historisk har en tendens til å vende tilbake til en langsiktig positiv avkastning. Beregninger av avkastning over 10-årsperioder (rullerende) fra 1926 og fram til i dag, viser at laveste gjennomsnittlige avkastning på aksjer i en 10-årsperiode er minus 1 prosent, mens den høyeste er 20 prosent.

FIGUR 8A: ÅRLIG AVKASTNING FOR AKSJER OG OBLIGASJONER I USA I PERIODEN 1926-2001

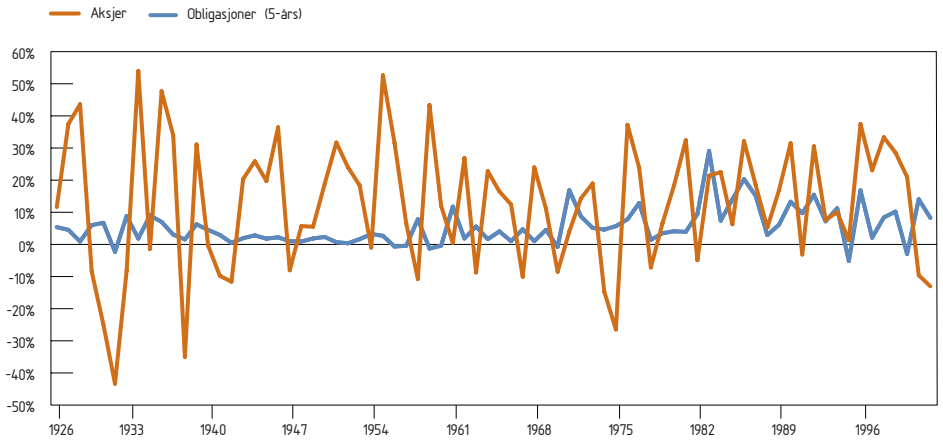

Kilde: Ibbotson Associates og Datastream

FIGUR 8B: GJENNOMSNITTLIG ÅRLIG NOMINELL AVKASTNING SISTE 10 ÅR; RULLERENDE

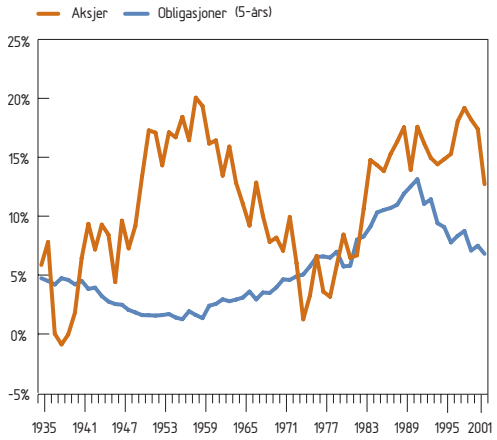

Kilde: Ibbotson Associates og Datastream

SELV OM det historisk synes å være en tendens til positiv langsiktig avkastning i aksjemarkedet, kan slike egenskaper ikke benyttes til si å noe om utviklingen i det påfølgende år. De senere årene har det vært diskutert om internasjonale aksjeverdier er for høye, særlig innenfor næringer knyttet til «den nye økonomien». Etter at fallet i aksjemarkedene fram til september bidro til at forholdet mellom aksjepriser og inntjening i amerikanske foretak falt fra historisk svært høye nivåer, steg dette forholdstallet igjen i siste del av 2001. Svakere inntjening i amerikanske foretak i 2001 bidro til høyere forhold mellom aksjepriser og inntjening. Usikkerheten i aksjemarkedet er stor. Markedet vil spesielt kunne reagere negativt på informasjon som tolkes som økt fare for fortsatt svak vekst og lavere produktivitetsvekst. Lavere vekst i produktiviteten kan blant annet følge av at ulike sikkerhetskrav i kjølvannet av 11. september 2001 vil kreve betydelige ressurser, uten å bidra positivt til produksjonen. Det er også mulig at aksjeinvestorenes krav til risikopremie har økt.

SAMVARIASJONEN mellom amerikanske, japanske og europeiske aksjemarkeder har økt. Reaksjonene i det norske markedet på internasjonal uro er ofte sterkere enn det man finner i andre land. Dette ble observert ved aksjeprisfallet i USA i 1987, under ERM-sammenbruddet i 1992, i 1998 og igjen høsten 2001. For eksempel falt Oslo Børs med 45 prosent under Russlandskrisen høsten 1998, mens Morgan Stanleys verdensindeks gikk ned med om lag 21 prosent. Det tar også lengre tid for det norske markedet å innhente tapt verdi. Dette trekket ble observert i 1998, og igjen i 2001. En årsak kan være den relativt større andelen råvarebaserte foretak, inklusive olje, på Oslo Børs, hvor inntjeningen er følsom for endringer i internasjonale konjunktursvingninger. Det synes ikke å være støtte for at den høye andelen av utenlandske investorer på Oslo Børs (om lag 30 prosent) virker destabiliserende.

Sparemarkedene

Den disponible inntekten til husholdningene har vokst sterkt de siste årene. Selv om gjeldsveksten har vært høyere enn inntektsveksten de senere årene, har spareraten holdt seg på et høyt nivå. Husholdningenes netto finansielle fordringer har sunket noe i 2001, blant annet som følge av fallet i aksjemarkedene, men utgjorde likevel over 55 prosent av den disponible inntekten ved utgangen av tredje kvartal. Dette er markert høyere enn på 1980-tallet. Samtidig har verdistigningen på boliger økt verdien av boligformuen kraftig de siste åtte årene.

FIGUR 9: HUSHOLDNINGENES FINANSREGNSKAP 2001

FIGUR 10: HUSHOLDNINGENES FINANSREGNSKAP 1995

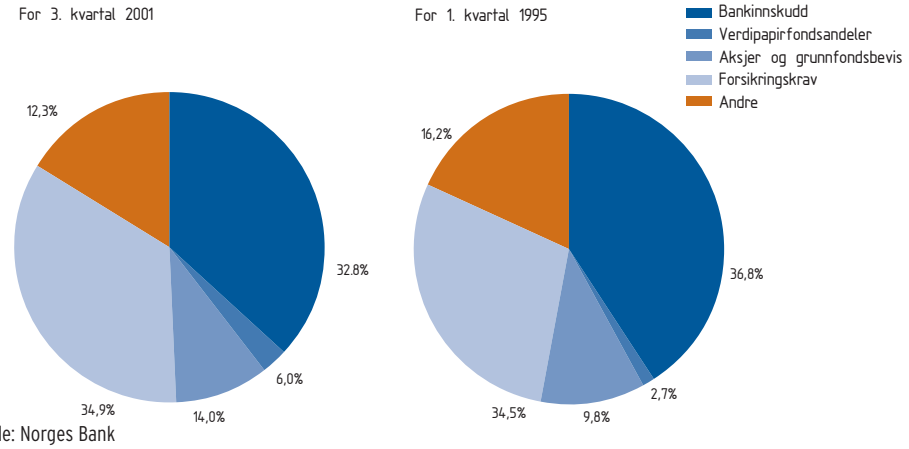

Kilde: Norges Bank

DE SISTE årene har sammensetningen av husholdningenes finansformue vist en klar endring fra tradisjonelle bankinnskudd til aksjer og plasseringer i ulike verdipapirfond. Husholdningenes sparing i verdipapirmarkedet utgjorde 20 prosent av samlet finansformue ved utgangen av tredje kvartal 2001, mot 11 prosent i 1990 og 12,5 prosent i 1995. Særlig har det vært oppgang i verdipapirfondsandeler, som økte fra i underkant av 3 prosent i 1995 til 6 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2001. Dette motsvares i hovedsak av en fallende andel bankinnskudd.

FORVALTNINGSKAPITALEN i norskregistrerte fond var ved utgangen av 2001 på 131,9 mrd. kroner. Ved utgangen av 2000 var forvaltningskapitalen på 142,2 mrd. kroner. Nedgangen gjennom året forklares i stor grad av fallet i aksjemarkedene. Over halvparten av forvaltningskapitalen var plassert i aksjefond, og en tredjedel i pengemarkedsfond. I tråd med positiv utvikling i aksjemarkedene ble det registrert høy månedlig nettotegning (det vil si nytegning minus innløsing av fondsandeler) i norskregistrerte fond i 2000. I 2001 var nettotegningen lavere og viste større variasjon. Dette gjenspeiler trolig markedsturbulensen, og særlig hendelsene 11. september fikk negative utslag på nettotegningen. Husholdningenes endrede sparemønster bidrar til at de blir mer utsatt for svingninger i verdipapirmarkedene. Utviklingen i formuesplasseringene i retning av økt vekt på verdipapirmarkedet er likevel ventet å fortsette.

FIGUR 11: NETTOTEGNING I NORSKE VERDIPAPIRFOND (MRD. KRONER)

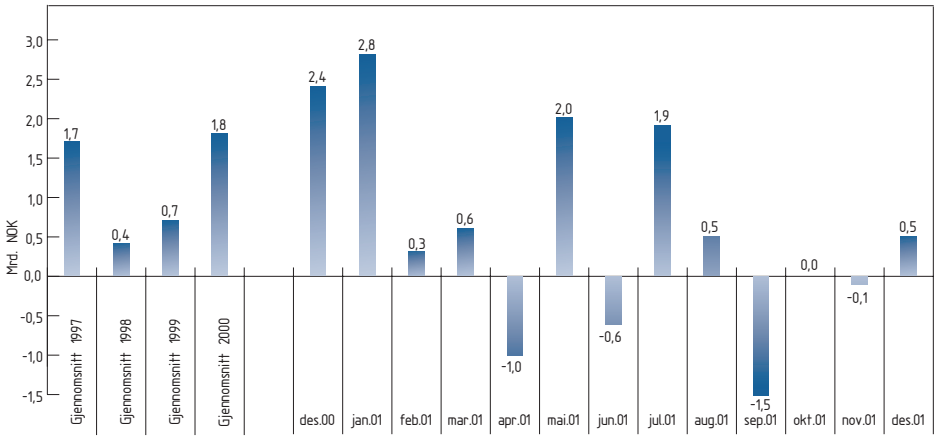

Kilde: Verdipapirfondenes Forening

Større bankinnskudd

Den norske loven om sikringsordninger fra 1996 innebærer at enhver innskyter har en garanti fra sikringsfondet for at innskudd inntil 2 mill. kroner pr. institusjon blir dekket. Det er gjort unntak fra dekningsområdet for innskudd fra blant annet finansinstitusjoner. Bankenes sikringsfond er opprettet for å sikre innskyternes midler i norske banker, og bankene er pålagt å delta i et slikt sikringsfond. I figur 12 og 13 illustreres utviklingen i brutto utlån og innskudd etter kontoenes størrelse, der også innskudd fra og utlån til finansinstitusjoner inngår. Andelen av innskudd over 2 mill. kroner har for sparebankene økt fra 30,9 prosent i 1995 til 37,7 prosent i 2000. For forretningsbankene har tilsvarende andel økt fra 52,1 til 63,4 prosent. Innskudd fra finansinstitusjoner har vokst i samme periode, slik at en del av økningen i innskudd over 2 mill. kroner vil være innskudd fra finansinstitusjoner. Utviklingen i retning av større andel store innskudd kan også være en indikasjon på at deler av den økende finansformuen fortsatt plasseres som bankinnskudd.

FIGUR 12 OG 13: TOTALE INNSKUDD I MILL. KRONER, SPAREBANKER OG FORRETNINGSBANKER

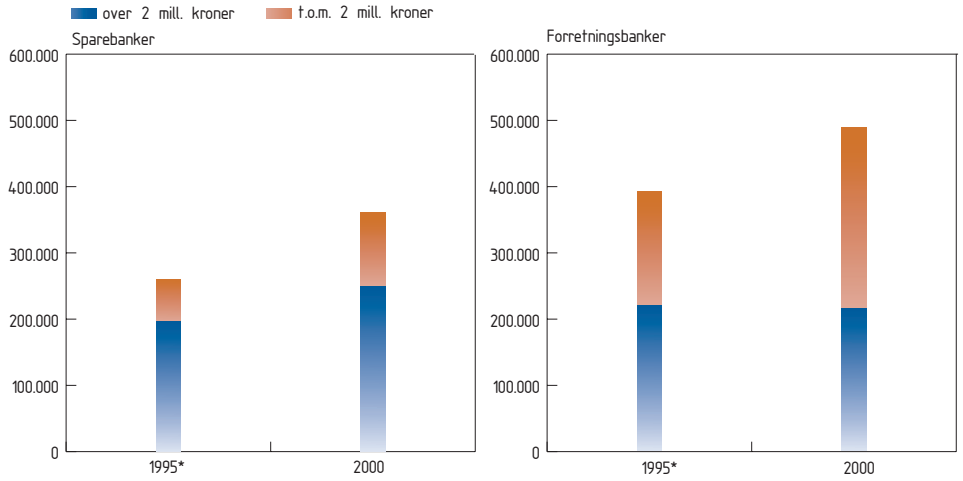

*1995 er justert for prisstigningen i perioden.

Kredittmarkedene

De siste årene har den innenlandske kredittveksten til publikum (K2) vært høy. Gjennom 2001 viste tolvmånedersveksten en noe fallende tendens. I desember var veksten på 9,8 prosent mot 12,4 prosent i desember 2000. Veksten i K2 lå imidlertid fremdeles betydelig over den nominelle veksten i BNP, og var til tross for noe lavere aktivitet i norsk økonomi fortsatt høy mot slutten av 2001. Også samlet kreditt (K3), inkludert kreditt fra utlandet, har vært høy de siste årene, men avtok gjennom 2001 fra 10,8 prosent ved årsskiftet 2000/2001 til 7,0 prosent ved utgangen av november. Veksten i samlet kreditt til Fastlands-Norge falt også, og var 7,3 prosent ved utgangen av november 2001.

FIGUR 14: KREDITTVEKST

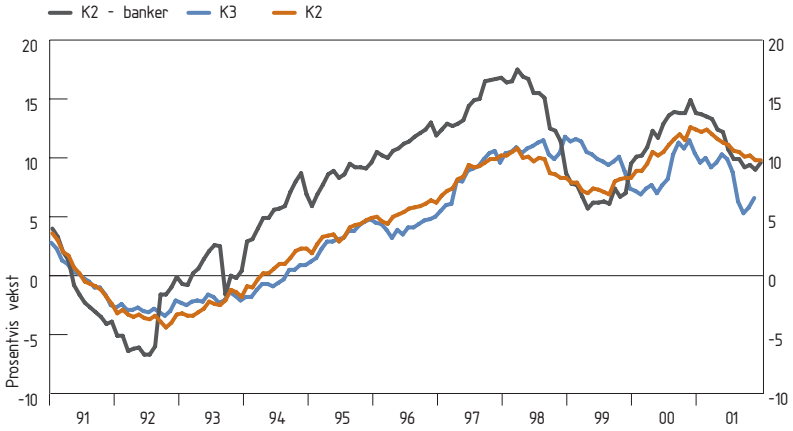

Kilde: Norges Bank

BLANT LÅNTAKERNE er det særlig ikke-finansielle foretak som har redusert låneveksten, med en tilnærmet halvering av veksten det siste året til 7,6 prosent i desember 2001. Nedgangen må ses i lys av lavere aktivitetsnivå og investeringstakt, samt økt usikkerhet og reduserte forventede framtidige inntjeningsmuligheter i en del næringer. Høy sysselsetting og stor aktivitet i boligmarkedet med fortsatt prisoppgang har bidratt til at kredittveksten til husholdningene har økt i 2001, fra 10,3 prosent ved utgangen av 2000 til 11,4 prosent i desember 2001.

NORSKE BANKER står for nærmere to tredjedeler av innenlandsk kreditt og utviklingen i bankene er av stor betydning for innenlandsk kredittvekst. I desember 2000 var kredittveksten fra bankene 13,8 prosent, men i tråd med konjunkturavmatningen gikk veksten ned til 9,6 prosent i desember 2001. Over halvparten av bankenes samlede utlån er gitt med pant i bolig, mens utlån til eiendomsdrift utgjør om lag 16 prosent.

Eiendomsmarkedet

Den sterke veksten i boligprisene avtok noe i 2001. Fra fjerde kvartal 2000 til fjerde kvartal 2001 steg prisene 6 prosent. Prisstigningen fra tredje til fjerde kvartal 2001 var 2 prosent korrigert for sesongsvingninger. Reelt sett var nivået på boligprisene ved utgangen av 2001 23 prosent høyere enn i toppåret 1987. Det var en betydelig økning i igangsatte boliger i løpet av 2001. Den videre utviklingen i boligprisene er usikker. Dagens høye prisnivå, omfanget av nybygging og usikkerheten knyttet til den økonomiske utviklingen, trekker i retning av lavere prisvekst. Husholdningenes gode finansielle stilling, utsiktene til noe lavere rente og faktorer som flere enslige og urbanisering, trekker i retning av fortsatt høy prisvekst. Utviklingen i boligbeskatningen vil også spille inn. Regionale ulikheter i eiendomsmarkedet kan forventes, og her har arbeidsledighet en avgjørende rolle. I områder der eksportindustrien er viktig for sysselsettingen, kan svikt i etterspørsel etter boliger bli merkbar.

FIGUR 15: PRISER PÅ BRUKTE BOLIGER

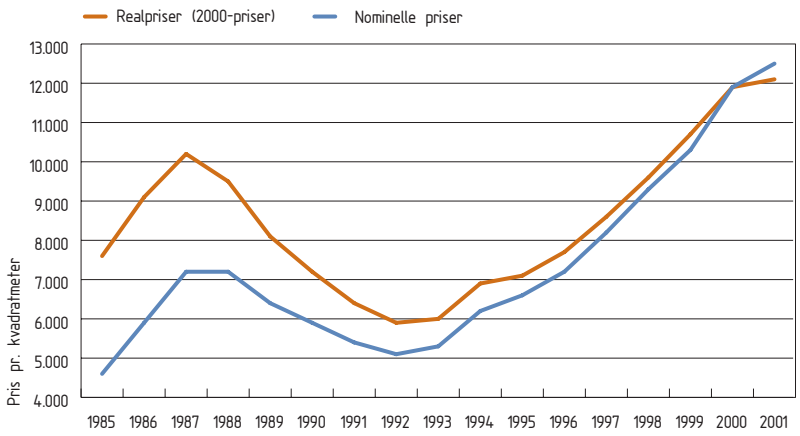

Kilde: NEF/ECON

FIGUR 16: PRISER PÅ NÆRINGSEIENDOMMER

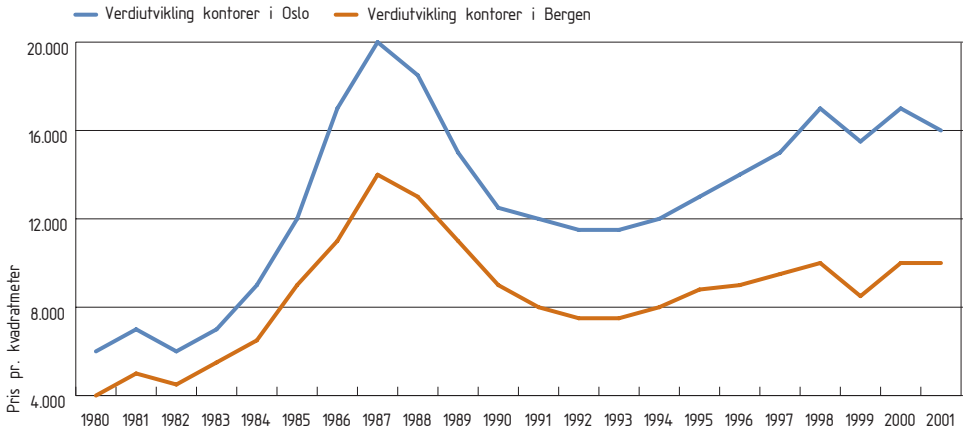

Kilde: OPAK

UTVIKLINGEN i markedet for næringseiendommer var klart svakere enn for boligmarkedet i 2001. Prisene for kontorlokaler i Oslo begynte å falle, mens i de fleste andre byer i Norge var det en utflating. Omsetningen av næringseiendommer var svært lav utover høsten. Oppgang i arealledighet bidro til lavere leiepriser, noe som trolig vil fortsette framover. Det ligger imidlertid an til større prisforskjeller mellom gode og dårlige lokaler.

UTVIKLINGEN I FINANSINSTITUSJONENE

Bankene

Både forretnings- og sparebankene hadde svakere resultater i 2001 enn året før. Som følge av store engangsgevinster i 2000 viste særlig sparebankene en sterk nedgang i resultat før skatt. Det var likevel en nedgang også i driftsresultat før tap for sparebankene. Samlet kjernekapitaldekning ble bedret for både spare- og forretningsbankene. Dette skyldes både tilbakeholdt overskudd i 2001, og tilførsel av aksjekapital og annen ansvarlig kapital. Endringen i kapitaldekningsregelverket fra andre kvartal 2001 knyttet til risikovektingen av boliglån mellom 60 og 80 prosent av verdigrunnlaget, bidro også til å bedre den rapporterte kapitaldekningen. De tre største bankene (DnB, Nordea og Gjensidige NOR Sparebank) har redusert sin utlånsvekst og bedret sin kapitaldekning (figur 18). Også andre mellomstore banker har bedret sin kjernekapitaldekning. Den sterke ekspansjonen i flere mindre og mellomstore banker har derimot bidratt til å svekke kjernekapitaldekningen i disse bankene.

FIGUR 17: UTVIKLING I BANKENES RESULTAT FØR SKATT

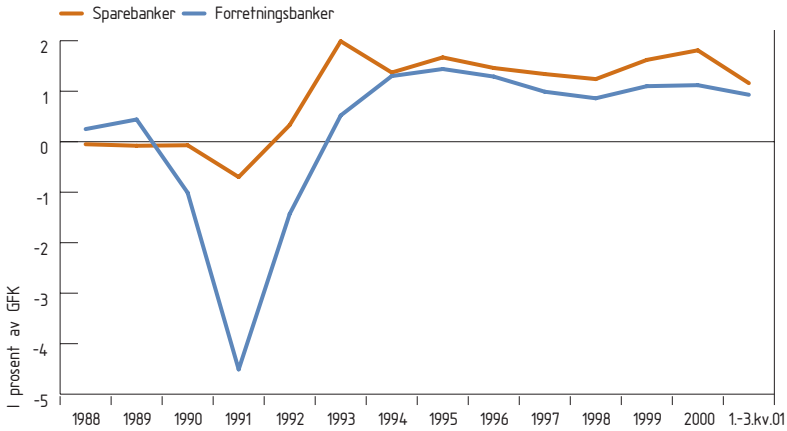

FIGUR 18: KJERNEKAPITAL OG UTLÅNSVEKST*

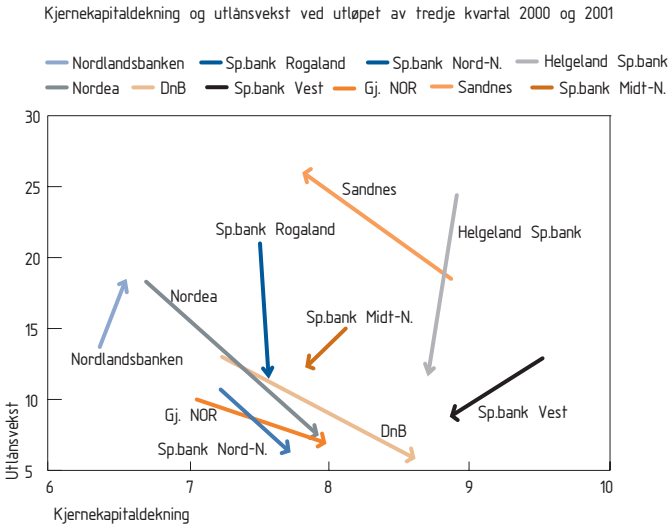

*Utlånsveksten korrigert for porteføljeoverføringer

NETTO renteinntekter i norske banker har de seneste årene utgjort om lag 70 prosent av totale driftsinntekter (eksklusive kursgevinster på verdipapirer og valuta) for forretningsbankene og 80 prosent for sparebankene. Som følge av konkurransesituasjonen har bankenes marginer vært under press de siste årene. Til tross for oppgang i andre halvdel av 2001, lå sparebankenes netto renteinntekter på et lavere nivå enn i samme periode året før. Forretningsbankene opprettholdt nivået sammenlignet med året før.

NORSKE banker er lite eksponert for markedsrisiko. Samlede kurstap på aksjer etter tre kvartaler av 2001 var derfor av begrenset omfang. Svak markedsutvikling bidro til svakere inntekter fra andrehåndsomsetning av aksjer. Bankenes *utlån med pant i verdipapirer* medfører risiko som følge av svingningene i verdipapirmarkedene, og stiller strenge krav til bankenes oppfølging. Kredittilsynets undersøkelse i et større antall banker viste at utlån med pant i verdipapirer utgjorde 3 prosent av de samlede utlånene. Banker som var relativt sterkere eksponert mot slike lån enn gjennomsnittet, synes å ha noe bedre rutiner for forsvarlig håndtering av slike kreditter. Omfanget av betalingsproblemer var lavt for lånene i den aktuelle porteføljen, selv etter den svake utviklingen i markedene fram til september 2001.

DE GODE bankresultatene de siste årene har blant annet bakgrunn i det svært lave nivået på tap på utlån. Den siste tiden har det vært tegn til noe økende tap i enkelte mellomstore og mindre banker. Med økt usikkerhet om den økonomiske utviklingen framover, vil man måtte forvente at tapsrisikoen også vil øke. Også omfanget av misligholdte lån har økt den siste tiden, spesielt i gruppen av mellomstore og mindre banker. I forhold til samlede utlån er nivået fortsatt lavt. Kredittilsynet ba i brev datert 20. desember 2001 bankene om å vurdere om tapsavsetningene var tilstrekkelige i forhold til risikoen i utlånsporteføljen.

FIGUR 19: UTVIKLING I MISLIGHOLDTE ENGASJEMENTER

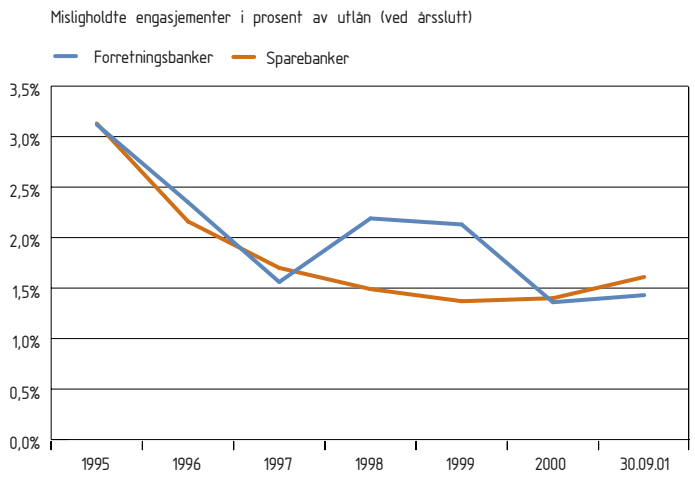

KREDITTILSYNETS *boliglånsundersøkelse* våren 2001 viste at bankene i større utstrekning enn året før ga boliglån med høy belåningsgrad. Nær en tredjedel av porteføljen hadde belåningsgrad over 80 prosent av forsvarlig verdigrunnlag. Det var også vekst i andelen av lån med belåningsgrad over 100 prosent. Risikoen for at bankene skal pådra seg store tap på boliglån er begrenset, selv om den fortsatt sterke veksten i lån til husholdningssektoren kan være med på å øke faren noe. En for lett tilgang til boliglån som innebærer høy belåningsgrad kan derimot medføre en for høy risiko for den enkelte låntager. Det kan også medføre kostnader, og ubehag, for bankene å kreve inn slike lån. Med

FIGUR 20: UTVIKLING I TAPSAVSETNINGER

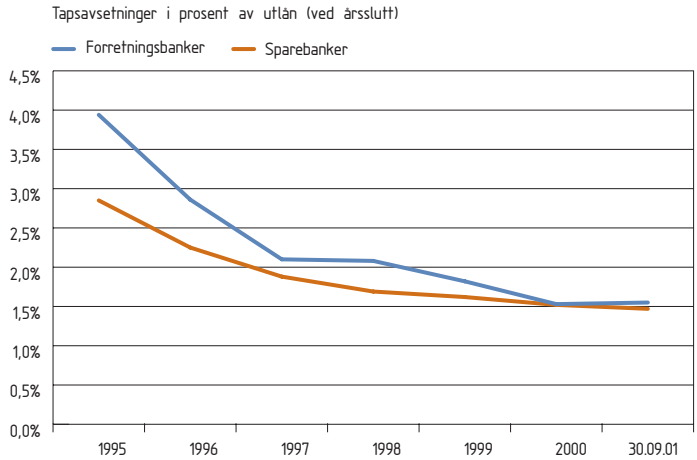

forventninger om relativt svak utvikling i økonomien, med en viss vekst i arbeidsledigheten, er det viktig at kredittgivingsprosessen i bankene i tilstrekkelig grad tar hensyn til blant annet muligheten for inntektsreduksjon hos låntaker.

KREDITTILSYNET undersøkte i 2001 bankenes eksponering mot spesielt *konjunkturutsatte bransjer*, i første rekke shipping, verftsindustri, offshore, olje og gass, IKT og oppdrett. Bankenes utlån til IKT er fortsatt på et lavt nivå. Risikoen på disse lånene har imidlertid økt markant. Bankenes eksponering og risiko mot offshoreindustri økte betydelig, men også her er samlet eksponering lav. For de andre næringene var det små endringer i bankenes vurdering av risiko fra foregående år. Eksponeringen mot oppdrett er relativt beskjeden. Bankenes eksponering mot reiseliv tilsvarer om lag 6 prosent av bankenes samlede brutto utlån.

EN MEGET STOR del av de norske bankenes næringslån er knyttet til næringseiendommer. Svakere vekst i økonomien og eventuelt økt ledighet, vil i kombinasjon med ferdigstillelse av prosjekter igangsatt under gunstigere konjunkturutsikter, kunne skape større andel ledige arealer. En slik utvikling kan øke bankenes kredittrisiko og på sikt slå ut i høyere tap.

Livsforsikringsselskapene

Livsforsikringsselskapenes resultater påvirkes i stor grad av utviklingen i verdipapirmarkedene. Utviklingen i verdipapirmarkedene har ført til en kraftig reduksjon i selskapenes avkastning på finansielle eiendeler. Verdijustert kapitalavkastning som tar hensyn til endringer i kursreguleringsfondet var for første til tredje kvartal 2001 på minus 3,1 prosent (annualisert). Til sammenligning var verdijustert kapitalavkastning i 2000 på 3,4 prosent, og i 1999 på hele 15,4 prosent. Verdijustert resultat viste et underskudd på 17,4 mrd. kroner for de første tre kvartalene i 2001, mot et overskudd på 3,5 mrd. kroner i samme periode i 2000. Oppgangen i aksjemarkedene i fjerde kvartal, med noe over 13 prosent for Oslo Børs,

og nær 10 prosent internasjonalt (verdensindeks), gir selskapene noe bedre resultater for 2001 som helhet. I figur 21 er dette illustrert ved anslag for kapitalavkastning.

FIGUR 21: UTVIKLING I LIVSFORSIKRINGSSELSKAPENES KAPITALAVKASTNING*

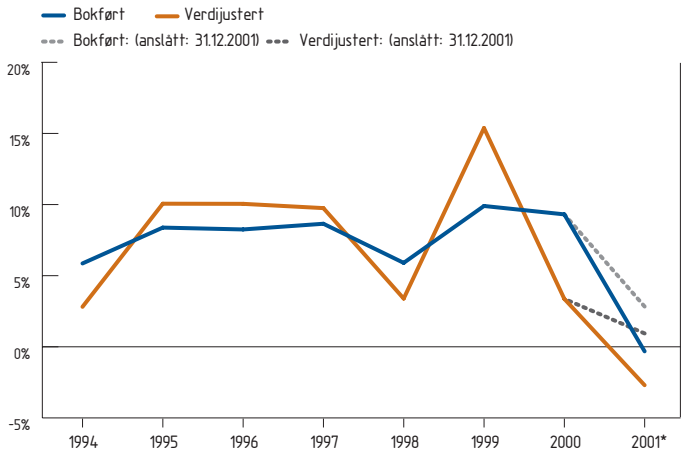

*Heltrukne linjer (2001) gjelder etter de tre første kvartalene (annualisert).

SAMTLIGE livsforsikringsselskaper har redusert kursreguleringsfondet gjennom 2001. Etter at bufferkapitalen ble betydelig redusert i tredje kvartal, økte den gjennom fjerde kvartal og var om lag 18 mrd. ved utgangen av 2001. Enkelte selskap solgte seg noe ned i aksjer i løpet av tredje kvartal 2001 for å opprettholde en tilfredsstillende kapitaldekning. Totalt ble livsforsikringsselskapenes aksjeandel redusert med 7 prosentpoeng i tredje kvartal til 18 prosent av forvaltningskapitalen. Etter oppgangen i fjerde kvartal var aksjeandelen 20,5 prosent.

TABELL 15: UTVIKLING I BUFFERKAPITAL I PERIODEN 4. KV. 1999 TIL 4. KV. 2001 - LIVSFORSIKRINGSSELSKAPER TOTALT*

	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
Mill. kroner	**1999**	**2000**	**2000**	**2000**	**2000**	**2001**	**2001**	**2001**	**2001**
Overskytende kjernekap.	4.135	4.535	4.291	4.206	4.440	4.301	5.460	4.918	**6.711**
Tilleggsavsetninger**	8.712	9.517	9.535	9.555	10.603	10.048	10.043	4.662	**10.145**
Kursreguleringsfond	27.065	26.265	19.436	17.396	7.917	752	987	0	**1.242**
Bufferkapital	**39.912**	**40.316**	**33.263**	**31.157**	**22.960**	**15.101**	**16.490**	**9.580**	**18.098**

* Basert på foreløpig rapportering.

** Her medregnes tilleggsavsetninger begrenset oppad til årets renteforpliktelse, fratrukket tilleggsavsetninger som er benyttet i beregning av kjernekapitalen.

FOR LIVSFORSIKRINGSSELSKAPENE er markedsrisikoen knyttet til utviklingen i internasjonale verdipapirmarkeder, spesielt aksjemarkedene, høy. I tabell 16 illustreres resultatene av en stresstest definert ved et 20 prosents fall i norske og internasjonale aksjemarkeder, og en samtidig oppgang på 1 prosentpoeng i lange renter. Testen gir en indikasjon på hvor store markedsmessige svingninger livsforsikringsselskapene kan tåle før bufferkapitalen er benyttet og selskapene ikke lenger tilfredsstiller minstekravet til kapitaldekning.

TABELL 16: STRESSTESTER FOR LIVSFORSIKRINGSSELSKAPENE PR. 31.12.2001 OG 21.09. 2001

	Bufferkapital før stresstest	Verdifall i aksjebeholdningen		Verdifall i obligasjons-beholdningen		Bufferkapital etter stresstest
Mill. kroner		Norske	Utenlandske	Norske	Utenlandske	
Stresstest pr. 31.12.	**18.098**	-5.703	-8.710	-1.964	-3.912	**-2.192**
Stresstest pr. 21.09.	**2.211**	-4.585	-8.018	-1.433	-3.296	**-15.123**

STRESSTEST av selskapene er foretatt på bakgrunn av selskapenes bufferkapital henholdsvis pr. 31. desember 2001 og 21. september 2001. Oppgangen i bufferkapitalen etter at markedene nådde en bunn 21. september 2001 har ført til at selskapene samlet sett, basert på situasjonen ved utgangen av 2001, vil kunne møte et fall i aksjemarkedene på 20 prosent. Med en samtidig oppgang i renter på 1 prosentpoeng vil dette ikke være tilfelle. Som vist i tabell 16 var selskapene langt fra å kunne møte et ytterligere fall i markedene etter 21. september 2001.

Resultatutvikling skadeforsikringsselskaper

Den markante nedgangen i aksjemarkedene i 2001 førte til betydelige underskudd i skadeforsikringsbransjen. Bedringen av de forsikringstekniske resultatene kunne bare til en viss grad oppveie den kraftige nedgangen i finansinntektene. Dette illustrerer at også for skadeforsikringsselskapene vil eksponeringen mot verdipapirmarkedene i betydelig grad være avgjørende for de enkelte års resultater.

FIGUR 22: RESULTAT SKADEFORSIKRINGSSELSKAPER

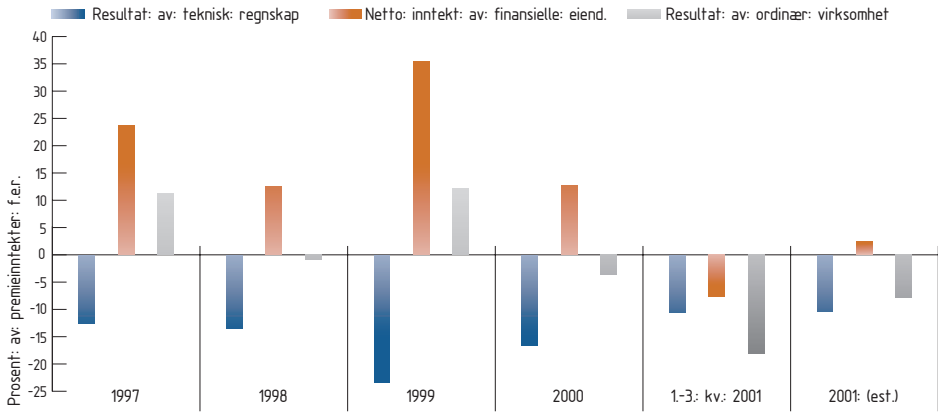

De tre største skadeforsikringskonsernene. I resultat av teknisk regnskap er allokert investeringsavkastning trukket ut.

DE FORSIKRINGSTEKNISKE resultatene i 2001 innebærer en markert bedring sammenlignet med de to foregående årene, hvor de tekniske resultatene var meget svake. På bakgrunn av de svake resultatene gjennomførte selskapene prisøkninger både i 2000 og i 2001, hvilket har ført til en bedring i forholdet mellom erstatningskostnader og premieinntekter. Premieøkningene har sammen med en svært begrenset kostnadsvekst ført til en markert bedring også i forholdet mellom driftskostnader og premieinntekter. For virkningen av hendelsene 11. september 2001 vises til drøftingen ovenfor. Oppgangen i aksjemarkedene i fjerde kvartal vil føre til bedring av årsresultat for 2001 sammenlignet med resultatet etter de tre første kvartalene, slik anslaget i figur 22 indikerer.

Verdipapirforetak

Verdipapirforetakenes driftsinntekter varierer med utviklingen i verdipapirmarkedene. De samlede driftsinntektene for alle foretak for de tre første kvartalene i 2001 var 5,3 mrd. kroner, 0,9 mrd. kroner mindre enn samme periode i 2000. Samlet driftsresultat for verdipapirforetak var etter tre kvartaler i 2001 på om lag 650 mill. kroner. Driftsresultatene inkluderer ikke verdipapirforetakene tilknyttet bank, som følge av at driftskostnadene for disse ikke er direkte sammenlignbare med de øvrige verdipapirforetakenes driftskostnader.

KURTASJEINNTEKTENE fra handel i egenkapitalinstrumenter i verdipapirforetakene var 36 prosent lavere de tre første kvartalene i 2001 i forhold til samme periode i 2000. Inntektene fra emisjons- og rådgivingsvirksomhet falt med 25 prosent. Total forvaltningskapital under aktiv forvaltning var ved utgangen av tredje kvartal 2001 på 374,7 mrd. kroner, fordelt med henholdsvis 27 prosent i egenkapitalinstrumenter, 66 prosent i gjeldsinstrumenter og 6 prosent i bankinnskudd.

Risiko i finanskonsern

Blandede finanskonsern har de siste årene hatt en betydelig økning i andelen av det norske finansmarkedet målt i forvaltningskapital. Mens det i 1998 var sju blandede konsern med en markedsandel på 62 prosent, var det ved utgangen av tredje kvartal 2001 fem konsern med 63 prosent av markedet. Det norske finansmarkedet domineres således av de blandede konsernene.

NORSK LOV skal bidra til å hindre at økonomiske problemer i ett operativt selskap skal få direkte smittevirkninger og føre til problemer i andre deler av konsernet. Dette gjelder i første rekke i forholdet mellom bank og forsikring. Konsernenes samlede lønnsomhet og soliditet vil likevel påvirkes. Risikoen for at problemer i ett selskap innenfor konsernet skal forplante seg til andre konsernselskap, ble aktualisert i forbindelse med den negative utviklingen i forsikringsselskapene etter fallet i aksjemarkedene. Soliditeten i forsikringsselskapene ved utgangen av tredje kvartal ble vesentlig svekket. Bankene er i mindre grad eksponert for kraftige fall i verdipapirmarkedene. En særlig negativ utvikling i aksjemarkedene vil derfor i første rekke få stor betydning for lønnsomheten i de konsernene som har vesentlige deler av sin virksomhet i livs- og skadeforsikring.

I DAGENS situasjon er det spesielt markedsrisikoen som er høy. Som følge av regelverk og konsernenes juridiske struktur, er de direkte smittevirkningene til bankdelen ved soliditetsproblemer i skade- og livsforsikringsvirksomheten likevel liten i de blandede konser-

nene. I Gjensidige NOR Sparebank og i DnB får negative forsikringsresultater ingen direkte følger for bankenes regnskaper. I SpareBank 1 Gruppen påvirkes bankene gjennom sine eierandeler i gruppen. Det vil imidlertid kunne oppstå sviktende tillit til bankdelen i konsernet som følge av negativ utvikling i forsikringsdelen. Ved en situasjon med nedgang i verdipapirmarkedene og en generell konjunkturnedgang vil imidlertid også faren for en samtidig materialisering av markeds- og kredittrisiko være til stede.

Strukturendringer i finansmarkedene

Det europeiske bank- og forsikringsmarkedet har vært gjenstand for betydelige strukturendringer over tid. Blant annet som følge av deregulieringen av finansmarkedene, teknologisk utvikling og demografiske endringer har finansinstitusjonene stått overfor nye konkurransemessige utfordringer. Strategiske valg for å møte disse utfordringene har vært fusjoner, oppkjøp og dannelse av allianser mellom banker, men også mellom banker og forsikringsselskaper. Spesielt har aktiviteten på dette området vært stor i Nord-Amerika, men også i Europa har den vært økende. De største fusjonene og oppkjøpene i Europa har i stor grad skjedd i eget land, noe som har bidratt til å bygge opp en sterk nasjonal finanssektor.

SOM ELLERS i Europa har det nordiske finansmarkedet over lang tid vært gjenstand for omfattende restrukturering. De strukturelle endringene har vært preget av store sammenslutninger og dannelser av finansielle konsern med et bredt produktspekter. Selv om hoveddelen av fusjonene og oppkjøpene i finanssektoren innen Norden har skjedd innen eget land, har strategien til de største nordiske aktørene de siste årene gått i nordisk retning. Utviklingen har kommet lengst i skadeforsikrings- og bankmarkedet.

TABELL 17 viser strukturutviklingen i det norske finansmarkedet fra 1995 fram til 2001. Det har skjedd en betydelig konsolidering over tid. I 1995 hadde det norske finansmarkedet tre blandede finanskonsern med en markedsandel på 25 prosent av total finansiell sektor. I årene fram til 1998 skjedde det en betydelig konsolidering på tvers av bransjer, og antallet blandede finanskonsern økte til sju. Sammenlignet med 1995 hadde markedsandelen til de blandede konsernene økt betydelig i alle markeder. Antall blandede finanskonsern er redusert til fem i 2001, med en markedsandel på 63 prosent av total finansiell sektor. DnB kjøpte Skandias kapitalforvaltning i januar 2002, og dette gir DnB en betydelig markedsandel innen nordisk kapitalforvaltning.

TABELL 17: MARKEDSANDEL* FOR BLANDEDE FINANSKONSERN I PROSENT FINANSIELL SEKTOR 1995-2001**

1995		1998		2001	
		DnB	17	DnB	19
CBK	12	CBK	11	Nordea/CBK/Vesta	12
Sparebanken NOR	8	Sparebanken NOR	10	Gjensidige NOR	15
Gjensidige	5	Gjensidige	6		
		Storebrand	7	Storebrand	6
		SpareBank 1 / Samarb. sp.b.	8	SpareBank 1 / Samarb. sp.b.	10
		VÅR	1		
Sum finanskonsern	**25**		**62**		**63**

*Tredje kvartal 2001. ** Målt i forhold til forvaltningskapital

TABELL 18 viser at konsentrasjonen er sterkest innenfor verdipapir, livsforsikring og bank, hvor de blandede konsernene har en markedsandel på rundt 70 prosent. I de øvrige nordiske landene er konsentrasjonen på bankområdet vesentlig sterkere. Innenfor skadeforsikringsmarkedet har konsernene en markedsandel på 46 prosent av forvaltningskapitalen. Markedsandeler basert på forfalt bruttopremie er noe høyere. Pr. i dag er Gjensidige NOR-konsernet det nærmeste man kommer et rent blandet konsern hvor både forsikring og bank har en betydelig andel av samlet forvaltningskapital. De øvrige konsernene har en klar hovedtyngde innenfor enten bank eller forsikring.

TABELL 18: MARKEDSANDEL FOR BLANDEDE FINANSKONSERN PR. 30.09.2001 I PROSENT AV TOTALT MARKED

% FK	Bank	Fin.foretak	Verdipapir	Skade*	Liv	Sum konsern
DnB	24	5	21	0	17	19
Gjensidige NOR	15	11	21	28	15	15
Nordea/CBK/Vesta	15	8	10	13	6	12
SpareBank 1 / Samarb. sp.b.	14	1	11	5	3	10
Storebrand	2	0	9	0	27	6
Sum finanskonsern	**70**	**25**	**72**	**46**	**69**	**63**

*Markedsandelen innenfor skadeforsikring er 49 prosent målt som andel av brutto premieinntekter.

NORSKE finansinstitusjoner opererer i et marked som blir stadig mer åpent og internasjonalt. Dereguleringen av finansmarkedene, næringslivets generelle internasjonalisering og utvikling av tjenester basert på ny teknologi, har gjort det enklere og mer attraktivt for utenlandske institusjoner å drive virksomhet i Norge.

TABELL 19 viser at utenlandske institusjoner har fått større betydning i Norge. Dette har i størst grad fått betydning for bank, finansieringsforetak og skadeforsikring. I bankmarkedet har filialer av utenlandske banker og utenlandseide banker fått betydelig innflytelse, og utgjør 26 prosent av total forvaltningskapital i bankmarkedet. Andelen økte betydelig som følge av at Fokus Bank og Kreditkassen ble kjøpt opp av utenlandske banker. Også for finansieringsforetak har markedsandelen for utenlandske datterselskaper og filialer økt. Den internasjonale konkurransen på forsikringsmarkedet er kommet vesentlig lenger

innen skadeforsikring, spesielt innenfor reassuranse, enn for livsforsikring. Dette henger i stor grad sammen med at produkter innenfor skadeforsikring er enklere å selge på tvers av landegrensene, mens livsforsikringsproduktene i større grad må tilpasses skattereglene i hvert enkelt land. Gjennom at Storebrand solgte sin skadeforsikringsvirksomhet til If, hvor Storebrand er medeier, skjedde det en betydelig konsolidering i det nordiske skadeforsikringsmarkedet, og utenlandske selskapers markedsandeler i det norske markedet økte vesentlig.

TABELL 19: UTENLANDSKE FILIALER OG DATTERSELSKAPER I PROSENT AV FORVALTNINGSKAPITALEN FOR BRANSJEN

	1995	1998	2001*
Bank	4	5	26
Finansieringsforetak	7	9	20
Livsforsikring	0	6	6
Skadeforsikring (i % totalt for.br.premie)	17	21	49

* Tredje kvartal 2001

FORELØPIG synes det ikke på kort sikt særlig aktuelt med ytterligere utenlandske oppkjøp av noen norske finanskonsern. Staten har fremdeles en blokkerende eierandel i DnB, og DnB har en blokkerende eierandel i Storebrand. Sparebankene i SpareBank 1 Gruppen kan foreløpig ikke kjøpes, og det må antas at selv etter en eventuell omdanning av Gjensidige NOR, vil man søke å unngå oppkjøp som følge av Stiftelsen og skadeforsikringsselskapets eierandeler. DnB har uttrykt interesse for å fusjonere med Storebrand.

Utsiktene framover

Situasjonen for norske finansinstitusjoner synes tilfredsstillende selv med noe lavere aktivitet i norsk og internasjonal økonomi framover. En viss økning i bankenes utlånstap må påregnes, og markedsrisikoen i forsikringsselskapene vil være høy. Myndighetenes finans- og pengepolitiske handlingsrom tillater imidlertid stimuleringstiltak dersom den økonomiske utviklingen og prisstigningen skulle bli svakere enn antatt. Et omfattende tilbakeslag i eiendoms- og boligmarkedet er derfor lite sannsynlig.

USIKKERHETEN rundt den videre konjunkturutviklingen er imidlertid stor, og et betydelig mer negativt bilde internasjonalt enn det som legges til grunn av de store prognoseinstitusjonene, kan ikke utelukkes. Dette kan få negative konsekvenser for utsatte næringer og regioner. Den økte bruken av oljeinntekter gjennom statsbudsjettet kan forsterke omstillingsproblemene. Økt uro i internasjonale verdipapirmarkeder vil i tillegg få direkte konsekvenser for institusjoner med høy markedsrisiko.

LIVSFORSIKRINGSSELSKAPENES bufferkapital ble vesentlig svekket de tre første kvartalene i 2001. Oppgang i aksjemarkedene etter 21. september 2001 og tiltakene fra myndighetene har bedret selskapenes finansielle stilling. Usikkerheten i de internasjonale verdipapirmarkedene er imidlertid betydelig. Styrking av bufferkapitalen er nødvendig for å hindre at sterke markedsfall tvinger selskapene til å redusere aksjeandeler utover det som er gunstig for kunder og eiere på lang sikt.

SKADEFORSIKRINGSSELSKAPENES resultater var meget svake etter tre kvartaler i 2001 som følge av den svake utviklingen i aksjemarkedene. Det er tegn til bedring av teknisk resultat som følge av premieøkninger og andre tiltak satt i verk av selskapene i 2000 og 2001. Økningen i reassuransepremiene som følge av begivenhetene i september 2001 vil imidlertid motvirke tendensen til bedring. Skadeforsikringsselskapenes eksponering for markedsrisiko er noe mindre enn for livsforsikringsselskapene, og deres svekkelse av soliditet ved fall i aksjemarkedene noe mindre markant.

BANKENES RESULTATER etter tre kvartaler i 2001 viser en svakere lønnsomhet enn i de to foregående årene, hvor resultatene imidlertid var meget gode. Kredittveksten fra bankene er avtakende, og kjernekapitaldekningen er noe bedret. Gjelds- og rentebelastningen i husholdninger og spesielt foretak er imidlertid økende, og gjennom høy utlånsvekst i flere år kan det være bygget opp en betydelig kredittrisiko. Selv om nivået fortsatt er lavt, er misligh old og tap økende. Stor usikkerhet omkring videre utvikling i norsk og internasjonal økonomi tilsier at denne utviklingen kan fortsette. I flere mindre og mellomstore banker fortsatte den høye utlånsveksten også i 2001, og soliditeten ble svekket.

DET NORSKE FINANSMARKEDET er dominert av store blandede finanskonsern. Selv om norske banker ikke er direkte berørt av fall i verdipapirmarkedene, vil lønnsomheten i de blandede konsernene som bankene er del av, være utsatt. I bare ett av de tre norskeide bankdominerte blandede konsernene vil svekket inntjening i forsikringsdelene direkte redusere bankenes resultater. Det er derfor begrenset fare for at bankene i disse konsernene i første omgang vil bli gjenstand for alvorlige smittevirkninger.

INTERNASJONAL finansnæring er fortsatt preget av konsolidering innenfor de enkelte land, med unntak av noen regioner, slik som Norden. Det meste av konsolideringen skjer også innenfor samme bransje. Det er også en sterk tendens i retning av at oppkjøp/fusjoner dominerer i forhold til allianser og organisk vekst. Forventninger til nytt kapitaldekningsregime kan føre til ytterligere konsolidering. I Norden kan neste utviklingstrekk være at en større ikke-nordisk bank kjøper en av de større nordiske institusjonene. Det vil også kunne skje en ytterligere nordisk konsolidering innenfor skadeforsikring.

WWW.KREDITTILSYNET.NO

Informasjon er et sentralt virkemiddel i Kredittilsynets tilsynsvirksomhet, og Kredittilsynets nettsted på Internett er en viktig kanal i dette arbeidet.

Det er Kredittilsynets målsetting at nettstedet skal være en møteplass for kommunikasjon med omverdenen og et sted for formidling av informasjon og dokumentasjon til prioriterte målgrupper.

Nettstedet gir oversikt over Kredittilsynets rolle og oppgaver og er utformet med utgangspunkt i Kredittilsynets ulike tilsynsområder. På nettsidene finnes Kredittilsynets egne rundskriv, pressemeldinger, årsmeldinger, rapporter, høringsdokumenter og foredrag m.m. Det finnes også pekere til sentralt lovverk på finansområdet.